

ΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΤΕΙΧΩΝ

Ιούλης-Αύγουστος, 1988

Τεύχος 34ο

Τιμή τεύχους: £1.00

● Εναλλακτικές μορφές ανάπτυξης στον Ακάμα ● Ο σωβινισμός και οι προεκτάσεις του στην Κύπρο ● Διάλογος για το εθνικό θέμα ● Η τουρκοκυπριακή κοινότητα ● Το ζευγάρι: αυτονομία ή εξάρτηση; ● Ψυχοκοινωνική άποψη για τις γυναίκες των μπαρ ● Εστιάδες: το πρώτο φεμινιστικό έντυπο στην Κύπρο ● Απάσπασμα από το θεατρικό έργο: «το ψέμα» ● Ποίηση: Μεσεβρινός και Καλλιδου ● Κατασκοπευτικά αινίγματα ● Κλωστές στην ανέμη ●

αρχοντικό

λαϊκή γειτονιά

καπηλειό

εστιατοριο — ταβερνα

τηλ. 450080

λαϊκό—ταβερνείο

Εστιατοριο ΜΑΤΘΑΙΟΣ

δίπλα απο τη Φανερωμένη
και τη Τζαμουδα

Ανοίγουμε στις 4 το πρωί και
κλείνουμε στις 5 το απογευμα.
Σερβιρουμε όλων των ειδών
σουπες και προγευματα απο
το πρωί και όλα τα ειδη
κυπριακών φαγητών
στη διάρκεια της
ημέρας.

Ταβερνα ΑΞΙΟΘΕΑ

Οδός Αξιοθέας 9
τηλ. 430 787

Περαστε τη βραδυ σας στο
κλασσικό παραδοσιακό
δρομάκι με τα γερανία.
Μαζί με το δροσερό
υπαρχει και η αντιστοιχη
κουζίνα ποιότητας.
Επίσης σουβλακία-σεφταλία
τείκι αγουεί 12 σελ. η πιττα

Αγγειοπλαστείο ΑΓΓΕΙΟΠΩΛΕΙΟ

Γ.Κοντού στη Λαϊκή Γειτονία
τηλ. 456977

Όλα τα προϊόντα μας
κατασκευάζονται απο μας.
Μία αντιπροσωπευτική
συλλογή της κυπριακής
αγγειοπλαστικής
που ενσωματώνει πνευμα
ερευνας και ανανεωσης
με σεβασμό στη παραδοση.

Μασίρκο ΓΙΩΡΓΟΣ-ΛΑΚΗΣ

Οδός Πειραιώς 10
τηλ. 476 420

Απεναντι απο το ππαρκι του
παλιου δημαρχείου

Μασίρκο για
οσους βαστούν
τζαι οσους
εββαστούν

VIRGIN OLIVE OIL
KATHGORIA SINIF CATEGORY KATHGORIA SINIF
EXTRA EXTRA EXTRA EXTRA EXTRA

SEKEP

HALIS ZEYTİN YAĞI
KIBRIS ZEYTİN MAHSULLERİ SATIŞ ENCIUMENİ

ΠΑΡΘΕΝΟ ΕΛΑΙΟΛΑΔΟ
KATHGORIA SINIF CATEGORY KATHGORIA SINIF
EXTRA EXTRA EXTRA EXTRA EXTRA EXTRA EXTRA

ΣΕΚΕΠ

ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΕΜΠΟΡΙΑΣ ΚΥΠΡΙΑΚΩΝ ΕΛΑΙΟΚΟΜΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ
ΤΗΛ. 483266 - ΛΑΤΣΙΑ - ΛΕΥΚΩΣΙΑ

0-1.5%
ΕΜΦΙΑΛΩΣΗ
ΤΙΜΗ
PRICE

Bottled in Cyprus by the CYPRUS OLIVE PRODUCTS MARKETING BOARD TEL. 483266 - ΛΑΤΣΙΑ - ΝΙΚΟΣΙΑ NET CONTENT 1/2 LITRE (480 gr approx.) DRIHEM SAFI AĞIRLIK KABAPO ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ 1/2 ΛΙΤΡΟ (480 γρ. περίπου)

διαλεχτή

εργαστηρι - γκαλερυ κεραμικής

αρχιεπισκοπου φιλοθεου - 8, μεταξυ εναλλαξ και ορφεα τηλ. 4 3 7 4 1 8 λευκωσια

στο ποδί

«προσεγγίσεις» και προσεγγίσεις

Κάτω από τον τίτλο "Στη φυλακή
δύο στρατιώτες του «Αττίλα»" εί-
δαμε στην "Ελευθεροτυπία" το εξής
κείμενο:

«Ποινή φυλάκισης δύο μηνών
στον καθένα, επέβαλε χθες το
Επαρχιακό Δικαστήριο Λευκω-
σίας, σε δύο Τούρκους αυτόμο-
λους που συνελήφθησαν στις
22 και 23.5.88.

Οι δύο Τούρκοι στρατιώτες του
Αττίλα, κατηγορούνταν για πα-
ράνομη είσοδο στο έδαφος της
Κυπριακής Δημοκρατίας.
Πρόκειται για τον Αππουζαχτίν
Παϊράμ, 22 χρόνων, ο οποίος
εισήλθε στο έδαφος της Δημο-
κρατίας στις 20.2.88 μέσω μη
εγκεκριμένου λιμανιού, εκείνου
της Αμμοχώστου, και συνελή-
φθη στις 22.5.88 στην περιοχή
Μάμμαρι, όπου βρέθηκε να πε-
ριπλανείται ύποπτα.

Ο δεύτερος Τούρκος είναι ο
Κεμάλ Χουσέιν Αγκούν, επίσης
22 χρόνων, ο οποίος εισήλθε
στο έδαφος της Δημοκρατίας
στις 15.2.87 και συνελήφθη
στην περιοχή Κουτραφά, στις
23.5.88.

Επιβάλλοντας τις ποινές ο
Επαρχιακός Δικαστής κ. Καλ-
λής, τόνισε ότι το αδίκημα των
δύο κατηγορουμένων είναι σο-
βαρό γιατί υπομονεύει την κυ-
ριαρχία της Δημοκρατίας.»

Ας αφήσουμε κατά μέρος τον τίτλο
του κ. Κασκάνη, ο οποίος θα μπορού-
σε νάταν για παράδειγμα «Δύο Τούρκοι
Εγκατέλειψαν το Στρατό Κατοχής», ή
«Από τα Στρατιωτικά Κάτεργα του Ατ-
τίλα στις Φυλακές της "Δημοκρατίας"»,
ή έστω «Ούτε οι Τουρκαλλάδες δεν
αντέχουν τον Φασιστικό Στρατό τους».
Ας προσπεράσουμε επίσης και την ευ-
φάνταστη περιγραφή: «περιπλανείτο
ύποπτα»

Ο Δικαστής καταδίκασε τα δύο
άτομα διότι ... εισήλθαν στην Κύπρο
από το λιμάνι της Αμμοχώστου, και
αυτό υπομονεύει την κυριαρχία της Δη-
μοκρατίας. Με την ίδια λογική, εγώ
εισηγούμαι να περάσουν αμέσως από
δίκη οι λιμενικές αρχές Αμμοχώστου οι
οποίες δεν εκτελούν κανονικά τον έλεγ-
χο του λιμανιού!

Το θέμα είναι σοβαρότατο. Παρά
την κυβερνητική αλλαγή, η απαράδεκτη
πολιτική της παρεμπόδισης των Τούρ-
κων στρατιωτών να αυτομολούν, συνεχί-

ζεται όπως και πριν. Στην ουσία η πο-
λιτική αυτή σημαίνει έμμεση συνεργασία
με τις Τουρκικές στρατιωτικές αρχές, οι
οποίες ασφαλώς αντιμετωπίζουν πρό-
βλημα να συγκαταούν αρκετούς αριστε-
ρούς ή Κούρδους στρατιώτες τους, ή
ακόμα στρατιώτες οι οποίοι απλά δεν
αντέχουν το στρατό.

Η ενέργεια αυτή φωτίζει και το
"πνεύμα Νταβός" και τις "προσεγγιστικές"
του διακηρύξεις: πρόκειται για προ-
σεγγίσεις καθεστώτων και όχι λαών.
Για προσεγγίσεις που στοχεύουν στην ε-
ξεύρεση μιας ισορροπίας μεταξύ κυβερνή-
σεων, έτσι που να εξυπηρετούνται καλύτε-
ρα τα συμφέροντά τους. Κι αυτό σημαίνει
την καταστολή όσων αρνούνται αυτά τα
συμφέροντα.

Οι περιπτώσεις των αυτομόλων που
φθάνουν στα δικαστήρια, είναι απ' οτι
φαίνεται, μόνο η κορφή του παγόβουνου.
Οι φήμες - που στο τόπο μας υποκαθισ-
τούν ταχτικά τη λειτουργία των κοιμωμέ-
νων μέσων μαζικής επικοινωνίας - λένε ότι
η ΚΥΠ έχει ρητή εντολή να παραδίδει

τους αυτόμολους πίσω στον Τουρκικό
στρατό μόλις τους πιάσει, και πριν ακόμα
προλάβουν οποιοδήποτε να πληροφορη-
θούν για το συμβάν. ● κ.α.

Λαχείο του "Εντος"

Οι αριθμοί που κέρδισαν και οι
κερδίσαντες είναι οι ακόλουθοι:

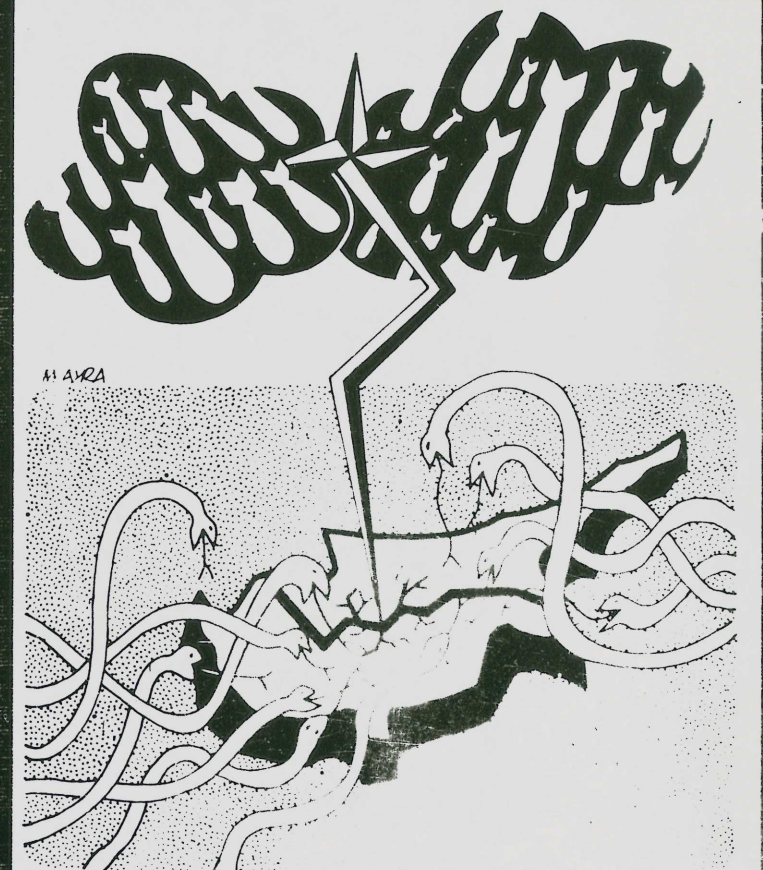
4) 0083 (Μαρία Βασιλείου):
το χαρακτηριστικό του Αντη Ιωαννίδη.

2) 0760 (Ελένα Ζαρούνα)
τό χαρακτηριστικό του Χαμπή.

3) 0533 (τό όνομα ελλείπει και κατα-
ζητείται):
τις μεταξοτυπιές του Πάρη Μεταξά.

4) 0412 (Σταύρος Λάμπρου):
τον πίνακα της Κούλας Σαββίδου.

Ευχαριστούμε πολύ τούς καλλιτέχνες.

14 χρόνια μετά την τελευταία ήττα, 28 μετά την προτελευταία. Μία συνεχής αλυσίδα από ήττες ουσιαστικά. Ένας συνεχής εκφυλισμός επιλογών:

1960: Ένωση ή ταξίμ ή Ζυρίχη.

1974: Λαϊκός θυμός ή ταξίμ.

1988: Ταξίμ ή ενδυναμωμένη Ζυρίχη. (Το 1988 το ταξίμ μπορεί να αντιστοιχεί επακριβώς πλέον, εξ αντικειμένου με την ένωση).

Εμείς διαλέγουμε το θυμό. Που είναι μία αναγνώριση αδυναμίας ρεαλιστικής επιλογής, και μία ομολογία απελπισίας. Είναι όμως και μία ψυχρή συνειδητοποίηση της δύναμης αυτής της τελευταίας. Είναι το δικό μας "μολών λαβέ".

Οι κυρίαρχοι μηχανισμοί της ιδεολογίας και της πολιτικής δεν μπόρεσαν να εφεύρουν τρόπους ανατροπής. Ουσιαστικά πρόκειται για μηχανισμούς που διαμόρφωσαν και διαμορφώθηκαν από τις ήττες ή μάλλον που δεν φιλοδόξησαν ποτέ τη νίκη. Μπόρεσαν μόνο να εφεύρουν ή να γίνουν φορείς μεθόδων αλλοίωσης και αλλοτροίωσης που ενεργούν βαθύτατα στο ίδιο το συλλογικό πλέον υποσυνείδητο του λαού. Ο πολιτικός λόγος των διακριτικών διαβουλεύσεων, της διπλωματίας, των διεθνών και εθνικών σωμάτων κατάλυσε κάθε αντίσταση. Η πολιτική ιδέα των καταπιεζομένων τάξεων έχασε κάθε απελευθερωτική της διάσταση και γεννιέται κολοβή, ακόμα και στο καφενείο.

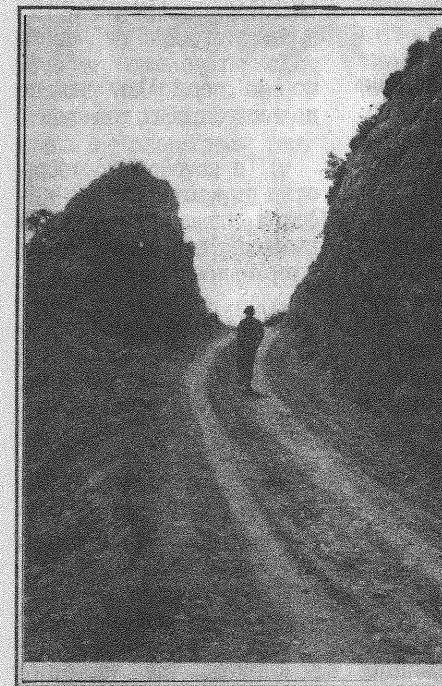
Κυριαρχούν τα μέτρα του "μέσου όρου", του "διεθνώς αποδεχτού", του "εθνικά αποδεχτού" της "εθνικής ενότητας" του "καθώς πρέπει", της "μέσης λύσης". Η ταξικότητα της σκέψης γίνεται αισθητή σαν φιλολογία και οι "αριστερές" σύρονται πίσω από τις δεξιές εγκαταλείποντας ακόμα και τη φιλοδοξία έστω, να παράξουν το δικό τους αυτόνομο λόγο.

Οι έννοιες κατοχή, ελευθερία, αγώνας, κριτική, κατάντησαν τραγικά φετίχ και διασύρονται χωρίς αντίκρουσμα εκτός αυτού της διατήρησης της άρχουσας ιδεολογίας στις διάφορες εκφάνσεις της. Ο λαός έχει πλήρως αποξενωθεί από τους υποτιθέμενους απελευθερωτικούς στόχους και οι στοραδικές κινητοποιήσεις δεν στοχεύουν παρά στη προσφορά άλλοθι στις ξεμοναχιασμένες πλέον πολιτικές ηγεσίες, στην περίσωση της βιτρίνας, και φυσικά ωχριούν μπροστά στον πόλεμο των σφραγίδων: (1 άτομο = 15 σύλλογοι)

Ευτυχώς στα λίγα χρόνια αποσταθεροποίησης της άρχουσας τάξης μετά το 74 και στη λιγόχρονη βουβαμάρα της δεξιάς και του εθνικισμού έγινε η διατύπωση (ουσιαστικά η επαναδιατύπωση) μιας αρχικής έκφρασης ενός ποпуλιστικού έστω, λόγου, ο οποίος απόδωκεν επιτέλους: "Την Κύπρο στους Κύπριους", αναγνωρίζοντας ταυτόχρονα ότι όλοι οι Κύπριοι δεν είναι Έλληνο-κύπριοι. Επάνω σ' αυτή τη βάση μπορεί να χτιστεί μια αντίληψη ενός αντικατοχικού αγώνα χωρίς διπλοεθνικές παρενέργειες. Κάθε αντίθετη άποψη αντιστρατεύεται εξ αντικειμένου την επανένωση της Κύπρου. ● **κ.α.**

τεύχος 34ο,
ΙΟΥΛΗΣ-ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1988
τιμή τεύχους £1.00

φωτ. εξωφυλλου: Χρίστου Αβρααμίδη

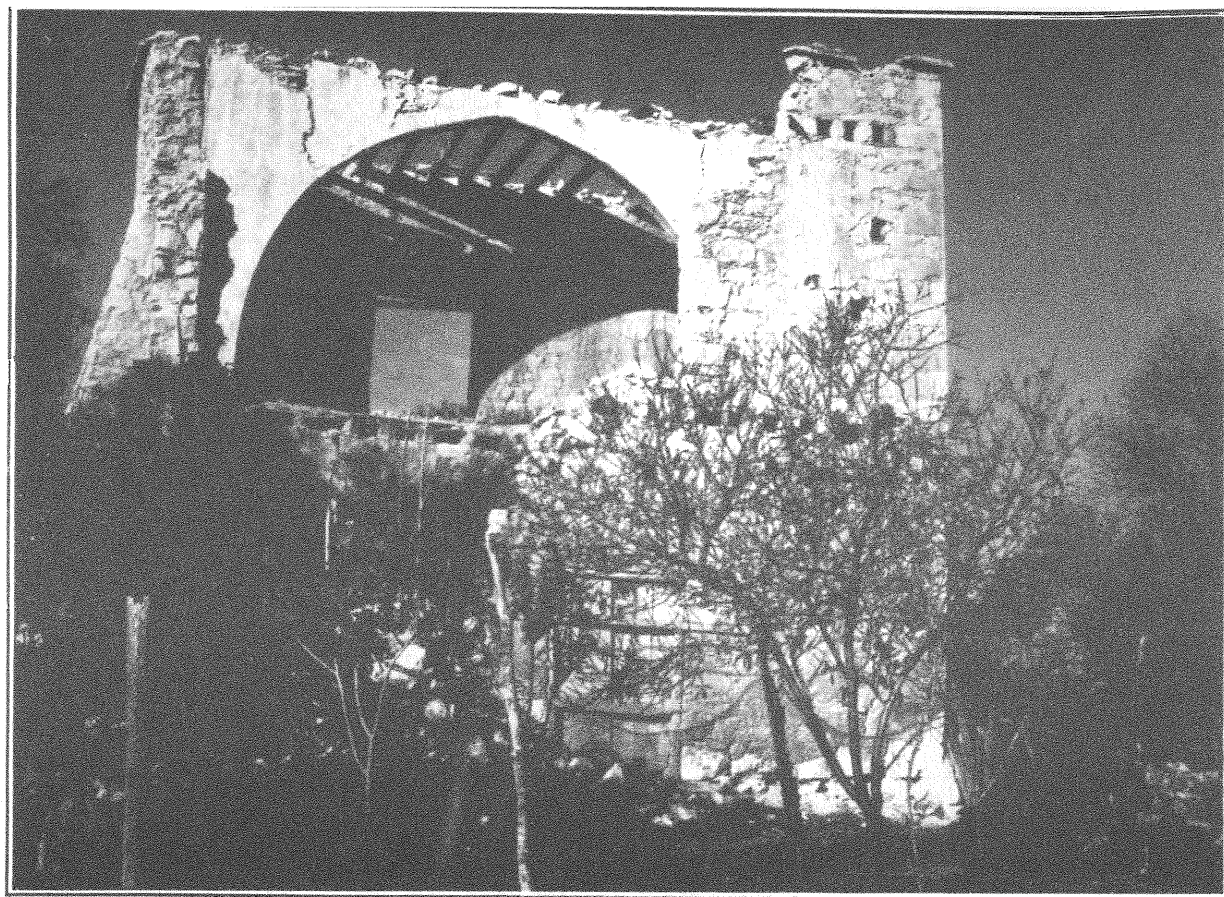
«Εντός των τειχών»
το μηνιαίο περιοδικό της παλιάς λευκωσίας
διεύθυνση: μίνωως 6β, παλιά λευκωσία, τηλ 431278

- διευθύνεται από συντακτική επιτροπή
- υπεύθυνος για το νόμο: κωστής αχνιώτης
- για τα υπογραμμένα κείμενα ευθύνονται οι συγγραφείς τους
- τεχνική επιμέλεια: Printed Matters/desktop publishing services

περιεχόμενα

- στο πόδι 1
- εκδοτικό 2
- εναλλακτικές μορφές ανάπτυξης στον ακάμα, π. παναγίδη 4
- "ορίστε κύριοι" 7
- ο σωβινισμός και οι προεκτάσεις του στην κύπρο η. kizilyurek 8
- διεθνισμός-αυτοδιάθεση ή ισοπέδωση χωρίς όρια: χρ. ηλιάδης 10
- απαντήστε παιδιά 13
- ο κύριος εχθρός είναι η "δικιά μας" αστική τάξη εργατική δημοκρατία 14
- τουρκοκυπριακή κοινότητα: η σχέση ανάμεσα στους στόχους και τις συνθήκες υλοποίησης τους, του γ. λιλλήκα 16
- το ζευγάρι: αυτονομία ή εξάρτηση, της ε. γεωργίου 20
- ψυχο-κοινωνική άποψη για το φαινόμενο της γυναίκας του μπαρ α. ερωτοκρίτου 22
- 3 μικρές συνεντεύξεις στα μπαρ, του γ. θεοδούλου 26
- εστιάδες: το πρώτο φεμινιστικό έντυπο στην κύπρο λ. παπαλεοντίου 28
- το ψέμα: απόσπασμα από θεατρικό έργο, του κ. ευθυμίου 30
- διήγημα: το ευτυχισμένο καλοκαίρι της κυρίας φόρμπες γκαβριέλ γκαρσία μαρκέζ 32
- ποίηση: λ. καλλιδου 37
- η πόλη και η γλώσσα, του μεσεβρινός 38
- κατασκοπευτικά αινίγματα: λ. παύλου 40
- κλωστές στην ανέμη: λ. παύλου 41

ΕΝΑΛΛΑΧΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΟΝ ΑΚΑΜΑ

Πανικός Παναγιώτης

Από διάλεξη που δόθηκε στην Πύλη Αμμοχώστου στις 10 Μαΐου, 1988.

Η έννοια του Εναλλακτικού ακούεται όλο και συχνότερα στην Κύπρο σήμερα: Εναλλακτικές πηγές ενέργειας, εναλλακτικές τεχνολογίες, εναλλακτικές γεωργία, εναλλακτικές κοινότητες, εναλλακτικός τουρισμός, εναλλακτικές μορφές ανάπτυξης, και τόσα άλλα.

Οι έννοιες αυτές εκφράζουν κάποιες άλλες μορφές πρακτικών, διαφορετικών στην Ουσία τους, τις Αρχές και το Πνεύμα που τις διέπει, από τις τρέχουσες πρακτικές.

Συνθέτουν ένα σφαιρικό πλαίσιο, το οποίο θέτει σε αμφισβήτηση την απομυθωμένη πια έννοια της ανάπτυξης, έννοια την οποία οι ψυχροί οικονομικοί υπολογισμοί θέλουν να εξισώνεται με κάποια αύξηση του Ακαθάριστου Εθνικού Εισοδήματος, αγνοώντας έτσι το αντίκρουσμα της σε ανθρώπι-

νους όρους: στην υγεία, στην ευτυχία, στην ομορφιά και στη διαφύλαξη των αξιών του τόπου.

Οι Εναλλακτικές προτάσεις αποτελούν με λίγα λόγια την οικολογική απάντηση στους τομείς των σύγχρονων συστημάτων που οδηγούνται σε αδιέξοδα, συνθέτοντας αυτό που σήμερα ονομάζουμε Οικολογική Κρίση. Την Οικολογική Κρίση που αντιμετωπίζουμε κι εμείς στο νησί αυτό σαν αποτέλεσμα των επιλογών της αναπτυξιακής πολιτικής.

Η ανάγκη λοιπόν για προσεκτική εξέταση και υιοθέτηση κάποιων Εναλλακτικών λύσεων στην Κύπρο σήμερα, ξεπηδά μέσ' από την κρίση στην οποία οδηγήσε το κυρίαρχο σύστημα που ευνόησε υπέρμετρα την ποσότητα, τους ψηλούς αριθμούς και τα μεγάλα μέγεθη, αγνοώντας όλα τ' άλλα.

Είναι ωστόσο αλήθεια ότι, τόσο οι ψηλοί αριθμοί όσο και τα μεγάλα μεγέθη ευημε-

ρούν στη σύγχρονη Κύπρο, όπου η αναζήτηση του εύκολου και άμεσου κέρδους μετά το 74, έγινε αυτοσκοπός.

Έτσι, ενώ στον κατεχόμενο από τα Τουρκικά στρατεύματα Βορρά, οργανώνεται συστηματικά η άνευ προηγουμένου αλλοίωση του δημογραφικού χαρακτήρα του νησιού με τη μεταφορά 60.000 εποίκων, και ενώ εκεί συντελείται η λεηλασία της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, εδώ, στον Ελεύθερο Νότο, οι επιλογές της αναπτυξιακής πολιτικής οδηγήσαν στα γνωστά σ' όλους μας φαινόμενα:

α) Την απρογραμματιστή, αλόγιστη ανάπτυξη και τον υδροκεφαλισμό των πόλεων μας σε βάρος των άλλοτε ζωντανών χωριών της υπαίθρου που εγκαταλείπονται κι αργοπεθαίνουν.

β) Τον μαζικό ισοπεδωτικό τουρισμό του ενός εκατομμυρίου το χρόνο που αγνόησε τον παράγοντα άνθρω-

πο, το περιβάλλον και τις πολιτιστικές αξίες του νησιού.

γ) Τα μεγαθηρικά τουριστικά συγκροτήματα που κτίζονται πάνω σε μοναδικά τεκμήρια της μακρόχρονης ιστορίας του τόπου.

δ) Τα πολυόροφα τείχη κατά μήκος των ακτών της Αγίας Νάπας, Λάρνακας, Λεμεσού, Πάφου και τα τουριστικά γκέτο.

ε) Το κωμικοτραγικό αλαλούμ της νεοκυπριακής πολεοδόμησης, η εγκατάλειψη της αρχαιολογικής μας κληρονομιάς και τόσα άλλα φαινόμενα, που τραυματίζοντας το σώμα του νησιού κι αλλοιώνοντας την ταυτότητά του, υπονομεύουν κι αυτές τις δυνατότητες για την Εθνική του Επιβίωση.

Το χειρότερο όμως είναι ότι, ενώ τα τραυματικά αυτά φαινόμενα αναγνωρίζονται σαν τέτοια, επίσημα κι ανεπίσημα από υπεύθυνους κι ανεύθυνους, αφήνοντας να παίρνουν διαστάσεις με απ-

ρόβλεπτες συνέπειες για το μέλλον του τόπου.

Έτσι και το θέμα του Ακάμα, ξεκάθαρο στην ουσία του, αφήνεται ανοικτό για τόσα χρόνια εξ' αιτίας της ανυπαρξίας ενός Χωροταξικού Διαρθρωτικού Σχεδίου, τόσο για το νησί όσο και την περιοχή, της έλλειψης περιβαλλοντικής πολιτικής αλλά και κάποιων ισχυρών ιδιωτικών συμφερόντων που πιέζουν επιμένοντας να ξενοδοχοποιήσουν την περιοχή.

Γι αυτό ο Ακάμας, απροστάτευτος ακόμα, παραμένει στο έλεος των Βρετανικών βομβαρδισμών, της αρχαιοκαπηλείας, της ρύπανσης, του κυνηγιού, της ανεξέλεκτης βόσκησης, της λατόμευσης, της αμοληψίας και άλλων ενεργειών που υπονομεύουν την ακεραιότητά του, ενώ τα χωριά της περιφέρειας του, για χρόνια τώρα εγκαταλειμμένα φθίνουν και αργοπεθαίνουν.

Κι εδώ ακριβώς τίθεται επιτακτικά το ερώτημα: Πώς μπορεί να προστατευθεί η μοναδική οικολογική αξία της περιοχής του Ακάμα και ν' αναπτυχθούν ταυτόχρονα τα χωριά της περιφέρειας του;

Η απάντηση δίνεται ολοκληρωμένα από τη διατύπωση του προτύπου μοντέλου Εναλλακτικής ανάπτυξης που βασίζεται στη σύζευξη των δύο πτυχών του θέματος: του Φυσικού Περιβάλλοντος του Ακάμα και του δομημένου Περιβάλλοντος των Οικισμών της Περιφέρειας του.

Η εναλλαγή που παρουσιάζει το γεωγραφικό ανάγλυφο του Ακάμα αποτελώντας μια εξαιρετικής αισθητικής συγκέντρωση πολλών γεωμορφολογικών χαρακτηριστικών, οι μοναδικοί βιότοποι του και η αρχαιολογική του υπόσταση αποτελούν μια πολύτιμη κληρονομιά της οποίας η ακεραιότητα πρέπει να κατοχυρωθεί. Μόνος τρόπος είναι η κήρυξη του Ακάμα σε Εθνικό Πάρκο με καθορισμό περιοχών προστασίας της Φύσης, διαφόρων διαβαθμίσεων, που σύμφωνα και με τις Διεθνείς

Η εγκατάλειψη των χωριών της περιφέρειας Ακάμα: Αποτέλεσμα της έντονης αστικοποίησης και της έλλειψης στοιχειώδους κρατικού ενδιαφέροντος γενικά για την υπαίθρο, φαινόμενα που οδηγούν σταθερά στην εξάρθρωση των άλλοτε ζωντανών κοινοτήτων της.

Προδιαγραφές του I.U.C.N. (Διεθνής Ένωση για την Προστασία της Φύσης) πρέπει να επεκτείνονται μέχρι τα χωριά της περιφέρειας του. Οι παραδοσιακοί οικισμοί των χωριών Πέγειας, Κάθηκα, Αρδών, Ίνιας, Δρούσιας, Νέου Χωριού Προδρομίου και Πόλης παρ' όλα τα έντονα σημάδια εγκατάλειψης τους διατηρούν σε μεγάλο βαθμό την αυθεντικότητα της Λαϊκής Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς της περιοχής.

Ένα ευρύ πρόγραμμα που να καλύπτει όλα τα χωριά της περιοχής με στόχους τη διατήρηση, αποκατάσταση και ουσιαστική αναβίωση των παραδοσιακών οικισμών, με την διαμόρφωση Κοινοφελών Χώρων, Πολιτιστικών Κέντρων, Ξενώνων, Κέντρων Αναψυχής, Κέντρων Παραδοσιακής και Σύγχρονης Τέχνης, εκτός της συμβολής του στην αποκατάσταση και ανάδειξη της πολιτιστικής μας κληρονομιάς προβάλλει και σαν ισχυρός παράγοντας ανάπτυξης για την περιοχή.

Έτσι τα ίδια τα χωριά αυτά θα καταστούν τα κέντρα διαμονής και εξόρμησης των πολυάριθμων επισκεπτών προς το Εθνικό Πάρκο Ακάμα, που όπως συμβαίνει και με τα Εθνικά Πάρκα σ' άλλες χώρες, θα αποτελέσει ένα δυνατό πόλο έλξης του λεγόμενου Οικολογικού Τουρισμού.

Το πρόγραμμα αυτό μπορεί να υλοποιηθεί με συμμε-

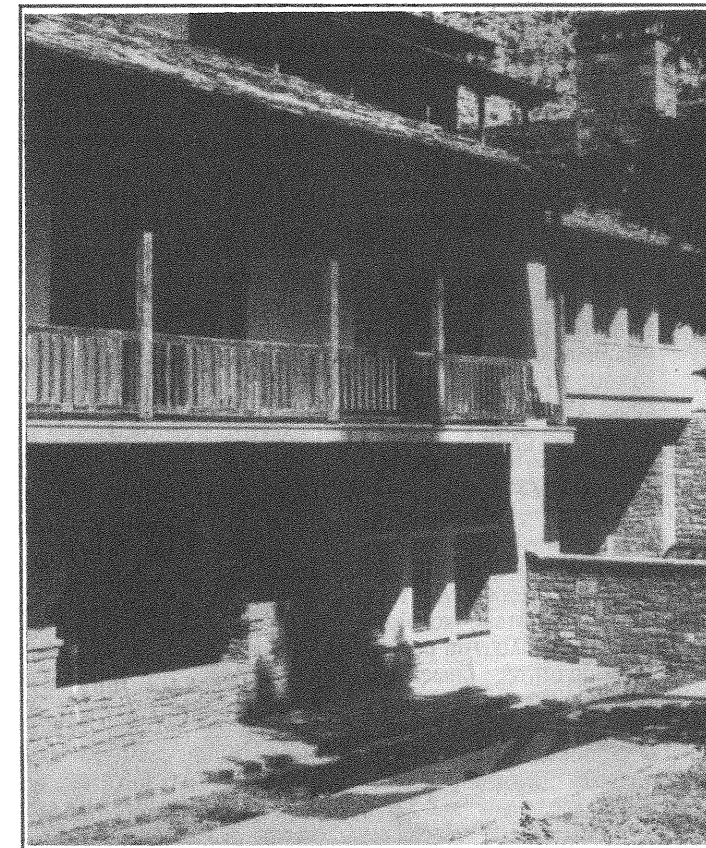
τοχή συνεταιρισμών των κατοίκων, κοινοτικών επιχειρήσεων, και Εταιρειών Μικτής Οικονομίας (ΚΟΤ, Κοινοτήτων, Κατοίκων) δημιουργώντας νέες θέσεις εργασίας για τους κατοίκους, που δεν θάνα οι απλοί ξενοδοχειακοί υπάλληλοι, αλλά οι μέτοχοι μιας κοινής επιχείρησης για το όφελος του συνόλου.

Παράλληλα όμως με την ανάπτυξη των Εναλλακτικών μορφών τουρισμού, πρέπει να ενισχυθούν ισόρροπα και οι άλλες οικονομικές δραστηριότητες όπως η γεωργία-κτηνοτροφία και οι βιοτεχνίες, γιατί η μονόπλευρη απότομη ή δυσανάλογη τουριστική φόρτιση θα έχει σαν αποτέλεσμα την κοινωνική αλλοίωση και παραμόρφωση αυτών των κοινοτήτων που είναι ανέτοιμες να δεχτούν θετικά τις αλλαγές. Γι' αυτό προκειμένου τ' αποτελέσματα νάναι άμεσα και θετικά είναι απαραίτητο όπως το πρόγραμμα αποκατάστασης των οικισμών ενταχθεί σε ευρύτερα ενιαία προγράμματα περι-

φερειακής ανάπτυξης και με συντονισμένα μέτρα των αρμοδίων φορέων να υποστηρίχθούν οι προσπάθειες προς αυτή την κατεύθυνση με καθοδήγηση και κατάλληλα ενθαρρυντικά κίνητρα συμμετοχής των κατοίκων.

Ο οικότουρισμός και αγροτουρισμός σαν οι κατ'εξοχήν εναλλακτικές μορφές τουρισμού, ανταποκρίνονται στη στροφή που γίνεται τα τελευταία χρόνια στο διεθνή χώρο, για ένα τρόπο διαβίωσης σε άμεση επαφή με το φυσικό και το παραδοσιακό περιβάλλον της υπαίθρου, τον άνθρωπο και τους παραδοσιακούς τρόπους ζωής. Η στροφή αυτή εκφράζει και την αντίδραση στα τυποποιημένα ξενοδοχειακά συγκροτήματα που αναπαράγουν τη μορφή των αστικών πολυόροφων συγκροτημάτων και την κοινωνική αποξένωση, καταστρέφοντας συχνά και τον παράγοντα στον οποίο οφείλουν την ύπαρξη τους: Το Φυσικό Περιβάλλον.

Ο οικότουρισμός και αγ-

Ένα κοινοτικό-πολιτιστικό κέντρο συνδυασμένο με ξενώνα της κοινότητας Τσεπέλοβου Ηπείρου στην περιφέρεια του εθνικού Δρυμού Βίκου-Αώου

Η εγκατάλειψη των χωριών της περιφέρειας Ακάμα: Αποτέλεσμα της έντονης αστικοποίησης και της έλλειψης στοιχειώδους κρατικού ενδιαφέροντος γενικά για την ύπαιθρο, φαινόμενα που οδηγούν σταθερά στην εξάρθρωση των άλλοτε ζωντανών κοινοτήτων της.

ροτουρισμός δεν απαιτούν εξειδικευμένο προσωπικό ούτε και προσφορά ιδιαίτερων υπηρεσιών στους επισκέπτες. Το σημαντικότερο πλεονέκτημα αυτών των μορφών είναι ότι τα πολλαπλά οφέλη που προκύπτουν από τον τουρισμό μπορούν να κατενεμηθούν σ' όλους τους κατοίκους και όχι μόνο σε μερικούς: Στους κατοίκους-μετόχους, στους ιδίους τους παραγωγούς των γεωργικών κτηνοτροφικών και άλλων προϊόντων που θα διαθεθούν, επί τόπου πια και χωρίς τη μεσολάβηση τρίτων, την παραγωγή τους, καθώς και στους κατοίκους που θα ασχολούνται με νέες δραστηριότητες όπως: Βιοτεχνία, Χειροτεχνία-Οικοτεχνία, Βοτανική, Ανθοκομία, Μελισσοκομία, Κηροποιία, Ιπποκομία, Ξεναγήση, και τόσες άλλες.

Μαζί με τις νέες δραστηριότητες που θα αναπτυχθούν στα γύρω χωριά, με τη λειτουργία του Εθνικού

Πάρκου θα προσφερθούν νέες θέσεις εργασίας στους κατοίκους των χωριών: Δασολόγοι, Ζωολόγοι, Γεωλόγοι, Αρχαιολόγοι, Επόπτες Φύλακες, Συνοδοί-Ξεναγοί, Περιβαλλοντολόγοι, κ.α.

Η ανάπτυξη του οικοτουρισμού και αγροτουρισμού στον Ελλαδικό χώρο υποβοηθήθηκε σημαντικά από κρατικά προγράμματα διατήρησης παραδοσιακών οικισμών και δημιουργίας κοινοτικών πολιτιστικών κέντρων με αποτέλεσμα την έλξη οικοτουρισμού και την αναβίωση φθινουσών κοινοτήτων.

Ένα ή περισσότερα Κέντρα Οικολογικών Μελετών σαν οι βασικοί εκπαιδευτικοί φορείς του Εθνικού Πάρκου μπορούν να εγκατασταθούν στα χωριά της περιφέρειας τους, αποβαίνοντας με την έρευνα και τη διοργάνωση Τοπικών και Διεθνών Σεμιναρίων, σημαντικοί παράγοντες περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και κοινωνικής-πολιτιστικής ανέλιξης του τόπου.

Αυτά μαζί μ' όλα τ' άλλα που ανέφερα δίνουν ανάγλυφα την ρεαλιστική βάση των Εναλλακτικών Προτάσεων Προστασίας και Ανάπτυξης του Ακάμα ενώ ταυτόχρονα δίνουν άμεσες λύσεις στα σημερινά αδιέξοδα του Κυπριακού Χώρου. Του Ενιαίου Κυπριακού Χώρου που στερείται ακόμη ενός ευρύτερου Χωροταξικού Σχεδιασμού Ανάπτυξης και Προστασίας των πιο ουσιαστικών παρακαταθηκών του για το

μέλλον πούναι η φύση κι ο πολιτισμός του.

Η Ομάδα Πρωτοβουλίας Φίλοι του Ακάμα καλεί όλους τους υπεύθυνους φορείς να αναλογιστούν το μέγεθος των ευθυνών που έχουν έναντι του τόπου: Να πάρουν έστω και τώρα και χωρίς αναβολή όλα εκείνα τα μέτρα για την αναχαίτιση της φθοράς και την Προστασία της Φυσικής και Πολιτιστικής μας Κληρονομιάς.

Αγαπητοί φίλοι, με τις εκδηλώσεις της βδομάδας αυτής τελειώνει τυπικά και στην Κύπρο το Ευρωπαϊκό Έτος Περιβάλλοντος.

Ουσιαστικά όμως η υπόθεση περιβάλλον δεν τελειώνει εδώ, αλλιώς μαζί με το περιβάλλον θα τελειώσουμε και σαν άνθρωποι.●

Π.Π.

«Ορίστε κύριοι...»

Δημοσιεύουμε παρακάτω μια μετάφραση κειμένου της "Gunes" που ασχολείται με τον Τουρκοκύπριο Niazi Kizilyurek τον οποίο γνωρίσαμε πρόσφατα.

Ο Niazi που ήλθε στη Κύπρο με πρωτοβουλία του "Νεοκυπριακού Συνδέσμου" συμμετείχε σε μια σειρά δημοσίων συζητήσεων. Το κείμενο της "Gunes" είναι ενδεικτικό της αντιμετώπισης που υφίστανται οι Τουρκοκύπριοι που τολμούν να συνομιλήσουν ή να προσεγγίσουν τους Ελληνοκύπριους.

Παραδίπλα δημοσιεύουμε και συνέντευξη του κ. Βασιλείου προς τον Niazi.

«Η φωτογραφία του αίσχους

Gunes 27/5/88

«Στη φωτογραφία που δημοσιεύουμε δίπλα, ο νεαρός που εικονίζεται με τον Πρόεδρο της Ελληνοκυπριακής Δημοκρατίας είναι ένας Τουρκοκύπριος. Ο νεαρός αυτός πριν λίγες μέρες απέσπασε έπαινο και πολυδιαφημίστηκε από τον κ. Οζκιούρ.* Το όνομα αυτού του "αξιόπαινου" είναι Niazi Kizilyurek. Σίγουρα θα απορείτε και θα θέλετε ασφαλώς να μάθετε, τι γυρεύει ο κ. Kizilyurek με τον εξοχώτατο Βασιλείου. Να σας εξηγήσουμε. Αυτός ο κύριος πήγε στην Ελληνοκυπριακή Δημοκρατία για σκοπούς προπαγάνδας εναντίον της Τουρκικής Δημοκρατίας και της Τουρκικής Δημοκρατίας της Βόρειας Κύπρου, έδωσε μια σειρά διαλέξεων και ύστερα είχε την τιμή να γίνει δεχτός από τον πρόεδρο των Ελληνοκυπρίων. Στη φωτογραφία βλέπετε αυτό το ευτυχές γεγονός. Βέβαια αυτή είναι φωτογραφία ευτυχίας του Niazi και των ομοίων του. Είναι μια ευτυχία που εμείς δεν αναγνωρίζουμε διότι πηγάει από μια συνάντηση μ' αυτούς που δεν αναγνωρίζουν τα δίκαια του τουρκοκυπριακού λαού και θέλουν να τον σκλαβώσουν. Είναι επαίσχυντη και αιμωγική ευτυχία. Έτσι έχουν τα πράγματα. Όμως υπάρχουν κι άλλοι παρόμοιοι φίλοι των Γκιαούρηδων μεταξύ μας που ζηλεύουν και αγωνιούν να έχουν την ίδια χαρά. Τους αφιερώνουμε την φωτογραφία για να προκαλέσουμε τη ζήλεια τους και να ακονίσουμε τα αισχροά αισθήματα που τρέφουν στη καρδιά τους. Ορίστε κύριοι, δέστε κι απολαύστε! Ορίστε, τρέξτε κι εσείς ν' αγκαλιαστείτε με τους Ελληνοκύπριους αδελφούς σας, και να παρηγορηθείτε από τον μακρόχρονο χωρισμό.

Όμως νάσαστε σίγουροι ότι αυτός ο ηρωικός λαός που έφερε τον αγώνα ως εδώ με μεγάλες θυσίες, θα βγάλει τα χαντζάρια που του μπήγανε στη πλάτη ένα-ένα, και θα σας δώσει το μάθημα που χρειάζεστε με δημοκρατικά μέσα, για να συνεχίσει το δρόμο του.»

* Αναφορά σε θετική κριτική του κ. Οζκιούρ στο βιβλίο του Niazi Kizilyurek "Πασάδες και Παπάδες".

Και οι δύο "φοβερές" ερωτήσεις που κρύβονται πίσω από τη φωτογραφία.

Niazi: Με τον ερχομό σας στην εξουσία, φέρατε μια ελπίδα ειρήνης στους Τουρκοκύπριους. Τι προτίθεστε να κάνετε για να δυναμώσετε αυτή την ελπίδα και να φέρετε ειρήνη στη Κύπρο;

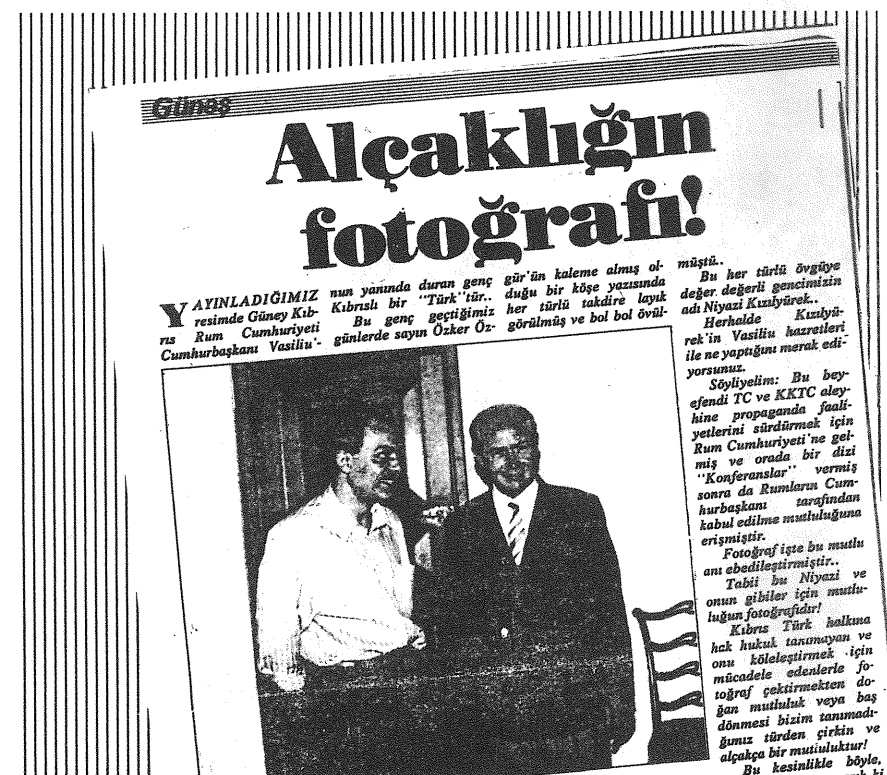
Βασιλείου: Ο βίαιος διαχωρισμός των δύο κοινοτήτων, ο χρόνος που περνά, η έλλειψη επαφής ανάμεσα τους, είναι παράγοντες που καλλιεργούν την δυσπιστία. Χαίρομαι που η εκλογή μου έδωσε ελπίδες στους Τουρκοκύπριους που θέλουν την επανένωση της Κύπρου και να ζήσουν ειρηνικά με τους

Ελληνοκύπριους, σε μια ελεύθερη Κύπρο. Θέλω να τους διαβεβαιώσω ότι η λύση που επιδιώκουμε και όλες οι προσπάθειες που καταβάλλονται είναι προς όφελος και για το συμφέρον όλων των Κυπρίων.

Θα καταβάλω κάθε δυνατή προσπάθεια και θα αναλάβω κάθε πρωτοβουλία για να επιτευχθεί η επαναπροσέγγιση των δύο κοινοτήτων, αλλά και για να οδηγήσουμε το πρόβλημα σε μια δίκαιη και βιώσιμη λύση μέσα από ουσιαστικές και αποτελεσματικές συνομιλίες.

Niazi: Μήνυμα στους Τουρκοκύπριους;

Βασιλείου: Δεν θέλω να εκφράσω μεγάλα λόγια. Θέλω απλώς να υπογραμμίσω μια μεγάλη αλήθεια και μια ιστορική αναγκαιότητα. Η Κύπρος είναι η κοινή μας πατρίδα. Σήμερα είναι διχασμένη από τον κατοχικό στρατό της Τουρκίας, η οποία προσπαθεί με τους εποίκους να αλλοιώσει το δημογραφικό και πολιτιστικό χαρακτήρα της Κύπρου. Είναι πλέον καιρός, Έλληνες και Τούρκοι της Κύπρου, να ενώσουμε τη φωνή μας και τις προσπάθειες μας για να κτίσουμε μια ελεύθερη και αποστρατικοποιημένη Κύπρο, όπου όλοι θα μπορούμε να ζήσουμε ελεύθερα και δημοκρατικά. Χωρίς περιορισμούς και φραγμούς στην ίδια μας τη πατρίδα.●

Ο σωβινισμός και οι προεκτάσεις του στην Κύπρο

Niyazi Kizilyurek
(η ομιλία του στην Πάφο)

Εκδήλωση του "Νεοκυπριακού" - 27. 4. 88 στο δημαρχείο Πάφου. Παρέστη ο δήμαρχος Πάφου και ο βουλευτής Θεοδούλου. Κοινό: 80 περίπου άτομα.

Η ανάπτυξη αντιαποικιακών - πατριωτικών αισθημάτων στη Κύπρο, όπως και σ' όλες τις αποικίες, ήταν φυσική αντίδραση στον αποικισμό. Όμως στην εξέλιξη της πορείας το αντιαποικιακό αίσθημα πήρε σωβινιστικό χαρακτήρα. Οι κύριες αιτίες μπορούν να συνοψισθούν σε δυο κεφάλαια.

α) Η πολιτική της αποικιακής διακυβέρνησης.

β) Η πολιτική της κυπριακής αστικής τάξης.

Από την αρχή της Αγγλικής διακυβέρνησης στη Κύπρο, εφαρμόστηκε ένα εκπαιδευτικό σύστημα που υπόθαλπε τον ελληνικό και τουρ- κικό εθνικισμό.

Η ανάπτυξη ενός κυπριακού πατριωτισμού στην πραγματική του έννοια θεωρείτο σοβαρή απειλή για την αποικιακή διακυβέρνηση.

Το πατριωτικό ζήτημα μουσουλμάνων και χρι- στιανών παρεμποδίστηκε με επιμονή από την αποικιακή διακυβέρνηση η οποία χρησιμο-

ποίησε την παιδεία για να αναπτύξει τα διαχωρι- στικά αισθήματα.

Τα μαθητικά βιβλία στα σχολεία των Κυπρίων διάδιδαν το αντιτουρκικό ή ανθελληνικό τους περιεχόμενο.

Η εθνικιστική παιδεία ενθαρρύνθηκε με το σκε- φτικό ότι ο παραμερισμός του αιτήματος της "Ενώσης" θα επέτρεπε την ανάπτυξη του κυπριακού πατριωτισμού.

Αυτό αποτελούσε τον βασικό κίνδυνο για τους αποικιστές.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΑΣΤΙΚΩΝ ΤΑΞΕΩΝ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

Ο ι άρχουσες τάξεις των Ε/Κυπρίων και Τ/Κυπρίων ακολούθησαν μια ανταγωνιστική πορεία για την κατάκτηση της ηγεμονίας, και αντί να ενωθούν σ' ένα κοινό αντι- αποικιακό μέτωπο, αγωνίστηκε η μια εναντίον

της άλλης.

Μέσα από αυτή τη πορεία αρπάχτηκαν σωβι- νιστικά στις εθνικές τους ρίζες, και στη θέση του αμετάθετου πατριωτικού αγώνα ρίχτηκαν σε μια σωβινιστική εκστρατεία η μια κατά της άλλης.

Μπορούμε να διαχωρίσουμε τρία στάδια στην εξέλιξη του σωβινισμού.

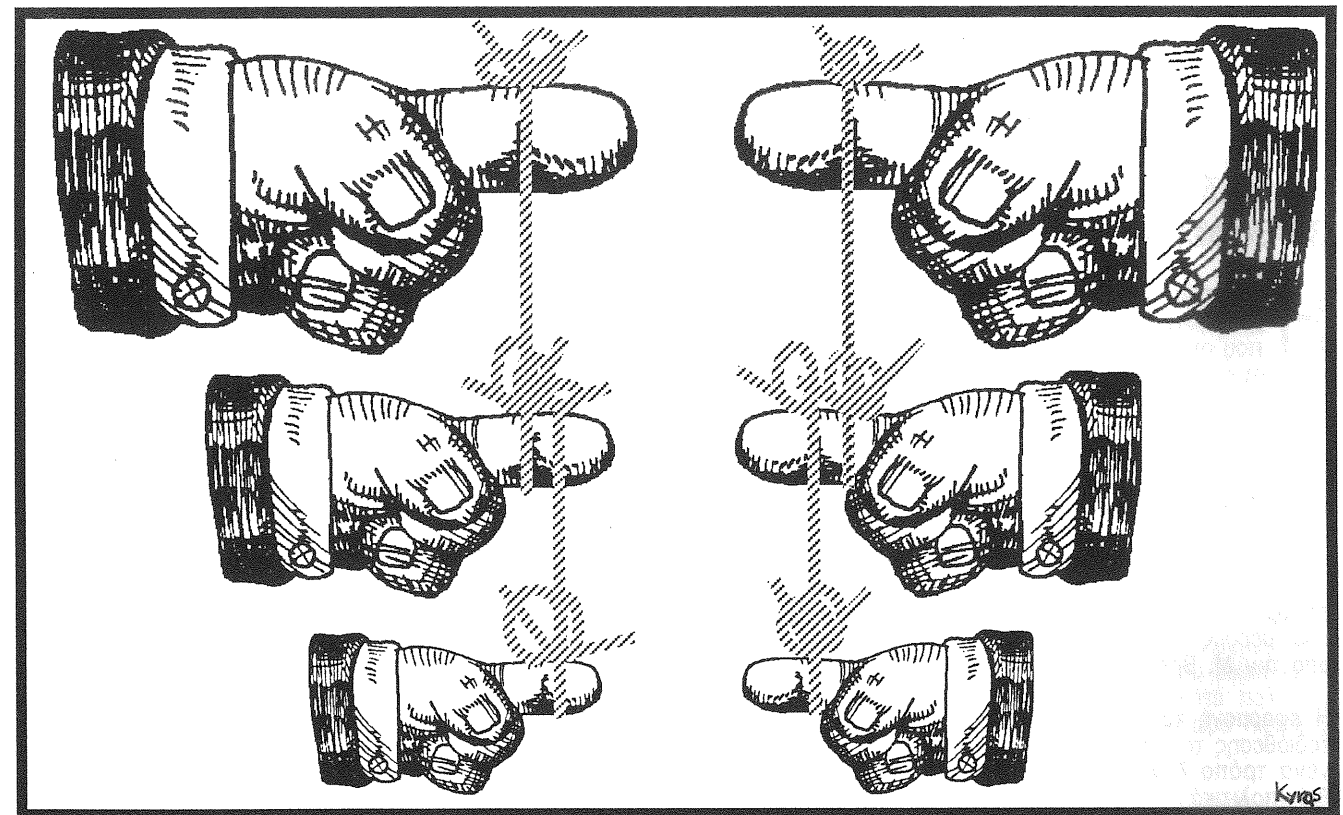
1) Περίοδος της αποικιοκρατίας

2) Περίοδος 60-74

3) Περίοδος μετά το 74

Η εξέλιξη του πατριωτισμού είναι αναπόφευκτη σε κάθε αποικία.

Η αγγλική διακυβέρνηση που έκανε χρήση όλων των καταπιεστικών μέτρων, όπως βα- ρειάς φορολογίας, συνάντησε την αντίδραση των Κυπρίων.

Όμως αυτή η φυσιολογική αντίδραση δεν μπό- ρεσε να συνενωθεί σ' ένα πατριωτικό μέτωπο λόγω του σωβινισμού των ντόπιων ελίτ. Οι ελίτ αυτές μπόρεσαν να διοχετεύσουν το αντιαπο- κιακό αίσθημα προς την κατεύθυνση των δικών τους συμφερόντων και να το μετατρέψουν σε δικό τους σωβινιστικό όπλο. Η Ε/Κυπριακή αστική τάξη αντί να προχωρήσει προς την κα- τεύθυνση ενός ενωμένου πατριωτικού μετώ- που το οποίο θα περιελάμβανε τις μειονότητες και την αριστερά προχώρησε στη προώθηση ενός σωβινιστικού προγράμματος το οποίο απέκλειε τις μειονότητες κι άλλες παρατάξεις. Έτσι τα χρόνια του αγώνα κατά του αποικισμού μετατράπηκαν αναπόφευκτα σε χρόνια ανά- πτυξης του σωβινισμού. Την ανάλογη κατεύ- θυνση ακολούθησε και η Τ/Κυπριακή άρχου- σα τάξη που υιοθέτησε εξ ολοκλήρου τον τουρκικό σωβινισμό.

Έτσι η αντιπαράθεση και η εχθρότητα που ανα- πτύχθηκε επάνω σ' αυτή τη βάση μέχρι το 1960, κατέληξε στην ηγεμονία ενός πρωτόγο- νου και αντιδραστικού σωβινισμού. Τη περίοδο χαρακτηρίζει ένα τρομοκρατικό κλίμα εκφοβι- σμού των Κυπρίων πατριωτών.

Συνοψίζοντας θα έλεγα ότι η κυπριακή αστική τάξη, μη μπορώντας να δημιουργήσει ένα κοι- νό πατριωτικό μέτωπο ενάντια στην αγγλική αποικιοκρατία προώθησε τον σωβινισμό προς τα έσω, ανάμεσα στις δύο κοινότητες. Μ' άλλα λόγια η αδυναμία οικοδόμησης ενός σωστού πατριωτισμού οδήγησε στον σωβινισμό.

Την καλλιέργεια ενός τέτοιου πατριωτισμού, παρεμποδίσαν τρεις παράγοντες:

α) Η Ελληνοκυπριακή ηγεσία

β) Η Τουρκοκυπριακή ηγεσία

γ) Η αποικιακή διακυβέρνηση

Η Ελληνοκυπριακή ηγεσία με την προοπτική του "Ενωσις και μόνο Ένωσις" παρεμποδισε την ανάπτυξη ενός σωστού πατριωτικού μετώ- που, και καλλιέργησε το έδαφος για την πολι- τική του "διαίρει και βασίλευε" των Άγγλων.

Το 1936 ο κυβερνήτης Ρόναλτ Στόρς έλεγε τα εξής: «Αν το αίτημα της "Ενώσης" υποβιβαστεί, τη θέση του θα πάρει ο κυπριακός πατριωτι- σμός, κι αυτό έρχεται σε αντίθεση με τα μακρο- πρόθεσμά μας συμφέροντα». Το 1932 δίνει την εξής απάντηση, σ' όσους ζητούσαν το κλείσιμο της εκκλησίας: «Η αποτελεσματικότητα της εκκλησίας, ενάντια στον κομμουνισμό, αποτε- λεί για μας ένα θησαυρό».

Από την άλλη η Τουρκοκυπριακή ηγεσία αρπά- χτηκε από τον τουρκισμό για να αποκρύψει τον υποτελή ρόλο που διαδραμάτιζε ως προς τους Άγγλους, και κατέφυγε σε μια πολιτική τρομο- κρατίας ενάντια στους πραγματικούς πατριώ- τες.

Το αποτέλεσμα όλων αυτών ήταν η εισαγωγή στην Κύπρο του ελληνικού και τουρκικού εθνι- σμού στη σωβινιστική του διάσταση.

Η αγγλική διακυβέρνηση στήριξε υπογείως την δημιουργία εθνικιστικών τουρκοκυπριακών οργανώσεων. Και για ν' αναπτύξει τον τουρκικό εθνικισμό εισήγαγε τ' ανάλογα εκπαιδευτικά βιβλία και καθηγητές από την Τουρκία. Έτσι φτάνουμε στο 1960.

Το 1960 δόθηκε η γνωστή συνταγματική λύση, που δεν αντιστοιχούσε όμως καθόλου στη ψυχολογία των κοινοτήτων κι ο ανταγωνιστικοί κοινοτικοί σωβινισμοί εξώθησαν την κατάσταση στα ακρότατα της όρια.

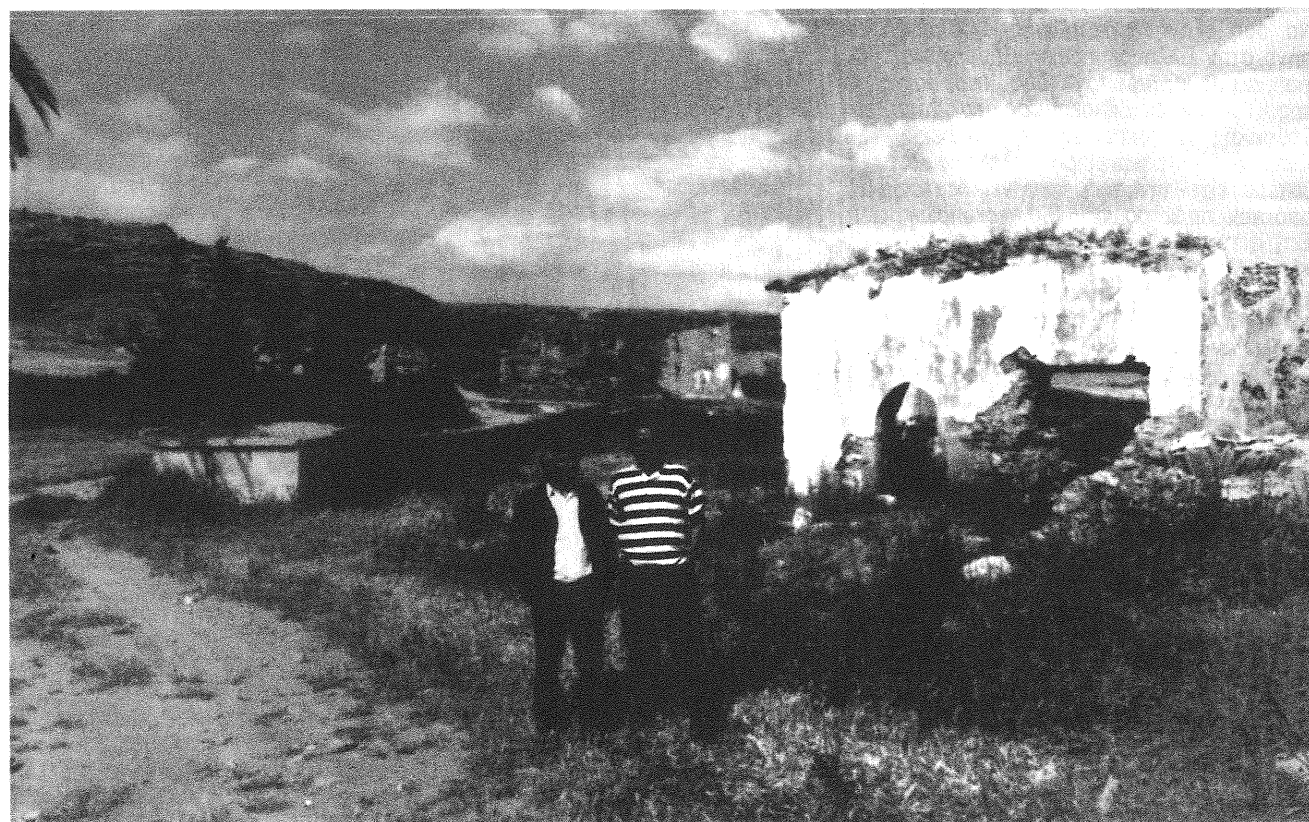
Για παράδειγμα επειδή η τουρκοκυπριακή αστική τάξη θέλησε να δημιουργήσει δική της οικονομία, πρόβαλε το σύνθημα ότι η Τ/Κ και οι

Ε/Κ δεν μπορούν να ζήσουν μαζί αναδεικνύ- οντας τον σωβινισμό και τρομοκρατώντας όσους αντιστέκονταν. Την ίδια εποχή οι Ε/Κ σωβι- νιστές καταστρώνουν σχέδια εξόντωσης των Τ/Κυπρίων.

Μετά το 1960 μπαίνουν ανοιχτά στο προσκήνιο οι Αμερικανοί με τα περίφημα σχέδια Άτσεσον. Η πρότασή τους ήταν απλή: αφού δεν υπήρχε συμφωνία το νησί έπρεπε να διαιρεθεί. Τα σχέ- δια αυτά στηρίζονταν και πάλι στο σωβινισμό. Αυτή η πορεία οδήγησε τους Κυπρίους σ' ένα λαβύρινθο. Και το κυριότερο, ο σωβινισμός καθόρισε τις διαστάσεις της εξωτερικής εξάρτη- σης. Ανάμεσα στις σωβινιστικές φωνασκίες φτά- νουμε στο 1974. Ο σωβινισμός εξετέλεσε έτσι το ιστορικό του καθήκον. Τα τανκς, το ένα μετά το άλλο, ξύπνησαν τους Κυπρίους από βαθύ ύπνο. Όσοι μπόρεσαν να εξάγουν συμπερά- σματα ύψωσαν το λάβαρο του δημοκρατικού, αντιστασιακού αγώνα αναπτύσσοντας την αντισωβινιστική θέση που στοχεύει στην επανένωση του διαμεμένου νησιού.

Όμως όπως σ' όλες τις ιστορικές περιόδους, η σωβινιστική δράση συνεχίζεται εξυπηρετώ- ντας ιδιότελη διαχωριστικά συμφέροντα. Το κυριότερο αποτέλεσμα του σωβινισμού είναι η απόσταση της κυπριακής πατρίδας από τους ίδιους τους Κυπρίους. Οι αντιπολιτευόμενες κοινότητες ηγεσίες ζήτησαν υποστήριξη από τα έξω. Εξαιτίας αυτού του γεγονότος δημιούργη- σαν "μητέρες πατρίδες" έξω από τη δική τους. Μ' άλλα λόγια το παιδί γέννησε τη μάνα, κι όχι η μάνα το παιδί. Όμως ιστορία μας διδάξε ότι δεν έχουμε μητέρα έξω από τον εαυτό μας. Δεν έχουμε άλλη εκλογή από το να ζήσουμε μαζί και πρέπει να αναγνωρίζουμε τη πραγματική μας μητέρα. Κι αυτή είναι η Κύπρος.

Γι αυτό ο αγώνας ενάντια στο σωβινισμό είναι αναγκαίος. Ας μη το ξεχνούμε οι δύο σωβινισμοί αντιστοιχούν με μια σχέση θέσης - αντίθεσης που αποκλείει την σύνθεση. ● n.k

διεθνισμός-αυτοδιαθεση

β) Βόρειος Ιρλανδία

Η κομητεία του Ωλστερ που σήμερα αποτελεί τον διοικητικό χώρο που ονομάζεται Β. Ιρλανδία, είναι ενσωματωμένη στην κρατική επικράτεια του Βρετανικού στέμματος. Η Β. Ιρλανδία, όπως τη γνωρίζουμε σήμερα, αποτελεί τεχνητό διοικητικό δημιούργημα του Εγγλέζικου ιμπεριαλισμού. Η τεχνητή διοικητική αποκοπή ενός μέρους της Ιρλανδίας, όπου οι απόγονοι των Άγγλων αποίκων (προτεστάντες) πλειοψηφούν, δημιουργεί ψευδο-νομικιστικά ερείσματα και προσχήματα για σφαιρισμό μέρους του Ιρλανδικού εδάφους από την Μ. Βρετανία.

Η εφαρμογή του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης του Ιρλανδικού λαού με κανένα τρόπο δεν μπορεί να περιοριστεί πολιτικά μέσα στα υφιστάμενα διοικητικά όρια της Β.Ιρλανδίας. Κάτι τέτοιο θα σήμαινε αυτόματη παραδοχή της παράνομης και τεχνητής διοικητικής συνοριακής θεσμοποίησης που η Βρετανική αποικιοκρατία δημιούργησε στην Ιρλανδία.

Στην περίπτωση αυτή, το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης βρίσκει την πλήρη έννοιά του, σαν πολιτική έκφραση ΟΛΟΚΛΗΡΟΥ (και όχι τεμαχισμένου) του Ιρλανδικού λαού, μέσα σε ολόκληρη δηλαδή την γεωγραφική έκταση της Ιρλανδίας, γκρεμίζοντας τους τεχνητούς συνοριακούς διαχωρισμούς που η Βρετανική αποικιοκρατία δημιούργησε.

Η Β. Ιρλανδία αποτελεί Βρετανική αποικία (στην καρδιά της Ευρώπης του 20ου αιώνα!) και πρέπει να απαλλαγεί από τον αποικιακό ζυγό για να ενσωματωθεί με την Ιρλανδική Δημοκρατία, για να αποτελέσουν μία ενιαία κρατική οντότητα.

Δεν νομίζω ότι η Θάτσερ είναι ευτυχής μ'αυτή την αντίληψη της εφαρμογής του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης για ολόκληρο (και όχι τεμαχισμένο) τον Ιρλανδικό λαό.

Στην περίπτωση αυτή λοιπόν, αν το δικαίωμα αυτοδιάθεσης περιοριζόταν στην κομητεία του Ωλστερ μόνο, όπου πλειοψηφούν οι Άγγλοι-προτεστάντες, το τεχνητό αυτό διοικητικό δημιούργημα θα εξακολουθούσε να παραμένει υπό Βρετανική κυριαρχία "δημοκρατικά", μια και οι Άγγλοι προτεστάντες αποτελούν την πλειψηφία στην περιοχή

συνέχεια από το προηγούμενο τεύχος της απάντησης

χρηστος

αυτή. Αποτελούν όμως την μειοψηφία μέσα σε ολόκληρη την έκταση της Ιρλανδίας, και είναι γι αυτό το λόγο που οι Εγγλέζοι έτσι αυθαίρετα δημιούργησαν μια διοικητική περιοχή, για να έχουν δηλαδή μια τεχνητή "πλειοψηφία", σ' ένα συγκεκριμένο γεωγραφικό-διοικητικό χώρο.

Στην περίπτωση αυτή, το δικαίωμα αυτοδιάθεσης δεν συνεπάγεται απλή αποσχισή, αλλά ενσωμάτωση σ'ένα άλλο κράτος-Ιρλανδία.

γ) Τα νησιά Μαλβίνες (Φώκλαντς)

Τα νησιά αυτά βρίσκονται στη νοτιώτατη εσχάτιά του Ατλαντικού Ωκεανού και αποτελούν Βρετανική υπερπόντιο κτήση. Τα νησιά αυτά κατακτήθηκαν από τους Άγγλους γύρω στα 1830, ενώ προηγουμένως ανήκαν στην Αργεντινή. Οι Εγγλέζοι αποίκησαν στη συνέχεια τα νησιά αυτά εκτοπίζον-

τας σταδιακά εντελώς τον γηγενή πληθυσμό (3).

Ο Μάρξ συχνά ανέφερε την Αργεντινή σαν παράδειγμα μισο-αποικιακής χώρας, υπό την εξάρτηση της Βρετανίας.

Οι Μαλβίνες νήσοι ανήκουν δικαιωματικά στον Αργεντινικό λαό από τον οποίο οι Εγγλέζοι άρπαξαν τα νησιά αυτά. Είναι επίσης γνωστό ότι η στρατιωτική χούντα που το 1980 κυβερνούσε ακόμα στην Αργεντινή, προσπαθώντας να σωθεί από τις αντιφάσεις της, προσπάθησε τότε να εκμεταλλευτεί το λαϊκό αίσθημα και αποβίβασε στρατό στα νησιά, πράγμα που πυροδότησε τον γνωστό πόλεμο, και που κατέληξε στην επαναβεβαίωση της Βρετανικής κυριαρχίας. (4)

Η Θάτσερ μάλιστα ζήτησε δημαγωγικά

ή ισοπεδωση χωρίς ορια;

προς την εκδοτική ομάδα «εργατική δημοκρατία»

Ηλίαδης

να εφαρμοσθεί το δικαίωμα αυτοδιάθεσης(!) στα νησιά, αφήνοντας τους κατοίκους τους να αποφασίσουν ελεύθερα αν θέλουν να τελούν υπό Βρετανική κυριαρχία πράγμα για το οποίο δεν υπάρχει φυσικά καμμία αμφιβολία, αφού όλοι οι κάτοικοι σήμερα είναι Άγγλοι.

Εκ πρώτης όψεως φαίνεται ότι η Θάτσερ έχει δίκαιο, αφού έτσι δίνεται "δημοκρατικά" στους κατοίκους η ευκαιρία να αποφασίσουν για το μέλλον τους. Η θέση όμως αυτή δεν είναι παρά επιφανειακή και νομικιστική, αφού παραγνωρίζει και ισοπεδώνει το γεγονός ότι οι σημερινοί κάτοικοι των νησιών αυτών αποτελούν το προϊόν της ληστρικής αποικιακής Βρετανικής δύναμης σε βάρος της Αργεντινής.

Στην περίπτωση αυτή δεν τίθεται θέμα αυτοδιάθεσης των κατοίκων

των νησιών αυτών γιατί κάτι τέτοιο δεν θάταν παρά επιφανειακό "δημοκρατικό", αφού θα στηριζόταν στον σφεταρισμό και την βίαια αρπαγή τμήματος της γης που δικαιωματικά ανήκει στον Αργεντινικό λαό. Υπάρχουν λοιπόν και περιπτώσεις όπου το αίσθημα της αυτοδιάθεσης παίρνει ένα ολότελο αντιδραστικό χαρακτήρα!

Αν επικρατούσε μια ισοπεδωτική αντίληψη στην περίπτωση αυτή, τότε θάπρεπε κάποιος να σκεφτεί ότι η Θάτσερ είναι μια Ρόζα Λούξεμπουργκ, αφού ζητά να αφεθούν οι κάτοικοι των νησιών αυτών να αποφασίσουν ελεύθερα για την τύχη τους! Είναι ελπίζω πλέον καθαρό γιατί η μέθοδος που χρησιμοποιεί η Ε.Δ. είναι ισοπεδωτική, και στην ουσία αντιδιαλεκτική. Η παράθεση τσιτάτων από τον Λένιν ή οποιοδήποτε άλλον προϋποθέτει ταύτιση της ουσίας και όχι του περιβλήματος. Είδαμε ήδη μερικά παραδείγματα όπου το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης παίρνει όχι απλά διαφορετική μορφή αλλά και διαφορετικό περιεχόμενο.

5) από την ισοπέδωση στην απολογία της κατοχής

Η ισοπεδωτική αντίληψη και μεθολογία της Ε..Δ., παίρνει κραυγαλέα μορφή στην περίπτωση της Κύπρου. Θ'αποφύγω να επεκταθώ σε ανάλυση του αν οι Ε/Κ και ιδιαίτερα οι Τ/Κ αποτελούν «λαό» ή «έθνος» ή «κοινότητα», αν και μιά τέτοια συζήτηση θάχε ίσως τη σημασία της.

Θ' αναφερθώ απλά και μόνο σ' ένα παράγοντα ο οποίος λάμπει δια της απουσίας του από το άρθρο της Ε..Δ.. και που είναι στενά συνυφασμένος με την εξάσκηση του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης (και κατά πολύ περισσότερο, με το δικαίωμα κρατικής απόσχισης).

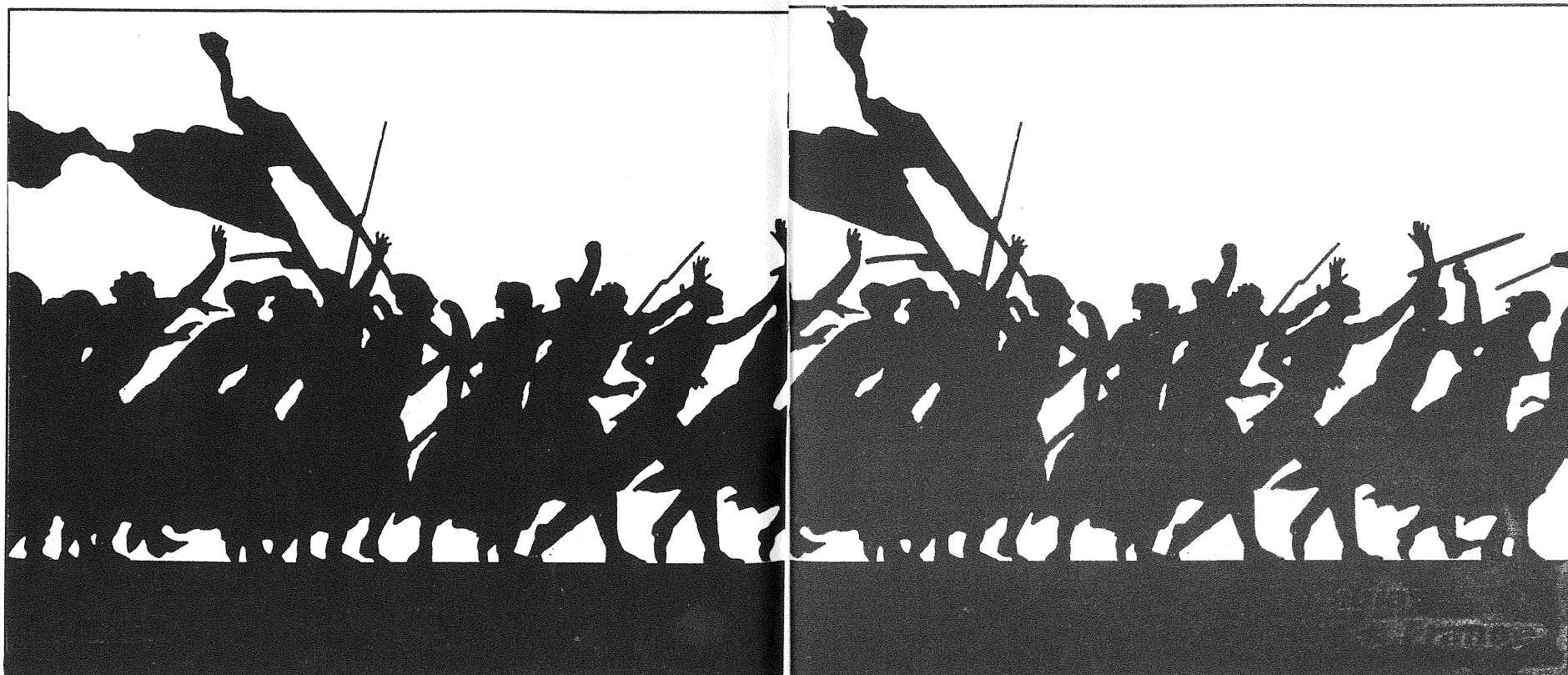
Πρόκειται για την αδιάρρητη και αμφίροπη δημοκρατική σχέση μεταξύ μιας συγκεκριμένης εθνικής ομάδας και του αναντίρρητα δικού της γεωγραφικού-ιστορικού χώρου (5). Αυτή η σχέση ήταν και ο αυτονόητος κοινός παρανομαστής σ'όλα τα παραδείγματα εφαρμογής της αυτοδιάθεσης που αναφέρθηκε.

Σε καμμία περίπτωση η Λενινιστική θεωρία του δικαιώματος των λαών γι' αυτοδιάθεση, δεν παραβλέπει την εξωφθαλμη αυτή σχέση, αντίθετα, είναι στην αναγνώριση της σχέσης αυτής που παίρνει σάρκα και οστά για την καταπολέμηση του αποικισμού και της κατοχής. Όταν η σχέση αυτή καταπατάται, τότε έχουμε την πιο άμεση και στυγνή μορφή εθνικής καταπίεσης (αποικισμός, κατοχή κτλ.), που επιβάλλει το στοιχειώδες δημοκρατικό καθήκον της απελευθέρωσης.

Ο Λένιν έβλεπε αυτό το στοιχειώδες καθήκον, να παίρνει σάρκα και οστά μέσα από το δικαίωμα των λαών γι'αυτοδιάθεση, σαν ουσιαστικό στοιχείο γι'αποδυνάμωση του παγκόσμιου συστήματος κυριαρχίας του ιμπεριαλισμού και ιδιαίτερα του αποικισμού.

Είναι μέσα απ'αυτό το πρίσμα που οι Μαρξιστές αντιλαμβάνονται την έμπρακτη υποστήριξη στον αγώνα του Παλαιστινιακού, του Ιρλανδικού και του Κυπριακού λαού γι'απαλλαγή από την κατοχή!

Εκτός φυσικά κ'αν για την Ε..Δ. δεν υπάρχει κατοχή στην Κύπρο (και δεν είναι τυχαίο που η Ε..Δ. δεν χρησιμο-

ποίησε ούτε μία φορά στο άρθρο της τον όρο αυτό).

Μπορεί στα σοβαρά οποιοσδήποτε (συμπεριλαμβανομένου και της Ε.Δ.) να ισχυριστεί ότι το δικαίωμα κρατικής (και άρα και γεωγραφικής) απόσχισης που απορρέει από την εξάσκηση του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης ενός λαού ή έθνους, εξυπακούει τον σφαιτερισμό και κατοχή εδαφών άλλων από εκείνων που δημοκρατικά του ανήκουν; Η σκέψη και μόνον είναι γελοία (ή μάλλον ανατριχιαστική).

Ως γνωστόν οι Τ/Κ ζούσαν διασκορπισμένοι σ' ολόκληρη την Κύπρο (τόσο στις πόλεις, όσο και στην ύπαιθρο), σε πλήρη αρμονία με τους Ε/Κ για αιώνες. Οι Τ/Κ ποτέ δεν είχαν μια συγκεκριμένη "εθνική" γεωγραφική κοιτίδα στην Κύπρο, γιά να μπορούν να διεκδικήσουν κάτω από οποιαδήποτε πρόφαση την απόσχισή τους (π.χ. "ΤΔΒΚ"), ή την ένταξή σε άλλη κρατική οντότητα (π.χ. Τουρκία).

Η δημιουργία εθνικά "αμιγούς" γεωγραφικής περιοχής στην Βόρεια (κατεχόμενη) Κύπρο (Τ/Κ, Έποικοι, Τουρκικός στρατός), είναι προϊόν της πιο βάρβαρης πράξης που η Κύπρος γνώρισε από τον καιρό της Οθωμανικής κατάκτησης.

Η δημιουργία της "ΤΔΒΚ" στηρίζεται στο βίαιο εκτοπισμό των νόμιμων κατοίκων της περιοχής αυτής, και στον πιο ξεδιάντροπο σφαιτερισμό των στοιχειωδέστερων αναπαλλοτρίωτων δικαιωμάτων ολόκληρου του Κυπριακού λαού.

Είναι στοιχειωδέστατο δημοκρατικό δικαίωμα των Ε/Κ προσφύγων να επιστρέψουν στα σπίτια τους χωρίς στρατούς κατοχής (ή άλλους "εγγυητές"), με τον ίδιο τρόπο που είναι και για τους Τ/Κ πρόσφυγες δικαίωμα να επιστρέψουν στα δικά τους σπίτια, και που αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν διαδοχικά (συνεπικουρούσης και της ΤΜΤ) το '63-'64 και '74-'75.

Αυτή και μόνη η διεκδίκηση κλυδωνίζει το οικοδόμημα της ιμπεριαλιστικής κυριαρχίας στην περιοχή με τον ίδιο τρόπο που αυτή κλυδωνίζεται από την Παλαιστινιακή επανάσταση.

Η θέση της Ε.Δ. ουσιαστικά ζητεί να πεισθούν οι πρόσφυγες (στο όνομα μιας διαστρεβλωμένης "διεθνιστικής" αντίληψης), να πληρώσουν τα σπασμένα τόσο του τουρκικού επεκτατισμού, όσο και της Ε/Κ αστικής τάξης. Και όλα αυτά για να προωθηθεί η επαναστατική χειραφέτησή τους μακριά από σωβινιστικά σχήματα!

Η χρησιμοποίηση της συγκεκριμένης

αναφοράς του Λένιν, μέσα στο άρθρο της Ε.Δ. για το δικαίωμα αυτοδιάθεσης των Ολλανδικών αποικιών και στο δικαίωμα απόσχισης τους, γίνεται μ' ένα τρόπο εντελώς παραπλανητικό από την Ε.Δ.

Ποιός παραλληλισμός μπορεί να υπάρχει μεταξύ των Ολλανδικών (ή οποιονδήποτε άλλων) αποικιών και το δημοκρατικό δικαίωμα κρατικής απόσχισης τους από τη μία και της Βόρειας υπό Τουρκική στρατιωτική κατοχή Κύπρου και την απόσχιση της "ΤΔΒΚ" από την άλλη; Εκτός φυσικά κι' αν για τη Ε.Δ. η Βόρεια Κύπρος ήταν Ε/Κ αποικία που "απελευθερώθηκε" από τον Τουρκικό στρατό αποδίδοντάς την στους "νόμιμους" δικαιούχους κατοίκους της, τους Τ/Κ και τους εποίκους, πράγμα που δημιουργεί την ανάγκη αναγνώρισης της "ΤΔΒΚ" μέσα στα πλαίσια της διεθνιστικής αλληλεγγύης!

Ο ισοπεδωτικός παραλογισμός ξεπερνά και τα όρια του εξωφρενικού για να μπει πλέον στο χώρο του πολιτικού σουρεαλισμού.

Βέβαια, οι Ντεκτάς, Ετζεβίτ, Εβρέν και Οζάλ, έχουν κι' αυτοί τη δική τους γνώμη, και διεκδικούν "απελευθερωτικές" δάφνες, επιστέγασμα των οποίων είναι η ανακήρυξη της "ΤΔΒΚ". Γι' αυτούς ο Τουρκικός στρατός δεν εισέβαλε και ξερρίζωσε αλλά "απελευθέρωσε", και η "ΤΔΒΚ" δεν είναι τίποτε άλλο από το αποτέλεσμα της εφαρμογής στην πράξη του "δικαιώματος" του Τ/Κ "λαού" γι' αυτοδιάθεση!

Βέβαια, ο καθένας είναι ελεύθερος να διαλέξει το στρατόπεδό του, αλλά ειλικρινά δεν πιστεύω ότι ο Ντεκτάς και η ΤΜΤ είναι τα καλύτερα παραδείγματα "απελευθερωτικών - αυτοδιαθεστικών" που η Ε.Δ. θα μπορούσε να στηρίξει (τολμώντας μάλιστα να επικαλεσθεί και τον Λένιν!), παραχαράσσοντας και το νόημα και το πνεύμα του δικαιώματος των λαών γι' αυτοδιάθεση, μέχρι και του σημείου απόσχισης!

Έχω την εντύπωση ότι ο Λένιν αντιλαμβάνόταν "λίγο" διαφορετικά το περιεχόμενο του διεθνισμού!

Και μια και η Ε.Δ. θέλει να παρουσιάζεται σαν διεθνιστική - επαναστατική ομάδα, δεν πιστεύει ότι οι Τούρκοι διεθνιστές στην ίδια την Τουρκία αλλά και οι Τ/Κ θα έπρεπε μέσα στα πλαίσια της δικής "τους" επικράτειας ν' αγωνίζονται ενάντια στον σφαιτερισμό των δικαιωμάτων του Κυπριακού λαού στο σύνολό του, σφαιτερισμός που υλοποιείται με την δυναμική παρουσία των "πάμφτωχων" εποίκων, καθώς και του σιδερόφρακτου τουρκικού στρατού, που αποστερούν και στους Ε/Κ και Τ/Κ πρόσφυγες τα πιο δημοκρατικά τους

δικαιώματα;

Είναι παρήγορο πως τέτοιου είδους άνθρωποι υπάρχουν, και είχα την τύχη να τους συναντήσω στο παρελθόν. Όσο αδύναμες κι αν είναι σήμερα οι φωνές τους (παρανομία, φυλακίσεις, κ.τ.λ.), αποτελούν θαρραλέα παραδείγματα διεθνισμού ενάντια στο δικό "του" καταπιεστικό έθνος. (Δεν ξέρω βέβαια αν αυτό κατατάσσει τους Τούρκους διεθνιστές-επαναστάτες σαν "σοσιαλπατριώτες" "συμπαραστάτες" του Χρυσόστομου κ.λ.π.). Εκείνοι πάντως χαρακτηρίζαν σαν "σοσιαλπατριώτες" όσους στο χώρο της Τουρκικής αριστεράς, υποστηρίζουν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο την κατοχή της Κύπρου, τον ξεριζωμό, την προσφυγιά και τον εθνικισμό!

Ειλικρινά προτιμώ τον τίτλο του μοναχικού "σοσιαλπατριώτη" (αν και ελπίζω νάχω αποδείξει το γελοίο του ισχυρισμού), από εκείνο του συμπαραστάτη της επεκτατικής πολιτικής της ιμπεριαλιστικής καταδυνάστευσης, κατοχυρωμένες από τέτοιες εξέχουσες προσωπικότητες όπως ο Ντεκτάς και ο Εβρέν, ή "προοδευτικές" οργανώσεις όπως η ΤΜΤ.

Ο κοινός αγώνας των Ε/Κ και Τ/Κ με τους Έλληνες και τους Τούρκους εργαζόμενους μέσα στα πλαίσια της έμπρακτης διεθνιστικής αλληλεγγύης γι' ανατροπή της ιμπεριαλιστικής καταδυνάστευσης και του κατοχικού εκρώματος της "ΤΔΒΚ", έχει μεταξύ άλλων ν' αντιπαλαίψει και την ισοπεδωτική μπουλτόζα του παραλογισμού, τόσο αυτής του "εθνικιστικού", όπως του Ντεκτάς, όσο και του "διεθνιστικού", όπως της Ε.Δ.●

Χ.Η.

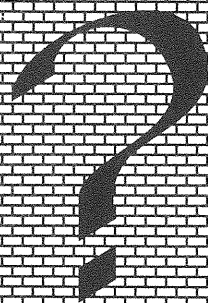
ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

(3) Η περίπτωση των Μαλβίνas καλύπτει και άλλες σύγχρονες περιπτώσεις αποικισμού, π.χ. Νέα Καληδονία, όπου ο γηγενής πληθυσμός δεν εξαλείφθηκε, αποτελεί όμως μειοψηφία.

(4) Επειδή μπορεί κάποιος να σκεφθεί ότι η αναγνώριση σαν νόμιμης της διεκδίκησης των Μαλβίνas από την Αργεντινή σημαίνει και υπεράσπιση της στρατιωτικής χούντας που διεκδίκησε τα νησιά δυναμικά, διευκρινίζω ότι η δική μου θέση ταυτίζεται μ' εκείνη που αρκετά από τα παράνομα τότε εργατικά συνδικάτα της Αργεντινής διακήρυξαν: «Μαλβίνas ναι, Δικτατορία όχι!»

(5) Ελπίζω εκτός από "σοσιαλπατριώτες" να μην χαρακτηρισθώ και "μεγαλο-ιδεάτης"!

απαντήστε παιδιά....

Η ΚΥΠΡΟΣ ΡΩΤΑ ΠΡΟΣ ΤΙ Η ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΟΖΑΛ;

Τεκμηριωμένη απάντηση στους κατά
τόπους συνδέσμους αγωνιστών.

ο κύριος εχθρός είναι η

ξανα για τον σοσιαλπατριωτισμό

Στό προηγούμενο και σέ αυτό το τεύχος του "Εντός των Τειχών", φιλοξενείται σε δύο μέρη, άρθρο του Χ. Ηλιάδη με υπότιτλο "μία απάντηση στην εκδοτική ομάδα Εργατική Δημοκρατία". Η απάντηση αφορά άρθρο μας που υπήρχε σε προηγούμενο τεύχος, το οποίο θεώρησε απάντηση σε δικό του άρθρο στο τεύχος του Μάρτη. Παρατηρεί μάλιστα ότι με εκείνο το άρθρο "μπήκαμε" στον διάλογο γύρω από το "εθνικό θέμα" και εμείς.

Εκτός όμως από το ότι δεν μπήκαμε τώρα στον "διάλογο", ούτε το προηγούμενο άρθρο μας στο "Εντός των Τειχών" ούτε και αυτό δεν είναι απαντήσεις στο Χ. Ηλιάδη και στους υπόλοιπους που έχουν παρόμοια πολιτική. Και δεν θα μπορούσαν να είναι, γιατί για να γίνει κάτι τέτοιο χρειάζεται πολύ περισσότερος χώρος από ότι θα ήταν δυνατό να μας διαθέσει το "Εντός των Τειχών". Αυτό το κάνουμε εδώ και αρκετό καιρό με μία σειρά από άρθρα μας στην εφημερίδα "Εργατική Δημοκρατία" που εκδίδαμε το '79-80, και τα τελευταία χρόνια με άρθρα μας στο Ελληνικό περιοδικό "Μαμή" και στην εφημερίδα "Εργατική Αλληλεγγύη" της ελληνικής επαναστατικής οργάνωσης ΟΣΕ. Τον Φλεβάρη του 88 κυκλοφόρησε και το βιβλίο μας "ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ και τα διεθνιστικά καθήκοντα των ελληνοκυπρίων επαναστατών".

Για αυτό στο πρώτο άρθρο μας παραπέμπουμε σε αυτό το βιβλίο για μία κριτική όλων των ελληνοκυπρίων σοσιαλπατριωτών. Εξηγούσαμε ακόμα ότι θά περιοριζόμασταν, όπως έλεγε και ο υπότιτλος, μόνο σε "μερικές παρατηρήσεις με ευκαιρία το άρθρο του Χ. Ηλιάδη" για να δείξουμε μερικές αντιφάσεις του σοσιαλπατριωτισμού. Τέτοιες αντιφάσεις, όπως αυτή του Χ. Ηλιάδη που ισχυρίζεται ότι «ποτέ μια βαρβαρότητα δεν αναίρεσε η ανέναντη» ενώ συγχρόνως ζητάει την απομάκρυνση των εποίκων, χωρίς να βλέπει ότι μόνο με εφάμιλη του '74 βαρβαρότητα μπορεί να γίνει κάτι τέτοιο.

Έτσι δεν στέκει το παράπονο του Χ. Ηλιάδη ότι τον αδικήσαμε επειδή δεν παρουσιάσαμε με πληρότητα την πολιτική του. Δεν είχαμε πει ότι θα κάναμε κάτι τέτοιο. Και δεν θα υπήρχε λόγος να ξανασχοληθούμε με κείμενα του, αν στο τελευταίο άρθρο του δεν είχε αντιστρέψει άμεσα μια πολύ σημαντική θέση μας.

Ο Χ. Ηλιάδης αφιερώνει ένα μέρος

του άρθρου του στο να δείξει την "αντίφαση" μας όταν καταγγέλλουμε αυτούς που ζητούν το δίκαιο των εποίκων σαν εθνικιστές ενώ από την άλλη δεχόμαστε ότι "σαν θέμα αρχής συμφωνούμε με την απομάκρυνση των εποίκων" αλλά ανησυχούμε ότι "θα συναντήσουμε δύσκολα προβλήματα ακόμα και στο θέμα αποχώρησης και του τελευταίου εποίκου". Προσπαθεί μάλιστα να μας "εμψυχώσει" κιάλας γράφοντας ότι: «Κανείς δεν ισχυρίστηκε ότι αυτό [το δίκαιο όλων των εποίκων] θάταν εύκολο, ούτε ο δρόμος προς τη δημοκρατία και το σοσιαλισμό είναι σπαρμένος με ροδοπέταλα».

Αλλά ο Χ. Ηλιάδης δεν θέλησε να προσέξει ότι αυτός που «για λόγους αρχής συμφωνεί με την απομάκρυνση των εποίκων» είναι ο ΔΥΣΗ, και ότι ολοκληρω εκείνη η αναφορά ήταν παρμένη από την εφημερίδα "Αλήθεια" στην οποία παραπέμπουμε. Ούτε πρόσεξε ότι δίπλα ακριβώς από το «για λόγους αρχής θεωρούμε σωστή την πιο πάνω τοποθέτηση», την «αποχώρηση δηλαδή και του τελευταίου εποίκου», υπήρχε σε αγκύλες δικό μας ειρωνικό σχόλιο που έλεγε [«ε, μα φυσικά...»].

Αν ο Χ. Ηλιάδης είχε διαβάσει πιο προσεκτικά το άρθρο μας ή αν είχε μπει στον κόπο να ρίξει έστω και μια ματιά στα περιεχόμενα του βιβλίου στο οποίο παραπέμπουμε, θα έβλεπε ότι όχι μόνο δεν είμαστε "για λόγους αρχής" υπέρ του διωξίματος των εποίκων, αλλά ότι η θέση μας είναι τελείως αντίθετη από αυτή που μας αποδίδει. Νά τι λέμε για τους εποίκους στο σχετικό κεφάλαιο:

«Είναι εδώ και πρέπει να είναι καλοδεχούμενοι από τους εργαζόμενους και όχι μόνο αυτοί, αλλά και όσοι άλλοι και από οπουδήποτε αλλού τύχει να έρθουν. Είναι θέμα αρχής για τους διεθνιστές. Η δεξιά στην Ευρώπη ανδρώνεται με τον ρατσισμό ενώπιον τους ξένους εργάτες. Τα ίδια αντιμετωπίζουν και οι Κύπριοι στην Αγγλία της Θάτσερ, και το συνδικαλιστικό κίνημα εκεί τους έχει υποστηρίξει».

ενάντια στην «δικιά μας» αστική τάξη

Εξηγούμε επίσης στο βιβλίο γιατί θεωρούμε τη διαμάχη για κυριαρχία ανάμεσα στις αστικές τάξεις στη Κύπρο σαν αντιδραστική και από τις δύο πλευρές. Όσο άδικους, αντιδραστικούς και επεχτατικούς σκοπούς έχει η τουρκική και η τουρκοκυπριακή αστική τάξη, άλλο τόσο άδικους και αντιδραστικούς έχει η Ελληνική και Ελληνοκυπριακή. Είτε η μία αστική τάξη κυριαρχήσει πάνω στη Κύπρο είτε η άλλη, το αποτέλεσμα θα είναι η εθνική καταπίεση της άλλης εθνότητας. Για αυτό και το καθήκον των αριστερών είναι να μη υποστηρίξουν τα πρόνομα κανενός έθνους και να αντισταθούν στις αντιδραστικές επιδιώξεις ειδικά της "δικιάς τους" αστικής τάξης.

Αυτή είναι η βάση πάνω στην οποία στηρίζουμε την πολιτική μας. Όποιοι δεν βλέπουν και την "δική μας" αστική τάξη σαν επιθετική επεκτατική και ιμπεριαλιστική, αυτό είναι γιατί θεωρεί το "δικό του" έθνος σαν καλύτερο από τα άλλα.

Είναι ακριβώς αυτό που ούτε μπορούν ούτε θέλουν να δουν οι σοσιαλπατριώτες. Αντίθετα όταν νοιώθουν άβολα μπροστά σε αναφορές στην πολιτική του Λένιν προτιμούν να δηλώνουν, όπως ο Χ. Ηλιάδης, ότι "ταλαιπωρούμε τον Λένιν" και μάλιστα όπως συνήθιζε και ο "πατερούλης Στάλιν". Βέβαια καλά θα ήταν να έμπαινε στον κόπο να αποδείξει αυτόν τον ισχυρισμό.

Εκείνο που χαρακτηρίζει την πολιτική όλων των σοσιαλπατριωτών που επικαλούνται τον Λένιν είναι ότι αγνοούν (θέλουν να αγνοούν!) τελείως μερικά από τα πιο βασικά σημεία της πολιτικής του Λένιν για τις εθνικές διαμάχες. Έξχονού" δηλαδή την επιμονή του Λένιν ότι τα συγκεκριμένα καθήκοντα των σοσιαλιστών είναι διαφορετικά ανάλογα με το έθνος στο οποίο ανήκουν. Και ότι

«δικιά μας» αστική τάξη

απο την Εργατική Δημοκρατία

το κύριο καθήκον των επαναστατών είναι να παλεύουν ενάντια στην "δικιά τους" αστική τάξη που καταπίεσε ή καταπιέζει ή επιδιώκει να ξανακαταπίεσει άλλες εθνότητες, και ενάντια στην προσπάθεια της να επιβάλλει την κυριαρχία της σε άλλους:

«Ο διεθνισμός συνιστάται στην ρήξη με τους δικούς σου σοσιαλσβινιστές... και με την δική σου ιμπεριαλιστική κυβέρνηση... στην απόφαση σου να δεχτείς τις πιο μεγάλες εθνικές θυσίες... αν αυτό ωφελεί στην ανάπτυξη της διεθνούς εργατικής επανάστασης». (1)

Επειδή ο Χ. Ηλιάδης δεν θέλει να καταλάβει αυτή την στάση, για αυτό αναρωπιέται με πολύ αγανάκτηση και ακόμα περισσότερη αφέλεια αν θα χαρακτηρίζαμε σαν σοσιαλπατριώτες και τους Τούρκους επαναστάτες που παλεύουν ενάντια στην "δικιά τους" αστική τάξη για να υποστηρίξουν την αποχώρηση του τουρκικού στρατού από την Κύπρο και το δικαίωμα των Κυπρίων να ζουν σε ένα κράτος. Μα... φυσικά όχι. Αυτοί είναι πραγματικοί σοσιαλιστές και διεθνιστές. Σοσιαλπατριώτες είναι μόνο όλοι αυτοί οι Ελληνοκύπριοι ή Έλληνες αριστεροί που παλεύουν με τόση θέρμη για την αποχώρηση του τουρκικού στρατού και ενάντια στην διχοτόμηση, πράγματα που είναι καθήκοντα ειδικά των τούρκων και τουρκοκυπρίων επαναστατών.

Ακόμα οι σοσιαλπατριώτες δεν θέλουν να ξέρουν ούτε ότι ο Λένιν θεωρούσε πως το καθήκον της υποστήριξης του δικαιώματος αυτοδιάθεσης των καταπιεσμένων εθνότητων το έχουν ειδικά οι επαναστάτες του έθνους που καταπίεσε ή καταπιέζει ή επιδιώκει να τις καταπίεσει, ούτε π σημαίνει αυτή η θέση. Αυτό φαίνεται και από την μανία με την οποία μας καταγγέλει ο Χ. Ηλιάδης ότι θεωρούμε πως η ίδια η «απόσχιση-δημιουργία της "Τ.Δ.Β.Κ." είναι πολιτικά σωστή, και μάλιστα σύμφωνη με την λενινιστική αντίληψη των πραγμάτων».

πη των πραγμάτων».

Δεν υποστηρίζουμε ότι είναι "πολιτικά σωστή" ή "πολιτικά λανθασμένη" η δημιουργία της Τ.Δ.Β.Κ., ούτε ότι "έτσι έπρεπε να γίνει". Δεν είναι αυτό το ζήτημα για μας. Υποστηρίζουμε μόνο ότι πρέπει σαν Ελληνοκύπριοι επαναστάτες, ακριβώς επειδή είμαστε Ελληνοκύπριοι και όχι Τουρκοκύπριοι ή Τούρκοι, να αντισταθούμε στην προσπάθεια της "δικιάς μας" άρχουσας τάξης να εμποδίσει τους τουρκοκύπριους να έχουν το δικό τους κράτος. Μόνο αυτό. Και έχει πολύ μεγάλη διαφορά από αυτό που μας αποδίδει ο Χ. Ηλιάδης που έπεσε και αυτός θύμα μιας καθόλου πρωτότυπης ανοησίας. Θα "κακοποιήσουμε" πάλι τον Λένιν;

«Όταν κατηγορείς τους οπαδούς της ελευθερίας της αυτοδιάθεσης, δηλαδή της ελευθερίας του αποχωρισμού, ότι ενθαρρύνουν τις αποχωριστικές τάσεις, κάνει την ίδια ακριβώς ανοησία και την ίδια ακριβώς υποκρισία, όπως αν κατηγορούσες του οπαδούς της ελευθερίας του διαζυγίου ότι ενθαρρύνουν τη διάλυση των οικογενειακών δεσμών». (2)

πού βρέθηκαν οι αριστερότεροι σοσιαλπατριώτες;

Το ΑΚΕΛ για δεκαετίες μιλάει (και δεν μιλάει μόνο) για μια συμμαχία του εργατικού κινήματος με τους πατριώτες αστούς που θα βοηθούσε τον υποτιθέμενο "εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα" των (Ελληνο)κυπρίων. Ένα ωραίο σύνθημα κάτω από το οποίο κρύβονται οι εξίσου με τους τουρκικούς άδικους και επεκτατικούς εθνικοί πόθοι, επιδιώξεις και επιθυμίες των ελληνοκυπρίων αστών και μικροαστών, καθώς και οι εθνικιστικές τους φοβίες - η "φρίκη" μπροστά στην "τουρκοποίηση ολόκληρης της Κύπρου", που δεν αναγνωρίζει όμως και στους τουρκοκύπριους το δικαίωμα να νοιώθουν μια αντίστοιχη φρίκη και φοβία είτε για την "ελληνοποίηση" είτε και για την "ελληνοκυ-

πριοποίηση" της Κύπρου.

Η ήττα το '74 της ελληνοκυπριακής (και ελληνικής) άρχουσας τάξης απογοήτευσε πολλούς αριστερούς μικροαστούς πατριώτες. Με μικροαστική ανυπομονησία την "τιμώρησαν" και την "τιμωρούν" στο μυαλό τους χαρακτηρίζοντας την "ανίκανη", και προσβλέπουν τώρα στην εργατική τάξη να κάνει την "εθνικοαπελευθερωτική" δουλειά της "ανίκανης" αστικής "μας" τάξης. Αν τα γυρίσματα της ιστορίας δείξουν ότι όχι μόνο η Ελληνοκυπριακή εργατική τάξη δεν είναι διατεθειμένη να κάνει κάτι τέτοιο, αλλά και ότι η Ελληνοκυπριακή και Ελληνική αστική τάξη ξαναποκτούν το χαμένο έδαφος και ο δικός τους επεκτατισμός αποκτά κάποιες πιθανότητες να νικήσει τον τουρκικό επεκτατισμό, τότε θα δούμε τους περισσότερους "αριστερότερους" σοσιαλπατριώτες να ρίχνουν το σοσιαλιστικό τους προσωπίδιο και να εμφανίζονται πια καθαρά σαν αυτό που πραγματικά είναι - σκέτοι πατριώτες.

Αυτά τα λίγα δεν μπορούν φυσικά να χρησιμεύουν σαν απάντηση ούτε στους αφορισμούς και τα "αυτονόητα" του Χ. Ηλιάδη ούτε και στην παράδοση του σοσιαλπατριωτισμού. Τις τελευταίες δεκαετίες η μεγάλη πλειοψηφία των πολιτικοποιημένων στην νότια Κύπρο, αν δεν είναι δεξιοί εθνικιστές είναι αριστεροί πατριώτες, είτε ακελικοί ή διαφωνούντες "από τα αριστερά" σαν τον Χ. Ηλιάδη. Δύσκολα τα πράγματα για αυτούς που θα τολμήσουν να αμφισβητήσουν τόσο βαθεία ριζωμένες αντιλήψεις. Για να κάνουμε κριτική σε όλους αυτούς, για να αρχίσουμε (ναι, για να αρχίσουμε μόνο!) να ξαναφέρουμε στο φως μία πολιτική παλιά αλλά πολύ αποτελεσματικά διαστρεβλωμένη, "ξεχασμένη" και θαμμένη από όλους, χρειάζεται μια αρκετά μεγάλη ανάλυση, σαν αυτή που έχουμε κάνει και υπάρχει δημοσιευμένη κύρια στο βιβλίο μας. Εκεί δείχνουμε και ποιά ήταν η στάση του Λένιν και με πίο τρόπο το διαστρεβλώνουν οι σοσιαλπατριώτες "Λενινιστές". Βέβαια θα ήταν κατάχρηση της φιλοξενίας του "Εντός των Τειχών" να ζητήσουμε να τη αναδημοσιεύσει σε συνέχειες, αλλά αν δεν υπάρχει πρόβλημα, εμείς ευχαρίστως την παραχωρούμε για το αναγνωστικό κοινό του "Εντός των Τειχών".

Εκδοτική Ομάδα "Εργατική Δημοκρατία"

Σημειώσεις:
1) Άπαντα Λένιν τόμος 37 σελ. 108
2) Λένιν "Ζητήματα Εθνικής Πολιτικής" σελ.

ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΑΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

Η ΣΧΕΣΗ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΟΥΣ ΣΤΟΧΟΥΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥΣ

γ. Λιλληκας

Εισαγωγή

Οι ομάδες, οι κοινότητες όπως και οι κοινωνίες ανθρώπων, δημιουργούνται ή παίρνουν μορφή μέσα από μια οικονομικο-κοινωνική διαδικασία, που ανάλογα με την εποχή και τον χώρο, αυτή η διαδικασία είναι σύντομη ή μακρόχρονη. Αυτή η διαδικασία, βρίσκεται επίσης σε μια διαλεκτική σχέση με τον στόχο ή τους στόχους που θέτει η ομάδα ή η κοινωνία.

Κάθε ομάδα ή κοινωνία, προβάλλει ένα ή περισσότερους-στόχους, την υλοποίηση των οποίων, ανάλογα με τη μορφή τους, θεωρεί σαν ιστορικό ή θρησκευτικό πεπρωμένο, ή χρέος. Σε ένα μεγάλο βαθμό είναι μέσα από την εξυπηρέτηση αυτών των στόχων, που λειτουργούν σαν ιδανικά, που διαμορφώνεται η μορφή και η δομή της ομάδας ή της κοινότητας.

Η προβολή ενός στόχου ή ενός ιστορικού χρέους από μέρους μιάς κοινωνίας, έχει να εκπληρώσει τρεις τουλάχιστο ρόλους: Της κινητοποίησης (πολιτικής, θρησκευτικής ή στρατιωτικής της κοινωνίας ή μέρους αυτής για την εκπλήρωση του υποτιθέμενου χρέους), της κοινωνικοποίησης (σαν αποτέλεσμα της οργάνωσης των δομών εκείνων που η δυναμική του στόχου απαιτεί σαν μέσο υλοποίησης του) και της ενοποίησης (των κοινωνικών μονάδων γύρω από το αίσημα του χρέους που επιβάλλεται στην αφηρημένη έννοια της κοινωνίας και που κατά συνέπεια αφορά τα άτομα).

Η ταυτόχρονη ύπαρξη δύο στόχων δημιουργεί μια νέα δυναμική, η οποία μπορεί να είναι πιο κινητική, πιο κοινωνικοποιητική αλλά ενωτική και διαιρετική συνάμα. Δύο στόχοι μπορεί να θεωρηθούν αλληλοεξάρτητοι και να δημιουργούν συμμαχίες στη διαδικασία (άρα ενοποίηση) ενώ δύο άλλοι να θεωρούνται αντίθετοι και να δημιουργούν κρισιογόνα πηγή, (άρα ενοποίηση και διάρεση). Τα πιο γενικά παραδείγματα που παρουσιάζει κατ' επανάληψη η σύγχρονη παγκόσμια ιστορία, είναι η συχνή συμμαχία των Εθνικών ιστορικών στόχων με το θρησκευτικό χρέος. Πολλά όμως είναι τα παραδείγματα αντιπαράθεσης των ιστορικών εθνικών με τους ιστορικούς κοινωνικούς στόχους όπως και του θρησκευτικού χρέους με τους ιστορικούς κοινωνικούς στόχους.

Δεδομένου ότι οι κοινωνίες είναι ζωντανά σχήματα, δημιουργημένα από τον άνθρωπο, οι στόχοι που προβάλλουν βρίσκονται σε ένα συνεχή μετασχηματισμό που συμβαδίζει ως ένα βαθμό με τη μορφή της κοινωνίας που υιοθετεί το στόχο. Βέβαια υπάρχουν και οι ιστορικές περιπτώσεις, κυρίως σε περίοδο μεγάλης κρίσης και πολέμου, όπου, όπως λέει ένας μεγάλος φιλόσοφος, "η παράδοση των νεκρών γενιών βαρεί πολύ στο μυαλό των ζωντανών, οι οποίες δανείζονται τα ονόματα τους κάτω από μια σεβαστή απομίμηση". Όπου δηλαδή υπάρχει μια οπισθοδρόμηση ως προς τους στόχους, που δεν συνάδει με το επίπεδο της δεδομένης κοινωνίας.

Είναι φανερό ότι υπάρχει μια σχέση ανάμεσα στο χρέος ή το στόχο που αναλαμβάνουν οι άνθρωποι να εκπληρώσουν και τις συνθήκες υλοποίησής τους.

Αυτή την θεωρητική, αφηρημένη (και ίσως λίγο κουραστική) εισαγωγή την έκανα όχι απλώς για χάρη της θεωρίας και επειδή πιστεύω ότι πρέπει ο ερευνητής να προσπαθεί να εξαγάγει τα θεωρητικά συμπεράσματα που επιβάλλει το αντικείμενο του για μια πιο γενική επιστημονική χρησιμότητα, αλλά και επειδή κυρίως είναι τα συμπεράσματα της έρευνάς μου, που θα σας επιτρέψουν να παρακολουθήσετε την προσέγγιση του αντικείμενου μου.

Εθνικοί και κοινωνικοί στόχοι

Με την παραχώρηση της Κύπρου στην Αγγλία το 1878 η Τουρκοκυπριακή κοινότητα βρίσκεται αποκεφαλισμένη με την αναχώρηση των πιο επιλεκτών της αντρών που έχουν απορροφηθεί στη στρατιωτική και διαχειριστική μηχανή της Οθωμανικής διακυβέρνησης και που την ακολούθησαν στην αποχώρηση της από τη Κύπρο.

Αντίθετα η Ελληνοκυπριακή κοινότητα με καλύτερο οικονομικό επίπεδο ζωής και ψηλότερη πνευματική ανάπτυξη, βασισμένη στην άρτια και πυραμικά οργανωμένη Ορθόδοξη Εκκλησία, παρουσιάζεται με αποκρυσταλλωμένη εθνική συνείδηση και δομή οργανωμένης κοινότητας.

Εθνικός στόχος της ένωσης

Κάτω από την ηγεσία και τη καθοδήγηση της Εκκλησίας που ασκούσε πολύ μεγάλη επιρροή και έλεγχο στη Κυπριακή κοινωνία, και με μια νεοσύστατη Εθνική φεουδαρχικο-αστική τάξη, με συμφέροντα συγκρουόμενα με τη συνέχιση του αποικισμού η Ελληνοκυπριακή κοινότητα, πολύ νωρίς θα καθορίσει τους δικούς της εθνικούς στόχους, την υλοποίηση των οποίων θα επιδίωξει ποικιλόμορφα. Από την πρώτη κιόλας μέρα της άφιξης των Βρεττανών στη Κύπρο, ο Μητροπολίτης Κιτίου Κυπριανός διαδηλώνει τον πόθο των Ελληνοκυπρίων για Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα. Το όραμα της Ένωσης έχει όμως παλιές ρίζες, που τρέφονται από την ίδρυση του Ελληνικού κράτους-έθνους, το 1929.

Οι Ελληνοκύπριοι οραματίζονται και δρουν σαν λαός και όχι σαν κοινότητα. Η αριθμητική υπεροχή τους, η οικονομική και οργανωτική ανωτερότητα που τους χαρακτηρίζει, η παθητική αδρανής στάση των Τουρκοκυπρίων οδηγεί τους Ελληνοκύπριους στον καθορισμό στόχων που αφορούν και δεσμεύουν ολόκληρο το νησί. Βέβαια δεν μπορούμε να μιλούμε για εθνικιστικό κίνημα αυτή τη περίοδο.

Η Ένωση είναι ένας στόχος που συγκινεί μόνο την Ελίτ και την άρχουσα τάξη, η οποία μαζί με την εκκλησία οργανώνει όλες τις συμβολικές κινητοποιήσεις. Με κάθε ευκαιρία οι Ελληνοκύπριοι βουλευτές στο νομοθετικό Συμβούλιο, καθεύτουν ψήφισμα υπέρ της Ένωσης, ενώ ο ανώτερος κλήρος παίρνει κάθε τόσο το δρόμο για το Λονδίνο, για υποβολή του αιτήματος στη αποικιακή μητρόπολη. Μπορεί να

συγκινεί μια μερίδα λαού, αλλά δεν αποτελεί αντικείμενο απασχόλησης της μάζας. Σ' αυτό συνέτεινε και ο ρόλος της Εκκλησίας και κυρίως των αστών "πολιτικών" (όπως τους αποκαλεί ο λαός), οι οποίοι διαβεβαιώνουν τον λαό ότι η φίλη χώρα της Μ. Βρετανίας, θα παραχωρούσε την Κύπρο στην Ελλάδα.

Μέχρι το 1930 σχεδόν το αίτημα της Ένωσης ήταν ένα κίνημα, όπως λέει ο Crozei που έμεινε όχι μόνο ειρηνικό αλλά σχεδόν ακόμα πλατωνικό. Πρόκειται για μια "ρομαντική περίοδο διακηρύξεων και ψηφισμάτων υπογραφών και αντιπροσωπειών μηνυμάτων και τηλεγραφημάτων, συνελεύσεων και ειρηνικών εκδηλώσεων". Η θέληση των εκλεγμένων Ελληνοκυπρίων στο Νομοθετικό Συμβούλιο, να μετατρέψουν αυτό το σώμα σε "πεδίο μάχης για την εθνική υπόθεση" δεν ήταν τυχαία. Η επαναλειπτική ποιητικο-πατριωτική αναμοχλευση του ενωτικού αιτήματος, επέτρεπε στην άρχουσα αστική τάξη να αποφεύγει την απασχόληση του σώματος με κοινωνικά ζητήματα, διατηρώντας το λαό και ιδιαίτερα τους αγρότες σε συνθήκες ημιφεουδαρχικές διαιωνίζοντας έτσι την εξουσία προσφέροντας αισθηματικά καταναλωτικά οράματα.

Μόνη δυναμική συμβολική εκδήλωση των Ενωτικών αισθημάτων ήταν η συμμετοχή Ελληνοκυπρίων στον Ελληνο-Τουρκικό πόλεμο του 1880, στα γεγονότα της Κρήτης του 1897-98 και στο Βαλκανικό πόλεμο του 1911-12 που έμπρακτα απεδείκνυε την προσήλωση τους προς στη μητέρα πατρίδα και την αντίθεση τους προς την Τουρκία.

Η απαγοίτευση από μέρους των Άγγλων, οδηγεί στην πρώτη πολιτική πράξη, που ήταν η αποχή από τις εκλογές του Νομοθετικού Σώματος, το 1921. Στο τέλος της δεκαετίας του 1920, το εθνικιστικό αίσημα κερδίζει έδαφος ανάμεσα στον λαό και εισχωρεί στην ύπαιθρο, ξεπερνώντας τα μέχρι τότε γεωγραφικά του σύνορα.

Η οικονομική κρίση του 1929, η δυναμική εμφάνιση στη πολιτική σκηνή της Κύπρου του Κομμουνιστικού Κόμματος Κύπρου το 1924, που προτάσσει το στόχο της Ανεξαρτησίας της Κύπρου, αναγκάζουν την ηγεσία της Εκκλησίας και τους αστούς εθνικόφρονες να διεκδικήσουν πιο μαχητικά την Ένωση. Έτσι φτάνουμε στα αυθόρμητα γεγονότα του 1931 που επιτρέπουν στους Βρεττανούς να καταπνίξουν την πολιτική δραστηριότητα στο νησί που μόλις έκανε τα πρώτα της βήματα. Από τα δικτατορικά μέτρα του Πάλμερ μόνο το συνδικαλιστικό κίνημα διασώζεται με αρκετά περιοριστικά και ελεγκτικά μέτρα.

Η διεθνής εμπειρία του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου και η ανάπτυξη εθνικιστικών απελευθερωτικών κινήματων, είχε άμεση επίδραση και στην Κύπρο, αφού πολλοί Κύπριοι στρατιώτες ήρθαν σε άμεση επαφή με τέτοια κινήματα στο εξωτερικό και οι Βρεττανοί αναγκάζονται από τις διεθνείς συγκυρίες να παραχωρήσουν στο λαό της Κύπρου, αρκετές πολιτικές και άλλες ελευθερίες με το τέλος του πολέμου.

Τώρα πλέον η Ένωση είναι η κινητήρια δύναμη ενός εθνικιστικού κινήματος που όλο και πιο μαχητικά διεκδικά την υλοποίηση του στόχου που γίνεται αντιληπτός από τον λαό σαν εθνικό χρέος απέναντι στην ιστορία. Το δημοψήφισμα του 1950 θα ακολουθήσει η οργάνωση του ένοπλου αγώνα με την ΕΟΚΑ, με σύνθημα αυτή τη φορά όχι απλώς την Ένωση ή την παραλλαγή της, την αυτοδιάθεση, αλλά την ολοκληρωτική θέση που επιβάλλουν οι συνθήκες στρατιωτικών αναμετρήσεων: "Ένωση και μόνο Ένωση".

Η δυναμική κινητοποίηση των Τουρκοκυπρίων εθνικιστών και η ενεργός ανάμειξη της Τουρκίας (υποκινούμενης από τους Άγγλους στην αρχή), θα οδηγήσει σε ένα δυσμενή συσχετισμό δυνάμεων που θα επιβάλει την Ανεξαρτησία.

Με τις διαιρετικές κρισιογόνες πρόνοιες που σύνθεταν το Ζυριχικό σύνταγμα, η καλή πρόθεση από μέρους των δύο κοινοτήτων ανάγεται όχι μόνο σε βάση της λειτουργικότητας του, αλλά και σε ρυθμιστικό παράγοντα για την ύπαρξη του ίδιου κράτους. Αυτό βέβαια προϋπόθετε την παραδοχή, απόδοχή και υιοθέτηση του Ανεξάρτητου κράτους σαν τελικό ιστορικό αποτέλεσμα. Αντίθετα το αντιλαμβάνονται σαν στιγμή ενός ιστορικού προτάσε. Για τους εθνικιστές των δύο κοινοτήτων, που βρίσκονται στην εξουσία της Κυπριακής Δημοκρατίας η ανεξαρτησία δεν είναι παρά ένας αναγκαίος επιβεβλημένος σταθμός. Από την πρώτη στιγμή όλοι χρονομετρούσαν τη διάρκεια αυτού του μεταβατικού σταθμού. Με τις αμετάθετες αναφορές επιδιώκεται να κάνουν την πραγματικότητα αυτό που ήταν: αφήνεται να μιλήσει το υπαρκτό παρελθόν, για να διαιωσιστεί η χαμένη πραγματικότητα. Η αναφορά στην Ένωση παίρνει ένα χαρακτήρα αγροτικό, γεγονός που προσδίδει στην ιδέα μια ιδιαίτερα δυναμική απελευθερώνοντας την από την ιστορικοκοινωνική πραγματικότητα. Μετά τις διακοινοτικές συγκρούσεις, μια μερίδα από τους εθνικόφρονες με ηγέτη τον Πρόεδρο του κράτους, το 1968 έκανε στροφή προς το εφικτό, που μεταφραζόταν σε συντήρηση του Ανεξάρτητου Κυπριακού κράτους, χωρίς όμως ποτέ να γίνει παραδεχτό το τέλος της Ενωτικής Πορείας.

Η Τουρκική εισβολή του 1974, ήταν για το Ενωτικό κίνημα το τέλος. Βέβαια ο πόθος της Ένωσης, σαν κάτι το ιερό όπως όλα τα ιδανικά, δεν εξαφανίζεται ολοκληρωτικά. Η συνέχιση της κατοχής, το αδιέξοδο στο Κυπριακό, το αίσημα της υπαρκτής Τουρκικής απειλής, αποτελούν οξυγόνο αναθέρμανσης για το στόχο της Ένωσης που το 1974 αντικαταστάθηκε από το στόχο της απελευθέρωσης των κατεχομένων εδαφών.

Ο εθνικός στόχος του ταξίμ

Είναι φυσιολογικό, ο στόχος της Ένωσης, που για τους Ελληνοκύπριους έγινε με τη πάροδο του χρόνου, το ιερό χρέος που έπρεπε να εκπληρωθεί πάση θυσία, στους Τουρκοκύπριους να μην ασκούσε καμιά μαγική έλξη. Δεν υπήρχε κανένας λόγος που να συνέτεινε ώστε οι Τουρκοκύπριοι, σαν άτομα ή σαν σύνολο, να μπορούν να αντιπροσωπευθούν σ' αυτό τον Ελληνοκυπριακό Εθνικό στόχο. Ούτε μπορούσαν να προβάλουν οποιοδήποτε άλλο ιδανικό, την υλοποίηση του οποίου να επιδιώκουν στα πλαίσια της Ένωσης, γεγονός που θα μετέτρεπε τον Εθνικό στόχο των Ελληνοκυπρίων σε μέσο για την υλοποίηση ενός άλλου (σίγουρα όχι εθνικού) στόχου των Τουρκοκυπρίων. Η Ένωση ήταν Ελληνοκυπριακός εθνικός ιστορικός στόχος και σαν τέτοιος απέκλειε εξ' ορισμού τους μη Έλληνες Κύπριους.

Το 1878, η Τουρκοκυπριακή κοινότητα, είναι πολύ λίγο διαφοροποιημένη. Υπάρχουν ορισμένες "μεγάλες οικογένειες" που σιγά-σιγά φθίνουν, μια μικρή ασήμαντη αστική τάξη και κυρίως πολλοί αγρότες, μικροβιοτέχνες και ανειδίκευτοι εργάτες. Η κυρίαρχη ομάδα των Τουρκοκυπρίων, για ιδεολογικούς και οικονομικούς λόγους, διάκειται ευνοϊκά προς τους Άγγλους ιδεολογικά επρόκειτο στην Πόλη, η οποία την εποχή εκείνη θεωρούσε τη Μεγάλη Βρετανία σαν προστάτιδα δύναμη των Οσμανλίδων, ενώ από την άλλη η ομάδα αυτή αποτελείτο από μέλη της αποικιακής Διοίκησης, και κατά συνέπεια ήταν άμεσα εξαρτημένη από τους Βρεττανούς.

Οι Μουσουλμάνοι, δεν είχαν αυτόνομη πολιτική αντιπροσώπευση γιατί πάντοτε "θεωρούνταν μέρος της άρχουσας ομάδας" της δύναμης. Ταυτόχρονα υπήρχε μια ιστορική αντικειμενική δυσκολία στους Τουρκοκύπριους: Η θρησκευτική οργάνωση, που αντίθετα, στους Ελληνοκύπριους, ήταν πλεονέκτημα. Στη περίπτωση των Μουσουλμάνων, εκτός από ένα διοικητικό σώμα, που διηύθυνε τις θρησκευτικές περιουσίες,

το ΕΝΚΑΦ, δεν υπήρχε καμιά ιεραρχημένη δομή με γεωγραφική παρουσία σε όλο το νησί. Επιπλέον ο Μουφτής μέχρι το 1948 διορίζεται από την αποικιακή κυβέρνηση, γεγονός που του στερούσε την δυνατότητα να αποτελέσει το φορέα της λαϊκής εντολής που θα του επέτρεπε να παίξει κάποιο ιστορικό ή συμβολικό ρόλο ανάλογο και σαν αντίβαρο του χριστιανού Εθνάρχη.

Μέσα σ' αυτές τις συνθήκες, η κοινωνική ομοιογένεια αποτελούσε πλεονέκτημα για την άρχουσα ομάδα στη προσπάθεια της για χειραγώγηση της κοινότητας αλλά η έλλειψη κοινωνικής δομής και εθνικής κοινοτικής συνειδησης ήταν παράγοντες που επεδόρασαν αρνητικά στην μετεξέλιξη των Τουρκοκυπρίων σε κοινότητα.

Οι στόχοι που μια τέτοια ομάδα μπορεί να προβάλει, δεν μπορεί παρά να είναι αρνητικοί, αφού λείπει η συνοχή που θα επέτρεπε την προβολή ενός ιδανικού βασισμένου στη κοινή πεποίθηση ικανού να εκφράζει τις κοινές αντιλήψεις. Έτσι οι διεκδικήσεις των Τουρκοκυπρίων για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα, μέχρι τα μέσα του αιώνα μας, αποτελούν μια απλή αντίθεση στο αίτημα των Ελληνοκυπρίων για Ένωση. "Όποτε ενήντο μία Ελληνική διαμαρτυρία που αποσκοπούσε στη διατάραξη του στάτους κβό, ήταν σχεδόν σίγουρο ότι θα ακολουθούσε μια τουρκική διαμαρτυρία".

Και αυτές οι διαμαρτυρίες άρχισαν από πολύ νωρίς. Το 1882, ενώ σε αντιπροσωπεία που θα έφευγε για το Λονδίνο, για να διαμαρτυρηθούν για τη βαριά φορολογία, μετείχαν δύο Τουρκοκύπριοι, αυτοί, την τελευταία στιγμή απέχουν, δηλώνοντας ότι ενώ συμφωνούν με πολλά από τα αιτήματα δεν μπορούσαν να συμφωνήσουν με τις άλλες προσπάθειες και προθέσεις για την Ένωση που προβάλλουν οι Ελληνοκύπριοι. Το 1893, ο Μουφτής ζήτησε επιστροφή της Κύπρου στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, ενώ το 1902 Τουρκοκύπριοι βουλευτές διαμαρτύρονται στη Μεγάλη Βρετανία για πιθανή Ένωση. Δεκατρία χρόνια πιο ύστερα, ζητούν σαν απελπιστική διέξοδο την παραχώρηση της Κύπρου στην Αίγυπτο.

Για εβδομήντα περίπου χρόνια στόχος της άρχουσας τάξης των Τουρκοκυπρίων ήταν η διατήρηση της Βρετανικής διακυβέρνησης και αυτό προτασσόταν σαν απάντηση στην Ένωση. Όπως λέει ο Ντεκτάς στο βιβλίο του «Δώδεκα Παρά Πέντε» (Αγκυρα 66), «...ονομάσαμε τον αγώνα μας στάτους κβό, χωρίς να θέλουμε να πιστέψουμε ότι οι Άγγλοι μια μέρα θα εγκαταλείψουν τη Κύπρο, ακολουθήσαμε τυφλά τη φιλία με τους Άγγλους». Ακόμα και το 1946, η εφημερίδα Άτες (Φωτιά), στις 27 του Σεπτεμβρίου, γράφει, χωρίς να προκαλεί σκάνδαλο στη Τουρκοκυπριακή κοινότητα, ότι «εμείς είμαστε ευχαριστημένοι από την Αγγλική Διοίκηση. Αυτό που ζητούμε από την Κυβέρνηση είναι να ενεργήσει ώστε να μην ακούγεται η λέξη Ιλχάκ (Ένωση)». Και όσοι στην αρχή της Αγγλοκρατίας μέχρι το 1914 πίστευαν στην προσωρινότητα της Βρετανικής παρουσίας στο νησί, παρά τη προσάρτηση του νησιού από τη Βρετανία, την πεποίθηση ότι φεύγοντας οι Άγγλοι, η Κύπρος θα επιστρέφεται στην διατηρούσαν Τουρκία.

Αυτό το αίσθημα βέβαια οι Άγγλοι το καλλιέργησαν και το χρησιμοποίησαν κατάλληλα στο Νομοθετικό Συμβούλιο. Έτσι οι τρεις Τουρκοκύπριοι βουλευτές συμψηφίζονται μηχανικά με τους έξι διορισμένους από τη Βρετανική διοίκηση, για να ισοβαθμίζουν τον αριθμό των εννέα Ελληνοκυπρίων βουλευτών. Αυτή η τακτική οδήγησε στην ένταξη των Τουρκοκυπρίων σ' ένα "πλέγμα συμμαχιών". Σ' αυτά τα πλαίσια μη λειτουργώντας αυτόνομα, αποτέλεσαν ρόλο βοηθητικού εξαρτήματος ως προς τις δυνάμεις εκείνες οι οποίες καθόριζαν τα γεγονότα.

Όλες αυτές οι αντιδράσεις και οι σπασμοδικές εκκλήσεις προς την Αγγλία, να παραχωρήσει την Κύπρο στη Τουρκία,

Ποδοσφαιρική ομάδα Ποταμιάς, εφτά καθ' ομάδα, μια φορά κι ένα καιρό.

ήταν σκέψεις και ανησυχίες μερικών διανοουμένων, οι οποίοι περισσότερο νοιάζονται να διατηρήσουν την Τουρκική ταυτότητα τους παρά να αλλάξουν οτιδήποτε που θα τους έφερνε σε αντιπαράθεση με τους αποικιοκράτες.

Γι' αυτό δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι υπήρξε οποιοδήποτε εθνικιστικό Τουρκοκυπριακό κίνημα αυτή τη περίοδο. Για να αναπτυχθεί ένα τέτοιο κίνημα και να πάρει κοινωνικές διαστάσεις, θα έπρεπε να έθετε ορισμένους θετικούς στόχους που να περικλύουν μια κοινωνική δυναμική. Η διατήρηση μιας κατάστασης σαν στόχος περικλύει αδράνεια, εκτός περιπτώσεων δυναμικής αναμέτρησης.

Οι λόγοι που εμπόδισαν τη γρήγορη ανάπτυξη ενός εθνικιστικού Τουρκοκυπριακού κινήματος, είναι διάφοροι. Στα πρώτα στάδια της Αγγλοκρατίας δεν υπήρχε η οικονομική και κοινωνική υπόσταση για τη γέννηση ενός τέτοιου κινήματος. Η Τουρκοκυπριακή παιδεία που θα μπορούσε να καταστεί φυτώριο καλλιέργειας και εξύμνησης της Τουρκικής ταυτότητας, (όπως έγινε στην περίπτωση της Ελληνοκυπριακής παιδείας), ήταν υπό τον έλεγχο των Άγγλων μέχρι το 1960. Ο Νιχάτ Ερηντ σημειώνει αυτή την αδυναμία, από τη πρώτη του επίσκεψη στη Κύπρο και επιδιώκει και πετυχαίνει με τη Ζυρίχη την ουσιαστικότερη οργάνωση του εθνικού βίου των Τουρκοκυπρίων. Ταυτόχρονα οι Τουρκοκύπριοι δεν πίστευαν ότι οι Ελληνοκύπριοι θα πετύχαιναν την Ένωση χωρίς ξένη επέμβαση και με ειρηνικό τρόπο. Η Γιενήν Ζαμάν με άρθρο της στις 16 του Γενάρη 1893, ειρωνεύεται τον Σιακαλή και Άγγλους βουλευτές, γιατί πίστευαν ότι "η Κύπρος είναι δυνατόν να παραχωρηθεί στην Ελλάδα έπειτα από διαδηλώσεις που θα έκαναν οι Χριστιανοί συμπατριώτες μας". Κατά συνέπεια δεν διστάζονταν ούτε διέβλεπαν οποιεσδήποτε απειλές από μέρους των Ελληνοκυπρίων. Τέλος το Τουρκικό κράτος-έθνος, που θα γίνει σημείο αναφοράς των Τουρκοκυπρίων Εθνικιστών, δημιουργείται σχετικά αργά, το 1923.

Οι πρώτες εθνικιστικές ιδέες έρχονται στη Κύπρο από τη Τουρκία μετά το 1919. Το κίνημα του Κεμάλ Αττατούρκ, βρίσκεται στη Κύπρο υποστηρικτές κυρίως ανάμεσα στους νέους διανοούμενους οι οποίοι νοιώθουν περήφανοι μέσα από την νεοτουρκική θεώρηση. Δύσκολα όμως εισχωρεί η Εθνική Τουρκική συνείδηση ανάμεσα στην άρχουσα τάξη των Τουρκοκυπρίων, γιατί οι άνθρωποι αυτοί έβλεπαν τις νεωτεριστικές

αντιλήψεις του Κεμαλισμού σαν αντίθετες με τη θρησκεία. Οι Νεότουρκοι εκδίδουν στη Κύπρο τις δικές τους εφημερίδες (τη "Σοζ" και τη "Ντανγούν Γιόλ"), που μετά τη Συνθήκη της Λωζάνης παρακινούν μαζί με τον Τούρκο πρόξενο Ασαφ Ντεκ, τους Κύπριους να μεταναστεύσουν προς την Τουρκία ενισχύοντας έτσι τη πολιτική του Κεμάλ Ατατούρκ περί "εθνικών συνόρων". Παρόλα αυτά οι Νεοτούρκοι πετυχαίνουν στις εκλογές του 1930, να εκλέξουν τον υποψήφιο τους Ζεκαί στη θέση του Αγγλόφιλου Μουνίτ Μπέι.

Τον Μάη του 1931 ο Ζεκαί συγκαλεί το Τουρκικό Εθνικό Συνέδριο που καθορίζει ορισμένα αιτήματα προς τους Άγγλους. Πρόκειται για τη πρώτη πολιτική εκδήλωση των Τουρκοκυπρίων με θετικούς στόχους. Σ' αυτή την κινητοποίηση ρίχνονται οι πρώτοι σπόροι του Τουρκοκυπριακού εθνικιστικού κινήματος.

Τα γεγονότα του Οκτώβρη του 1931, το γεγονός ότι οι Άγγλοι στα μέτρα που παίρνουν δεν κάνουν κανένα διαχωρισμό ανάμεσα στους Ελληνοκύπριους και τους Τουρκοκύπριους, ενώ οι Τουρκοκύπριοι θεωρούν τους πρώτους σαν υπαίτιους, δημιουργεί ένα κλίμα αναβρασμού στη Τουρκοκυπριακή κοινότητα που παίρνουν τη μορφή διαμαρτυρίας κατά των Άγγλων. Η δυναμική, έστω κι αυθόρμητη, διεκδίκηση της Ένωσης από τους Ελληνοκύπριους, δημιουργεί τα πρώτα ερωτηματικά ανάμεσα στους Τουρκοκύπριους για το μέλλον φέρνοντας στο προσκήνιο την εξέλιξη της Κρήτης.

Μέχρι το 1943 επιβάλλεται ένας ατονισμός της πολιτικής ζωής όλης της Κύπρου. Πριν καλά καλά χαλαρώσουν οι Βρετανοί τα δικτατορικά τους μέτρα, παρουσιάζεται στη Τουρκοκυπριακή κοινότητα το πρώτο Τουρκοκυπριακό Πολιτικό κόμμα. Το ΚΑΤΑΚ (Σύνδεσμος της Τουρκικής Μειονότητας της νήσου Κύπρου). Δύο χρόνια αργότερα, το 1949 διασπάται το ΚΑΤΑΚ και δημιουργείται το ΚΜΤΜΡ (Λαϊκό Εθνικό Τουρκικό Κυπριακό Κόμμα). Παρά το γεγονός ύπαρξης δύο κομμάτων, η πολιτική ζωή στη Τουρκοκυπριακή κοινότητα είναι υποτυπώδης γιατί δεν υπάρχει το απαιτούμενο πολιτικό ενδιαφέρον. Το 1949 τα δύο αυτά κόμματα ενώνονται και φτιάχνουν το Κόμμα Τουρκικής Εθνικής Ενότητας της Κύπρου που το 1955 με πρωτοβουλία του Τούρκου πολιτή Χικμέτ Μπιλ, που εγκαθίσταται στη Κύπρο, μετατρέπεται σε ΚΤΡ (Η Κύπρος είναι Τουρκική)

Από την αλλαγή των ονομάτων των Τουρκοκυπριακών κομμάτων, βλέπουμε την εξέλιξη των Τουρκοκυπριακών στόχων στις δεκαετίες 1940 και 1950. Από τον όρο Μειονότητα καταλήγουμε στην Τουρκοποίηση της Κύπρου. Ταυτόχρονα σχεδόν με το ΚΤΡ εμφανίζεται και η τρομοκρατική μυστική Οργάνωση VOLKAN που το 1957 θα μετονομαστεί σε ΤΜΤ (Οργάνωση Τουρκικής Αμυνας), κάνοντας έτσι ξεκάθαρους τους νέους στόχους αλλά και μεθόδους των Τουρκοκυπρίων Εθνικιστών. Μπορούμε πλέον να μιλούμε για Εθνικιστικό κίνημα που σύμφωνα με μαρτυρία του Δρ. Κουτσιούκ αναπτύχθηκε μέσα σε τρία χρόνια, από το 1955 μέχρι το 1958, με ενθάρρυνση των Άγγλων και των Τούρκων που "Ψάχνουν να διασφαλίσουν τα στρατηγικά συμφέροντα των χωρών τους".

Οι Άγγλοι συστήνουν το 1948 μετά από αίτημα του ΚΑΤΑΚ μια Ειδική Επιτροπή Τουρκικών Υποθέσεων στην οποία κάνει για πρώτη φορά την εμφάνιση του και ο Ραούφ Ντεκτάς, για να μελετήσει τα προβλήματα των Τουρκοκυπρίων. Μετά το πόρισμα αυτής της Επιτροπής, η Κυβέρνηση υλοποιεί ορισμένες από τις εισηγήσεις, όπως, η επανεκλογή του Μουφτή από τους πιστούς, ενώ ταυτόχρονα επιτρέπουν την διείσδυση της Τουρκικής πολιτιστικής επιδράσης στο νησί ταυτόχρονα. Αυτό όπως και οι συχνές επισκέψεις Τούρκων δασκάλων και πνευματικών ανθρώπων στη Κύπρο επιτρέπει την δημιουργία φοιτητικού ρεύματος προς τη Τουρκία, που σε λίγα χρόνια οι νέοι Τουρκοκύπριοι διανοούμενοι είναι ζυμωμένοι στη Τουρκία. Ένα χρόνο μετά την έναρξη του αγώνα της ΕΟΚΑ, το 1956 η διοίκηση του ΕΝΚΑΦ και της περιουσίας του παραχωρείται στη Τουρκοκυπριακή κοινότητα.

Σε λίγα χρόνια οι Τουρκοκύπριοι αποκτούν εκλεγεμένο θρησκευτικό αρχηγό, πολιτικά κόμματα, ένοπλες τρομοκρατικές οργανώσεις καθώς επίσης και οικονομικούς πόρους, έτσι που να μπορούν να αποτελέσουν κοινότητα, με συμμετοχική-αντικειμενική συνείδηση. Οι Άγγλοι από το 1942 κινούνται για τη παροχή και συνδικαλιστικών οργάνων στη Τουρκοκυπριακή κοινότητα, εξυπηρετώντας δικά τους βέβαια συμφέροντα, με σκοπό να ενισχύσουν την οντότητα της.

Με τη βοήθεια του Άγγλου υφυπουργού αποικιών, Λένοξ Μπόουτ, οι Τουρκοκύπριοι αποκτούν το δικό τους εθνικιστικό στόχο το 1956. Το Ταξίμ, που σύντομα θα γίνει το σύνθημα του αγώνα τους για "Διχοτόμηση ή θάνατο", και που ο Τούρκος Πρωθυπουργός θα περιγράψει το 1957 σαν τη "μεγαλύτερη θυσία που μπορεί να κάνει η Τουρκία". Το Ταξίμ θα διατηρηθεί μέχρι σήμερα, με μερικές παραλλαγές στη φόρμα αλλά και αρκετές αντιδράσεις από μέρους μερίδας Τουρκοκυπρίων.

Μετά την Ανεξαρτησία οι Τουρκοκύπριοι εθνικόφρονες συνεχίζουν να διατηρούν άσβεστο το πόθο της διχοτόμησης και προετοιμάζονται για την υλοποίηση της κάτω από διάφορα νομικά σχήματα. Ενώ η αρχική ιδέα υπονοούσε ενσωμάτωση ενός μέρους της Κύπρου στην Ελλάδα και ενός άλλου στη Τουρκία, σ' ένα υπόμνημα των Φαλίζ Κουτσιούκ και Ραούφ Ντεκτάς προς τη Τουρκική Κυβέρνηση με ημερομηνία 14 Σεπτεμβρίου 1963, κάνει την εμφάνιση της η έννοια της "Τουρκικής Δημοκρατίας", δηλαδή του χωριστού κράτους, που καλείται να αναγνωρίσει η Αγκυρα.

Μέσα από πολλές διαδικασίες και φάσεις ο Τουρκοκυπριακός εθνικισμός θριάμβεσε το 1974, πετυχαίνοντας τους βασικούς του στόχους: Το δημογραφικό και γεωγραφικό διαχωρισμό που επέβαλε η Τουρκική εισβολή. Δεν πέτυχε όμως την τελική διχοτόμηση ούτε την διεθνή αναγνώριση του χωριστού 'κράτους' που ανακηρύχθηκε.

(συνεχίζεται στο επόμενο τεύχος)

ΤΟ ΖΕΥΓΑΡΙ αυτονομία ή εξάρτηση;

Ειρήνη Γεωργιαδη

Λένε συχνά ότι είναι αδύνατον να υποστηρίξουμε την αυτονομία όταν ο άνθρωπος ζει σαν ζευγάρι. Είτε διότι η αυτονομία του ενός συντρόφου περιορίζεται, είτε διότι ο ένας από τους δύο εγκαθίσταται εις την υπηρεσία του άλλου σαν ένα στυλ ζωής. Όμως σ' ορισμένα ζευγάρια η αυτονομία των συντρόφων φαίνεται να μεγαλώνει μέσα από την "ενεργό" δυάδα. Μέσα στο ζευγάρι, όλα γίνονται σαν σε προπόνηση: Η προσβολή της αυτονομίας από τον ένα σύντροφο ευνοεί την προσβολή της αυτονομίας από τον άλλον σαν να υπάρχει ένα φαινόμενο αμοιβαίας προπόνησης προς την αλληλοεξάρτηση. Οποιος και αν είναι ο βαθμός εξάρτησης του ενός συντρόφου, μπορεί να αναστηθεί εις την ανεξαρτησία μέσω της αυτονομίας του άλλου.

Τι είναι αυτό που εξηγά αυτή την ενέργεια; Γιατί η εξάρτηση αντί η ανεξαρτησία;

Ο δρόμος προς την εξάρτηση είναι ένα πρώτο χαρακτηριστικό μέσα στο ζευγάρι, είναι μια κλιμακωτή απώλεια της προσωπικής αυτονομίας. Σιγά-σιγά εκεί όπου ο δεσμός γεννά, τα άτομα σιωπούν σε τέτοιο βαθμό όπου δεν υπάρχουν σαν άτομα και δεν έχουν ζωή εκτός αυτής του ζευγαριού ή τουλάχιστον αυτής του ενός από τους δύο συντρόφους. Και μπαίνει το ερώτημα: Γιατί το άτομο έφθασε σ' αυτό το κλείσιμο; Φαίνεται ότι στην αρχή η ανάγκη να αγαπηθεί από τον άλλο, βιώνεται σαν έλλειψη, σαν ένα κενό, το άτομο πιστεύει -λανθασμένα- ότι πνίγεται όταν ο άλλος δεν του δίνει αγάπη.

Αυτή την αγάπη ο ένας την θέλει με κάθε τρόπο, την ψάχνει, την ζητά, την εκλιπαρεί και για να το πετύχει πληρώνει από τον ίδιο. Θυσιάζει τα γούστα του, τα αισθήματά του, τις ιδέες του... κλπ, για κάθε ουγγιά αγάπης που παίρνει ή που νομίζει ότι δέχεται από τον άλλο. Εάν αυτό συνεχίζεται στην αρχή ενδυναμώνεται. Παίρνει ο ένας τις σταγόνες αγάπης άρα έχει δικίο να πληρώνει με τον εαυτό του. Μπορούμε να πούμε ότι αυτό το συναίσθημα της έλλειψης αγάπης είναι σαν μια τρύπα που δεν μπορεί ποτέ να γεμίσει.

Υπάρχουν σίγουρα στιγμές που δίνουν την εντύπωση κορεσμού, που όμως διαρκεί λίγο. Η ανάγκη αρχίζει ξανά και ο τρόπος απάντησης είναι έτοιμος. Πρόκειται ο ένας να πληρώσει λίγο από τον εαυτό του.

Σιγά-σιγά το άτομο δεν αγαπιέται γι' αυτό που είναι, αφού δεν είναι, αλλά γι' αυτό που κάνει: υπάρχει γι' αυτό που πρέπει να κάμει για τον άλλον. Το αίτημα του για τον άλλον γίνεται εξαναγκαστικό: Πώς είναι, πώς θα κάμει για την ευχαρίστηση του άλλου; Με λίγα λόγια περιμένει τον άλλον να τον καθοδηγήσει στη συμπεριφορά του, ελπίζοντας πάντοτε ότι ο άλλος του δίνει αγάπη.

Να αναφερθεί ο ένας στον ίδιο του τον εαυτό για να αποφασίσει για τη συμπεριφορά του είναι ανώφελο, αφού έχασε την ταυτότητα του. Την αυτοεκτίμηση του ο ένας δεν μπορεί να τη δώσει στον εαυτό του, την δέχεται από τον άλλο: έτσι χάνει το σεβασμό του εαυτού του. Δεν ακούει πλέον τις προσωπικές του ανάγκες, δεν ξέρει τι τον ευχαριστεί, έτσι θα είναι ευχαριστημένος και χαρούμενος όταν ο άλλος θα είναι ευχαριστημένος και χαρούμενος -και όταν ο άλλος του το "επιτρέπει" να είναι.

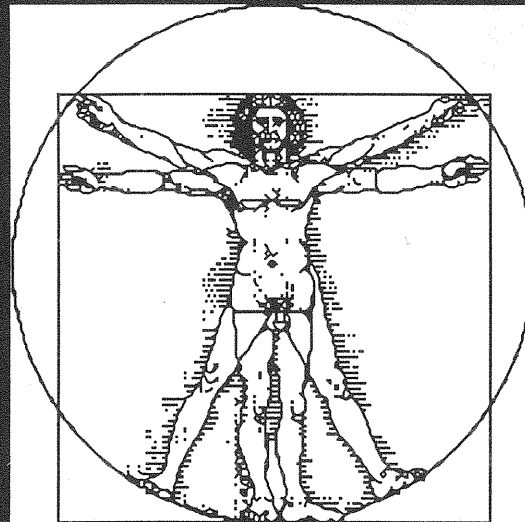
Πώς είναι δυνατό να ξαναγεννηθεί ο εαυτός; Πώς θα μπορέσει να βγει από τον μαρασμό της αποξένωσης;

Για να σπάσει αυτό το είδος της συναλλαγής προϋποτίθεται, στην αρχή, μια διπλή κίνηση:

α) Αποδέσμευση από τον άλλο.

β) Μετατροπή στον εαυτό του.

Αυτές οι δυο αποφάσεις ολοκληρώνονται σαν δυο πλευρές της ίδιας πραγματικότητας. Αλλά η αποδέσμευση από τον άλλον είναι το μεγαλύτερο εμπόδιο, όπου

«Η είσοδος ή το ξεκίνημα του ζευγαριού προτρέπει από πολλές ανάγκες έλλειψης παρά από ανάγκες ανάπτυξης» (Maslow 1966)

Όποια και αν είναι τα κίνητρα της δημιουργίας του ζευγαριού, όσο πολύ-πλοκα και αν είναι, υπάρχει η ανάγκη της έλλειψης, της συμπλήρωσης του κενού.

Στην συνέχεια αυτές οι ανάγκες δεν επιτυγχάνουν να εξαφανισθούν και έρχονται να εγκατασταθούν μέσα στο στυλ (τρόπο) της σχέσης.

Απ' αυτό το τύπο των αναγκών τα δυο άτομα φθάνουν κλιμακωτά να πνίξουν την προσωπικότητά τους, την αυτονομία τους και την ελευθερία τους.

έρχονται να συντριβούν οι περισσότερες αποφάσεις της μετατροπής εις τον εαυτό. Κάθε φορά που ο ένας αφήνει τον άλλον να επιφέρει μια αλλαγή εις την ύπαρξη του, δημιουργεί αλυσίδες εις την δημιουργία της προσωπικής του ύπαρξης. Κάθε κομμάτι ύπαρξης που ο ένας αφήνει για να κάνει θέση εις τον άλλον μέσα στην ύπαρξη του, οδηγεί εις το να χάσει την ταυτότητα του. Έγινε ο Άλλος, ή πιο ακριβώς, έγινε το ζευγάρι, έγινε η ιδέα του ζευγαριού. Είναι ένας δεσμός συνδεδεμένος από όλες τις πλευρές.

Η αποδέσμευση του ενός από τον άλλον, φαίνεται σαν μια απώλεια προσωπικότητας, αφού ο άλλος είναι τόσο αναμειγμένος σ' αυτό που είναι.

Ο ένας μπροστά στη μετατροπή που κάνει προς τον εαυτό του, δεν μπορεί να δεχθεί τον πόνο που προϋποθέτει η αποδέσμευση του από τον άλλον. Φοβάται ότι θα τα χάσει όλα, θα εκμηδενισθεί. Εάν αποκοπεί, όλα θα εξαφανισθούν -αφού έκαμε τόσα για να εξαφανίσει τον εαυτό του και ό,τι υπάρχει σ' αυτόν είναι ο άλλος.

Και όμως δεν υπάρχουν άλλες λύσεις: Εάν ο ένας αποφασίσει τον πόνο, να διαλέξει τον κίνδυνο να χάσει τον άλλον εις την εκλογή του, θα ξεδέσει μια-μια τους κρίκους της αλυσίδας. Είναι μόνος σ' αυτή την εκλογή, κανένας δεν μπορεί να το κάνει στη θέση του.

Οι άλλοι θα τον ενθαρρύνουν να διαλέξει αλλά έχουν υποχρέωση να περιμένουν υπομονετικά δίπλα του για να αποφασίσει. Εάν ο ένας διαλέξει να είναι ο εαυτός του, θα έχει πράγματι κάτι να δώσει αφού θα είναι πράγματι κάποιος.

Αυτό που θα δεχθεί από τον άλλο θα είναι εξίσου κάτι το εξακριβωμένο, καθορισμένο, αφού δεν θα είναι ένα οποιοδήποτε υλικό που προορίζεται να γεμίσει το κενό του.

Η δωρεά του άλλου θα είναι καλύτερα δεκτή, διότι θα είναι δυνατόν να κρατήσει μια απόσταση, να την κοιτάξει, να την ερευνήσει σ' όλες τις λεπτομέρειες, να την εκτιμήσει στην ακριβή αξία της.

Όσο ο ένας βρίσκει σιγά-σιγά την θέση του απέναντι στον άλλο τόσο αυτό που δίνεται είναι δροσιστικό και ξεχειλισμένο αφού δεν είναι πλέον το σπουδαιότερο εις την ύπαρξη του.

Η δωρεά του άλλου δεν γεμίζει πλέον αφού αυτός ο ένας είναι συμπληρωμένος από τον εαυτό του. Αυτή η δωρεά τον αναπτύσσει, τον μεγαλώνει.

Η δωρεά που κάνει ο ένας είναι γεμάτη, αφού αυτός βρίσκεται πράγματι πίσω από τη δωρεά. Δεν είναι πλέον μια προσβολή αποκρυμμένη για να δεχθεί τον εαυτό του και να τον γεμίσει. Η δωρεά του βγαίνει από την ύπαρξη του, σαν ένα χάρισμα και επιτρέπει την αύξηση και την ανάπτυξη του άλλου.

Αυτό το καινούργιο είδος σχέσης θα αφομοιώνεται αργά με πολλές παλινδρομήσεις και επιστροφές προς τα πίσω.

Με υπομονή πρέπει να επαναληφθούν οι μετατροπές εις τον εαυτόν του ενός και η αποδέσμευση απέναντι στον άλλο. Έτσι κάθε χειρονομία αυτονομίας μεγαλώνει την αυτονομία του άλλου, κάθε αύξηση της ελευθερίας επιτρέπει την ελευθερία της απάντησης του άλλου.

Έτσι όπως ο ένας είναι ελεύθερος εις την απάντηση, θα έχει την ευκολία να ακούσει τον εαυτό του για να του δώσει απαντήσεις εις τα ερωτήματά του. Η απάντηση του άλλου θα είναι πιο δροσιστική, πιο καινούργια λιγότερο στερεοτυπική και θα επιτρέψει στα άτομα του ζευγαριού την ανάπτυξη της προσωπικότητάς του καθενός και της δυαδικής σχέσης. ● Ε.Υ.

Ε.Υ.

Ε.Υ.

Ε.Υ.

Ε.Υ.

Ε.Υ.

Ε.Υ.

Ε.Υ.

Ε.Υ.

Ε.Υ.

Ε.Υ.

Ε.Υ.

Ε.Υ.

Ε.Υ.

Ε.Υ.

Ε.Υ.

Ε.Υ.

Ε.Υ.

Ε.Υ.

απο τον
αθω ερωτοκριτου
(ψυχολογο)

ψυχο- κοινωνικη αποψη για το φαινομενο της γυναικας του μπαρ

Εισαγωγή

Τό επάγγελμα της γυναίκας του μπάρ θα μπορούσε να ήταν ένα επάγγελμα που ασκεί μία γυναίκα, όπως οποιοδήποτε άλλο, εάν δεν είχε την ιδιομορφία να στηρίζεται στην εκμετάλλευση τη σεξουαλική, οικονομική και συναισθηματική των γυναικών αυτών από κάποιους άλλους επώνυμους ή ανώνυμους, έμμεσα ή άμεσα, που παίζουν τον ρόλο του αγαπητικού, του προστάτη ή του εργοδότη. Είναι δηλαδή από κοινωνιολογικής και ψυχολογικής πλευράς, μία σκληρή αναπαραγωγή των ρόλων των φύλων με τους ισχυρούς και αδύνατους, που ισχύει στην κοινωνία μας, με πολύ όμως πιο έντονο το στοιχείο της εξάρτησης και της παθητικότητας από πλευράς των γυναικών αυτών και τους εκμεταλλευτές τους και χρησιμοποίηση τους σαν σεξουαλικά εμπορεύσιμα αντικείμενα από τους άνδρες. Είναι δηλαδή ακόμη ένας βιασμός της ψυχής και αξιοπρέπειάς τους, και αυτό δεν λέγεται από διάθεση ηθικολογίας, γιατί αν αυτό που κάνει μία γυναίκα ή ένας άντρας είναι με τη θέλησή τους και απόλυτη συνείδηση, δεν μπορεί κανείς να επέμβει! αλλά εδώ υπάρχουν κάποιες αιτίες που συνήθως οδηγούν τη γυναίκα στο χώρο αυτό, έστω και αν φαινομενικά δείχνουν ότι το κάνουν

με τη θέλησή τους, και αυτές οι αιτίες είναι και εξωτερικές αλλά και εσωτερικές. Κύριο επίσης μέλημα τους στο επάγγελμά τους είναι να εξυπηρετήσουν, να διασκεδάσουν, να ευχαριστήσουν και να ανακουφίσουν ερωτικά τον άντρα πελάτη του μπάρ, χρησιμοποιώντας κυρίως τα σωματικά προσόντα τους, για να πάρουν στο τέλος την αμοιβή τους, που θα μοιραστούν με τον ιδιοκτήτη του μπάρ ή τους υπεύθυνους της δουλειάς που προσφέρουν προστασία ή άλλες εξυπηρετήσεις. Προσπαθεί επίσης να δημιουργήσει αρκετές φορές την εντύπωση με λεκτικά ή μη λεκτικά μηνύματα στο πελάτη ότι μετά την εργασία της στο μπάρ θα κάνουν έρωτα μαζί. Άλλες φορές γίνεται και αυτό προς οικονομικό όφελος και της ίδιας και του ιδιοκτήτη του μπάρ ή τους μπάρμεν ή και άλλες φορές δεν γίνεται γιατί οι γυναίκες αυτές κοροϊδεύουν τον πελάτη για να τον εκδικηθούν, αλλά και πάλι χωρίς να το καταλαβαίνουν μερικές φορές προς όφελος του ιδιοκτήτη του μπάρ, αφού ο πελάτης καταναλώνει αρκετά ποτά πριν φύγει, με την ελπίδα ότι θα κάνει έρωτα με τη γυναίκα του μπάρ.

θα υπάρχουν γυναίκες του μπάρ όσο υπάρχουν οι φυλετικές και κοινωνικές διακρίσεις

Ο άντρας το θεωρεί αυτό τις πιο πολλές φορές δικαιωματικό μιά και πληρώνει για τα ποτά της κοπέλλας. Και αυτό είναι αρκετά συνδεδεμένο με τη δομή της κοινωνίας μας. Φαίνεται όπως έχει ότι θα υπάρχουν πάντοτε γυναίκες του μπάρ όσο υπάρχουν άντρες, όσο υπάρχουν οι σεξουαλικές αναστολές, οι διακρίσεις των φύλων καθώς και οι κοινωνικές και ταξικές διακρίσεις, και προ πάντων τα λεφτά και η φτώχεια. Γι' αυτό είναι και ένα κοινωνικό φαινόμενο, που πάντα εξυπηρετεί τους «στερημένους» πελάτες με οικονομική αμοιβή ή με ικανότητα να πληρώνουν, αλλά και την εξουσία των εργοδοτών... Είναι μία μορφή καλυμμένης ή φανεράς πορνείας, μιά και όπως είπαμε, υπάρχει το στοιχείο της οικονομικής αμοιβής για προσφορά σεξουαλικών υπηρεσιών στον πελάτη.

Αν και πάλι η γυναίκα του μπάρ δεν επιδίδεται στη σεξουαλική σχέση με αμοιβή (πράγμα πολύ σπάνιο) με τον πελάτη, και η σχέση τους στηρίζεται μόνο στη παροχή ευχάριστης συντροφιάς, χωρίς να την εκμεταλλεύεται κανένας, τότε αυτό μπορεί να μη φαίνεται σαν πορνεία, αλλά όμως δεν παύει να διαιωνίζει την έννοια της εμπορευματοποίησης της γυναίκας σαν ύπαρξη και του γυναικείου σώματος που είναι καλυμμένη πορνεία. Τέτοιου είδους όμως γυναίκες δεν είναι παραγωγικές, και γι' αυτό δεν υπάρχουν παρά μόνο σε σπάνιες περιπτώσεις.

η γυναικα σαν αντικειμε-
νο αγοραπωλησιας και
εκμεταλλευσης απο τον
αντρα

Ετσι και αλλιώς όμως υπάρχει το στοιχείο της εκμετάλλευσης από κάποιους άντρες είτε αυτόνομους είτε ανήκοντες σε κάποιο συνδικάτο, στοιχείο που επιβεβαιώνει τη σωματική και ψυχική σκλαβιά που υπάρχει στη γυναίκα και στην υποχρέωση της να προσφέρει έργον και ικανοποίηση στον πελάτη, έναντι μικρής αμοιβής σχετικά με εκείνη που εισπράττει ο εργοδότης. Ακόμα και όταν οι κοπέλλες αυτές εργάζονται από μόνες τους, όταν είναι αυτοεργοδοτούμενες και φαινομενικά «ανεξάρτητες», ακόμα και τότε είναι θύματα κάποιου αγαπητικού που τους προσφέρει προστασία ή εξυπηρετήσεις με άλλους τρόπους. Οι κοπέλλες του μπάρ, συνήθως νοιώθουν ασφάλεια όταν εργάζονται εκεί γιατί υπάρχει ένα είδος προστασίας, δεν κινδυνεύουν από τον κάθε άγνωστο πελάτη όταν γίνεται ενοχλητικός, έχουν ένα μέρος οι κοπέλλες αυτές για να πηγαίνουν, αλλά σε περίπτωση που πηγαίνει με πελά-

τη η κοπέλλα, τα λεφτά μοιράζονται συνήθως μεταξύ της κοπέλλας, του μπάρμαν και του ξενοδοχείου. Αυτά όμως, σχεδόν ποτέ δεν γίνονται φανερά προς τα έξω έστω και αν τις περισσότερες φορές είναι γνωστά στην αστυνομία, γιατί η κοπέλλα του μπάρ δύσκολα θα μιλήσει γι' αυτή τη συναλλαγή. Φυσικά η μπαργούμαν δεν κάνει πάντα «βίζιτα», αλλά συνήθως γίνεται από το μπάρ μιά αρχή και μετά συστηματοποιείται ο τρόπος εργασίας στο επίπεδο αυτό. Εδώ πρέπει να αναφέρουμε πως οι πιο ηλικιωμένες γυναίκες των μπάρ, επειδή δεν είναι πολύ εμπορεύσιμες πιά στα μπάρ εργάζονται μόνες τους και σ' ένα βαθμό γιά δικό τους λογαριασμό. Έτσι στα μπάρ προτιμούνται οι πιο νεαρές που μπορούν να αποφέρουν πιο πολλά κέρδη στους ιδιοκτήτες. Αναφορικά με το ότι υπάρχουν και πιο ηλικιωμένες γυναίκες που παλιά εργαζόταν στα μπάρ, και τώρα έχουν οι ίδιες δικό τους μπάρ στο οποίο εργάζονται άλλες γυναίκες, θα λέγαμε πως αυτό δείχνει μιά μεταβατική περίοδο και αλλαγή, γιατί η γυναίκα γίνεται και εργοδότης τώρα, αλλά και γιατί οι πιο ηλικιωμένες δεν είναι τόσο εμπορεύσιμες και έτσι φέρνουν νεότερες για τη δουλειά αυτή.

Αλλά και γι' αυτές τις γυναίκες που είναι ιδιοκτήτριες μπάρ, συνήθως υπάρχει η εκμετάλλευση τους από τον αγαπητικό-προστάτη και από τον οποίο δεν μπορούν να ξεφύγουν γιατί αφ' ενός δεν μπορούν να ζούν μόνες τους και έχουν ανάγκη συντροφιάς και αφ' ετέρου γιατί φοβούνται την εκδίκηση του αγαπητικού αν φύγουν. Ακόμα ένα γεγονός που δείχνει την εμπορευματοποίηση της γυναίκας και την σεξουαλική της εκμετάλλευση από τους άντρες, είναι και το φαινόμενο των τραβεστί (νέων αντρών που ντύνονται γυναίκες και είναι ομοφυλόφιλοι) που εργάζονται στα μπάρ σαν γυναίκες. Και αυτό γιατί ξέρουν πως θα είναι εμπορεύσιμοι πιο πολύ σαν γυναίκες (ταυτίζονται έτσι με το γυναικείο πρότυπο γυναίκας του μπάρ) παρά σαν απλοί άντρες ομοφυλόφιλοι. Γιατί έτσι θα κινήσουν το σεξουαλικό ενδιαφέρον των αντρών πελατών πιο πολύ. Έτσι και αλλιώς είναι φανερό πως η εκμετάλλευση της γυναίκας του μπάρ, γίνεται τόσο από σεξουαλικής πλευράς από τον άντρα-πελάτη, όσο και από οικονομικής πλευράς από τον άντρα-προστάτη.

πως τα συμφεροντα κα- τοχυρωνουν την αντρικη πολυγαμια και τη γυναι- κεια μονογαμια

Ετσι και αλλιώς η γυναίκα υφίσταται τον εξευτελισμό της, νοιώθει σαν αντικείμενο που αγοράζεται και πουλιέται, νοιώθει περιφρονημένη και περιθωριοποιημένη. Κατοχυρώνει χωρίς να το θέλει την αντρική πολυγαμία και την γυναικεία μονογαμία, όπως την θέλουν τα συμφέροντα του άντρα στην σύζυγο τους και νοικοκυρά γυναίκα, γιατί επειδή πληρώνουν οι άντρες νομίζουν ότι οι γυναίκες είναι κτήμα τους, και γιατί αυτήν που πληρώνουν για τον έρωτα την ονομάζουν «κοινή», «πρόστυχη», «πόρνη», «πουτάν», «γυναίκα του μπάρ» κλπ. Άρα αυτή η γυναίκα του μπάρ, δεν είναι γυναίκα που μπορεί να γίνει σύζυγος-μητέρα, γιατί αυτό το ρόλο της «τίμιας», τον έχει μία που δεν επαγγελματοποίησε τον έρωτα. Έτσι ο άντρας πάντα κάνει το δικό του. Αν η γυναίκα θέλει να γίνει σύζυγος του, πρέπει να του αποδείξει ότι δεν είναι «πόρνη». Γι' αυτό δεν πρέπει να έχει δικαιώματα στον έρωτα, αλλιώς αν θελήσει να έχει τότε είναι πόρνη. Και είναι απαραίτητο να υπάρχουν αυτές οι γυναίκες στην υποκρίτρια κοινωνία μας. Γίνεται η γυναίκα του μπάρ η «πόρνη», το αντιστάθμισμα το σεξουαλικό στην όχι σεξουαλική σύζυγο που ζητά ο άντρας-αστός πατριάρχης, γιά να την κάνει μητέρα των παιδιών του.

Βασικοί παραγοντες που οδηγουν την γυναικα στο μπαρ και στην πορνεια

Πάντα στην πατριαρχική και καπιταλιστική κοινωνία, η γυναίκα και ο έρωτας ήταν κάτι που μπορούσε να υποστεί το νόμο της αγοραπωλησίας. Επίσης, οι σεξουαλικές διακρίσεις σε βάρος της γυναίκας και η έλλειψη επαγγελματικής εξειδίκευσής της, υπήρξαν βασικοί παράγοντες γιά τη δημιουργία υποθέσεων εργασίας της γυναίκας σε δουλειές όπως τα μπάρ, τα πορνεία κλπ. Ακόμα αρκετά προσωπικά και οικονομικά προβλήματα οδηγούν κάποιες γυναίκες (και άντρες) στο δρόμο αυτό.

Το ιστορικό των περισσοτέρων γυναικών που εργάζονται σε αυτές τις δουλειές, δείχνει πως είχαν τραυματικές εμπειρίες στα παιδικά τους χρόνια μέσα στην οικογένεια τους, διαλυμένες οικογένειες, καυγάδες γονιών, παιδιά χωρίς προστασία, των αναμορφωτηρίων, των παιδικών στεγών, παιδιά χωρίς αγάπη και φροντίδα, που είχαν υποστεί σεξουαλικές επιθέσεις και βιασμούς, πολλές φορές από άτομα του δικού τους περιβάλλοντος ακόμη και από τους πατέρες, θείους κλπ. Επίσης ήταν παιδιά με κακά πρότυπα, άτομα με μειωμένη ικανότητα ψυχικής αντίστασης, υποβόλημα, αντιδραστικά ή και σε άλλες περιπτώσεις άτομα με χαμηλό δείκτη νοημοσύνης.

Όπως και νάχουν τα πράγματα το

σίγουρο είναι ότι αυτό το φαινόμενο βρίσκεται καθημερινά μπροστά μας, είναι μία καθημερινή κατάσταση που μας θυμίζει πόσο βάνουσα μεταχειρίζεται η κοινωνία μας, η κοινωνία των συμφερόντων και της υποκρισίας, η ψευτική κοινωνία, τη γυναίκα.

Και είναι σίγουρο πως οι ρίζες αυτού του φαινομένου βρίσκονται στην άνιση μεταχείριση των δύο φύλων και στην αρνητική διάκριση έναντι των γυναικών σε σχέση με την προνομίωχα θέση των αντρών.

Είναι φανερό ότι η αντροκρατούμενη και καπιταλιστική κοινωνία ζητά αποδιοπομπαίους τράγους, ζητά «αμαρτωλούς» γιά να έχουν λόγο ύπαρξης οι «αμαρτήτο», ζητά «άδικους» γιά να έχουν λόγο ύπαρξης οι «δίκαιοι», ζητά «κακούς» γιά να έχουν λόγο ύπαρξης οι «καλοί», δημιουργεί «άτιμες» γυναίκες γιά να έχουν λόγο ύπαρξης οι «τίμιες»... κλπ. Η ίδια αυτή κοινωνία ενώ διαμαρτύρεται φαινομενικά γιά την ύπαρξη αυτών των καταστάσεων, περιβάλλει συγχρόνως με

ένα πέπλο μυστηρίου το θέμα αυτό, δημιουργώντας προκαταλήψεις και φόβους γιά να δημιουργηθούν εμπόδια στη διερεύνηση του φαινομένου αυτού και στην εξάλειψή του.

Αυτός ο φυλετικός και σεξουαλικός φασισμός θα τολμούσα να πώ, δημιουργεί και ένα σωρό άλλους μηχανισμούς γιά να κρατά καθηλωμένα τα θύματα του, να τα ελέγχει, να τα συμμορφώνει σύμφωνα με τις δικές του ανάγκες. Δημιουργεί ενοχές στις γυναίκες αυτές γιά όσα κακά συμβαίνουν στη κοινωνία των αντρών από πλευράς σεξουαλικών προβλημάτων. Εκμεταλλεύεται σπινά ο άντρας αυτές τις γυναίκες γιά να ικανοποιεί τις ορέξεις και τις ανάγκες του.

Αυτές οι γυναίκες που βρίσκονται στο φαύλο κύκλο της εκμετάλλευσης, αυτού του τρελλού κύκλου καταστάσεων, θέλουν κάποτε να ξεφύγουν, να σταματήσουν, να ζήσουν ελεύθερες, ανεξάρτητες, να κουμαντάρουν τους εαυτούς τους, να κάνουν οικογένειες, να χαρούν τον έρωτα και την αγάπη, σαν

ίσοι άνθρωποι προς ίσους.

Όμως η κοινωνία δεν τις αφήνει να σταματήσουν γιατί αν σταματήσουν αυτές, όπως έλεγε και ο Θωμάς ο Ακινάτης, που ήταν ένας από τους πατέρες της εκκλησίας: «Η πορνεία στη πόλη είναι σαν το βόθρο στα παλάτια. Αν αφαιρέσετε το βόθρο, το παλάτι θα γίνει ένας χώρος γεμάτος βρώμα και δυσωδία». Αυτές οι γυναίκες εξαναγκάστηκαν λοιπόν να παίζουν αυτό το ρόλο.

Και όπως μου είπε κάποιος γιά την Κύπρο, «αν κλείσου-με τα μπάρ και τα πορνεία, τότε θα γεμί-σουμε σεξουαλικά εγκλήματα, βιασμούς και ενοχλήσεις που θα τις υποστούν όλες οι γυναίκες, μιά και δεν έχουμε ακόμα την ελευθερία που χρειαζόμαστε στον έρω-τα.»

Όμως το να εξαναγκάζουμε μερικούς ανθρώπους να παίζουν τον ρόλο του βόθρου γιά να αναπνεύουν οι άλλοι οξυγόνο, αυτό είναι και απάνθρωπο και ανήθικο.

ο γαμος σαν τροπος δια- φυγης απο τα μπαρ και την πορνεια

Ένας τρόπος να ξεφύγει κάποια γυναίκα από τους χώρους αυτούς είναι ο γάμος, να παντρευτεί. Αν όμως δεν θέλει να παντρευτεί, αν θέλει να ζήσει ανεξάρτητη και αδέσμευτη, τι θα κάνει;

Να εργαστεί σε άλλη εργασία; Θα την ενοχλούν, θα την βιάζουν, θα την βρίζουν, θα ζητούν και πάλι να την εκμεταλλευτούν εργοδότες, φίλοι, περίγυροι. Δεν θα την αφήνουν ήσυχη και δεν θα ξεχνούν ποτέ πώς ήταν «του μπάρ», «πόρνη» κλπ. και αυτό θα την συνοδεύει σ' όλη της τη ζωή προς τέρψην του σαδισμού της κοινωνίας μας.

Σαν πρόσφατο φανερό παράδειγμα έχουμε την καθαρήστρια της Βουλής των Ελλήνων που ήταν πρώην «πόρνη» και θέλησε να εργαστεί τίμια και να

ξεφύγει από την παλιά της ζωή.

Όμως οι ψευτοηθικολόγοι και υποκριτές δεν την ήθελαν ούτε να καθαρίζει τα ακάθαρτα της Βουλής. Έτσι προσπάθησαν μερικοί αντιπολιτευόμενοι βουλευτές να δημιουργήσουν θόρυβο γιά να την απολύσουν.

Ευτυχώς όμως δεν τα κατάφεραν γιατί άλλοι συνάδελφοι τους αντέδρασαν και αντέκοψαν αυτή την απάνθρωπη ενέργεια τους. Και πάλι όμως κατόρθωσαν να πληγώσουν, να μειώσουν και να εξευτελίσουν την γυναίκα αυτή. Και αυτό δείχνει το μέγεθος της υποκρισίας και του φυλετικού σαδισμού τους.

Πόσες όμως άλλες γυναίκες δέχονται καθημερινά αυτούς τους εξευτελισμούς χωρίς να παίρνουν δημοσιότητα; Πόσες άλλες γυναίκες δεν μπορούν να σηκώσουν κεφάλι;

Οι άλλες γυναίκες τις περιφρονούν γιά να περιφρουρίσουν το τίτλο της τιμότητας που τους προσέδωσαν οι άντρες τους. Οι άντρες τις βρίζουν, και όμως πελάτες τους είναι άντρες, οι πιά πολλοί παντρεμένοι.

Αυτή η κατάσταση υπήρχε σαν φαινόμενο από πάντοτε, από τα πολύ παλιά χρόνια, όπου οι γυναίκες των καπηλιών ικανοποιούσαν μαζί με το κρασί που πρόσφεραν και τις λάγνες ορέξεις των αντρών έξω από τον χώρο της οικογένειας, γιά να μην διαταράσσεται η ηρεμία της οικογένειας και της κατεστημένης τάξης των πραγμάτων, δηλαδή να μην ενοχλούνται οι παντρεμένες, οι παρθένες, οι χήρες... Και όμως αυτές οι γυναίκες, όπως ομολογούν, δουλεύουν και ντρέπονται γι' αυτό που κάνουν και συγχρόνως είναι θύματα της κοινωνίας και των αγαπητικών τους... Έτσι γίνεται ένας εξευτελισμός της γυναίκας του μπάρ.

Αυτή είναι η γυναίκα που γίνεται εμπορικό αντικείμενο, που ταπεινώνεται και εξευτελίζεται.

τα ψυχολογικα προβλη- ματα που δημιουργου- νται στις γυναικες του μπαρ

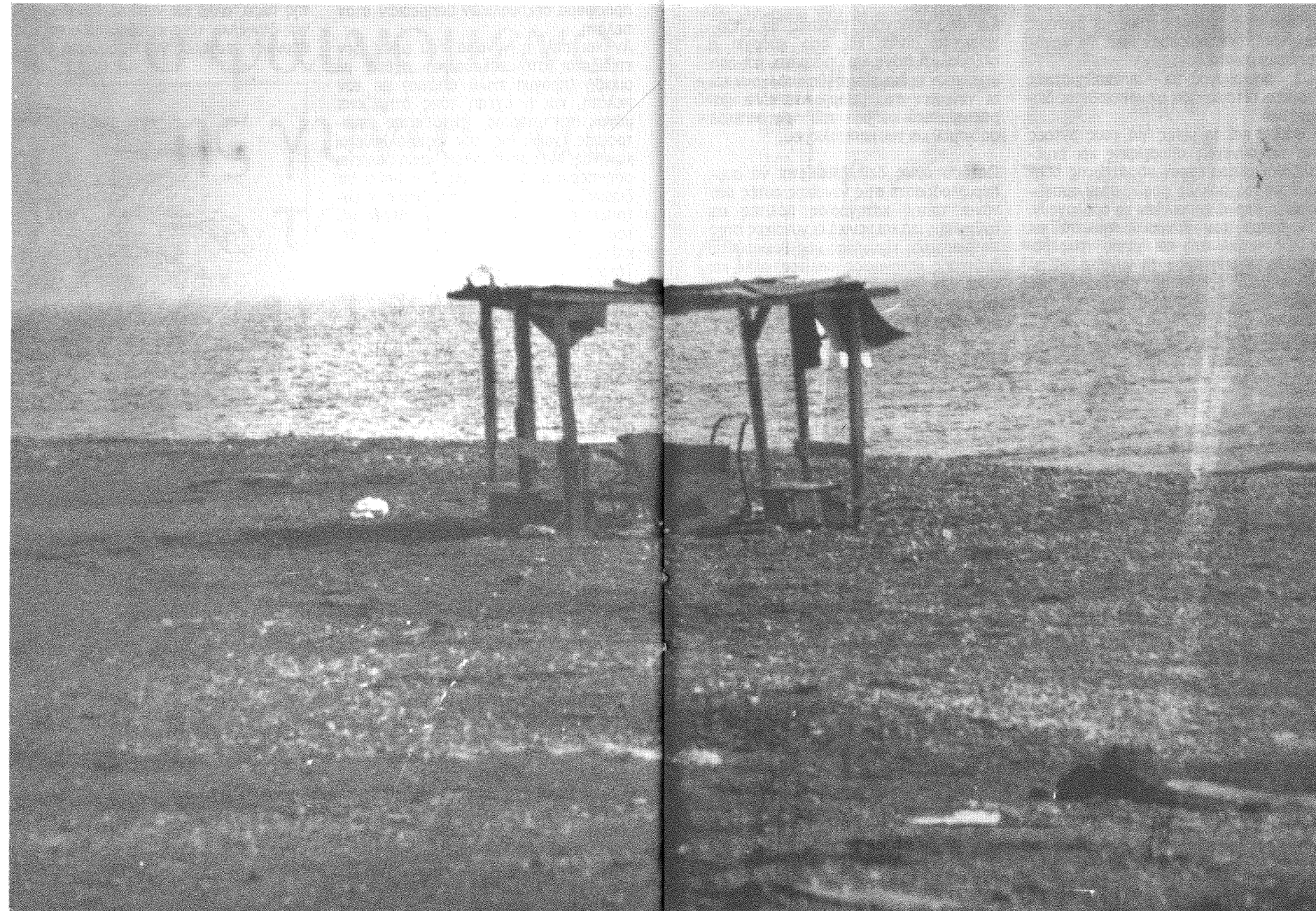
Το πώς νοιώθουν ψυχολογικά οι γυναίκες αυτές δεν είναι δύσκολο να το φανταστεί κάποιος.

Πρώτα απ' όλα έχουν πολύ μεγάλη ψυχική κούραση. Είναι ακόμα πιά δύσκολο όταν οι διάφοροι πελάτες τις θέλουν, έναντι λίγων ή πολλών χρημάτων, δικές τους ψυχικά, σωματικά και πνευματικά. Γιατί ο κάθε ένας θέλει να ξεφορτώσει πάνω σ' αυτή τη γυναίκα όλα του τα συναισθήματα, αρνητικά και θετικά και όλα του τα προβλήματα.

Θέλει να την πληρώσει γιά μιά στιγμή και να την πάρει μιά ζωή.

Η δουλειά τους είναι μιά σκλαβιά και ζουν κάτω από ένα διαρκές άγχος γιά το τώρα, γιά το σήμερα, γιά το αύριο, γιά το μέλλον το δικό τους, των παιδιών τους.

Οι πελάτες τους είναι νέοι, γέροι, παντρεμένοι ή ανύπαντροι. Οι πιά πολλοί φαίρονται με τον ίδιο τρόπο. Θέλουν να κατακτήσουν και να κερδίσουν. Να ικανο-

Φωτ. Τάκη Χατζηγεωργίου

ποηθούν και να νοιώσουν νικητές, έστω και αν είναι ψευδαίσθηση. Αν δεν ικανοποιηθούν σ' αυτά, και ιδιαίτερα στο σεξουαλικό τομέα, φέρονται άσχημα στις γυναίκες αυτές, και τις μεταχειρίζονται σα ζώα θάλεγε κάποιος. Μετά είναι το τοιγάρο, το ποτό και ακόμα σε άλλες περιπτώσεις και τα ναρκωτικά. Έτσι τα ψυχολογικά προβλήματα που έχουν, μαζί με αυτά που δημιουργούνται, είναι πολύ μεγάλα. Οι πολλές ώρες επίσης, νυχτερινής δουλειάς, ο περιορισμός, η ανασφάλεια, η κοινωνική κατάκριση, οι προκαταλήψεις, η αντιμετώπιση του κάθε πελάτη, τα ξανεμισμένα όνειρα, οι χαμένες ελπίδες, η έλλειψη αγάπης, η απόρριψη, η εκμετάλλευση και ένα σωρό άλλα, κάνουν τη ψυχική τους κούραση πολύ μεγάλη.

τα αισθηματα τους απεναντι στους αντρες

Το τί νοιώθουν αυτές οι γυναίκες απέναντι στους άντρες και τους άντρες-πελάτες, δεν είναι ούτε αυτό δύσκολο να το φανταστούμε. Κυρίως νοιώθουν μίσος. Μίσος μέχρι σημείου που μπορεί να φτάσει πολλές φορές στο να απορρίπτουν εντελώς τους άντρες και να μην τους θεωρούν ανθρώπους. Γιατί από κάποιο κυρίως άντρα ξεκίνησε το κακό, απ' εκεί έγινε η αρχή της εκμετάλλευσης και της εξαπάτησης της γυναίκας, μέσα ή έξω από την οικογένεια της, πατρική ή συζυγική, και γιατί άντρες είναι αυτοί που συνεχίζουν να την εκμεταλλεύονται και να την βλέπουν σαν σεξουαλικό εμπορεύσιμο αντικείμενο γιά να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους. Και όμως έχουν τόση ανάγκη από αγάπη αυτές οι γυναίκες, που συνήθως μπορεί να την στερούνται αυτές, αλλά την δίνουν στα παιδιά τους και τις οικογένειες τους έστω και αν αυτές τις απορρίπτουν.

Μερικές φορές γίνονται και θύματα κάποιου που θα τους δείξει λίγο ενδιαφέρον και λίγη στοργή.

η ερωτικη τους ικανοποιηση και αναγκες

Από πλευράς ερωτικής ικανοποίησης οι γυναίκες του μπάρ συνήθως δεν έχουν καμιά, έστω και αν δεν το ομολογούν γιατί εκεί γίνεται μία εμπορική συναλλαγή. Τόσο προσφέρεις, τόσο παίρνεις. Όταν υπάρχει ψυχικό δέσιμο, υπάρχουν τα λεφτά που καθορίζουν τους στόχους. Ακόμα και ο αγαπητικός την εκμεταλλεύεται. Και είναι εκεί που συνήθως δεν ομολογεί ότι ερωτικά δεν ικανοποιείται ούτε μαζί του, γιατί αν δεν του δώσει αυτού αυτό το προνόμιο και την ιδιαιτερότητα, τότε... τότε το λιγότερο θα την εγκαταλείψει. Έτσι με ποιόν να νοιώσει ικανοποίηση και με ποιόν να νοιώσει οργασμό... με ποιόν να νοιώσει τον πραγματικό έρωτα, ψυχικό - σωματικό; Τα ερωτικά προβλήματα που έχουν δεν τους δημιουργούνται αποκλειστικά στην εργασία τους αλλά από πριν, γιατί οι συναισθηματικές ταυτίσεις τους, οι ανάγκες τους κλπ., δεν μπόρεσαν ποτέ να ικανοποιηθούν σωστά. Έτσι δημιουργούνται συναισθηματικές ανάγκες τέτοιες που ικανοποιούνται διαφορετικά. Ο φόβος και το μίσος γιά τους άντρες από τις συνεχείς απορρίψεις και εκμεταλλεύσεις που έχουν υποστεί, τις οδηγούν τις πιο πολλές φορές στην ομοφυλοφιλία παρ' όλο που δεν το ομολογούν. Τον άντρα τον θεωρούν εγωίστη και σκληρό, ατομικιστή και χωρίς τρυφερότητα και αγάπη προς τη γυναίκα. Έτσι ενώ κάνουν έρωτα με τόσους άντρες χωρίς να έχουν καθόλου οργασμό, και σωματικά και συναισθηματικά ικανοποιούνται με γυναίκες. Με τις γυναίκες νοιώ-

θουν μεγαλύτερη συναισθηματική ασφάλεια και τρυφερότητα και αυτό τις ικανοποιεί ψυχολογικά. Έτσι βλέπουμε από πλευράς σεξουαλικής, οι γυναίκες των μπάρ σε πολύ λίγο βαθμό ικανοποιούνται μ' ένα άντρα, οι πιο πολλές είναι αμφισεξουαλικές, ομοφυλόφυλες ή ανοργασμικές.

επιλογος

Οι πιο πολλές επίσης ενδιαφέρονται γιά το γάμο και τη δημιουργία οικογένειας γιατί βλέπουν έτσι αποκτούν μια κοινωνική υπόσταση οτι μπορούν να δώσουν και να πάρουν μα κυρίως να ξεφύγουν από την κόλαση της καθημερινής δουλειάς τους. Και εδώ φαίνεται οτι κανένας μας, ούτε αυτή η ίδια η κοινωνία, δεν μπορεί να βοηθήσει στην καλύτερευση της κατάστασης αυτής, γιατί είναι βαθιές οι ρίζες του προβλήματος και κυρίως μέσα μας. Και ακόμη γιατί το οικονομικό θέμα είναι πολύ σοβαρό. Εκτός από τις φυλετικές, ρατσιστικές κλπ. προκαταλήψεις, η ανεργία και η φτώχεια συντείνουν στη διαιώνιση του. Και όσο υπάρχουν πελάτες θα υπάρχουν τα μπάρ, και όσο υπάρχει η σεξουαλική πείνα και υποκρισία, και όσο υπάρχουν οι διακρίσεις, θα υπάρχουν και οι γυναίκες του μπάρ, που είναι χαρακτηριστικό σήμα του ρατσιστικού φασισμού και του καπιταλισμού.

Ωστόσο όμως δεν χρειάζεται να συμπεριφερόμαστε στις γυναίκες αυτές σαν νάναι τρίτης κατηγορίας πολίτες και άνθρωποι, μιά και γενικά οι γυναίκες στις πατριαρχικές κοινωνίες μας θεωρούνται δεύτερης κατηγορίας πολίτες, αλλά και ούτε να τους συμπεριφρόμαστε σαν νάχουν μιά θανατηφόρα κολλητική αρώστια. ● α.ε.

με κάνει να μην θέλω να ξαναδώ κανένα τους. Ηλθα Λευκωσία και γυρνούσα πάλι στους δρόμους χωρίς λεφτά όταν γνώρισα τον... με τον οποίο τα φτιάξαμε. Ε.. είχε δική του μπυραρία και αφού είχα ανάγκη έπιασα δουλειά εκεί. Στην αρχή ήταν καλά. Ήμουν πίσω από τον πάγκο κι έβαζα τα ποτά. Μετά όμως....

- Με τά τι...;

- Θα σου πω για να τα γράψεις, γιατί πρέπει να μύθει ο κόσμος τι γίνεται σε μερικά μαγαζιά! Το λοιπόν, μετά την απογοήτευση μου από την πρώτη μου αγάπη δεν ήθελα γι' αρκετό καιρό να δω άντρα. Εν τούτοις όταν δούλευα σ' αυτό το μαγαζί πήγα πάρα πολλές φορές με Οηδες. Δεν είχα σχέσεις. Και σπάνια το 'θελα, επειδή μ' άρεσε κάποιος. Γι' αυτό αισθανόμουν σαν πούτανα.

- Σε ανάγκαζε το αφεντικό, που ήταν και φίλος σου, να 'πγαίνεις';

- Όχι... άστο, ήταν μεγάλο μπέρδεμα. Πως να σου πω... Κοίτα τ' αφεντικό μου ήταν μεπλάς... Φοβόμουν ότι θαμένα χωρίς δουλειά, και θάχανα και το σπίτι που μου νοίκιαζε, και τα πάντα... Δεν ήθελα να βρεθώ πάλι στο δρόμο.

Η Μαριάννα μετά δούλεψε σε άλλο μπαρ για λίγους μήνες, και όταν γράφαμε αυτές τις γραμμές, ήταν έτοιμη να φύγει για την Ελλάδα και μετά Αγγλία, όπου ελπίζει, όπως είπε, να κερδίσει πολλά λεφτά και να φτιάξει ένα όνομα ώστε σαν έλθει πίσω να κλείσει τα στόματα εκείνων που την κατηγορούν και κατακρίνουν.

Μαρία

Ο παπάς μου που ήταν μπακάλης. Μετά από ατύχημα έμεινε παράλυτος. Και σ' ένα δεύτερο ατύχημα πέθανε. Τότε η μητέρα μου που δεν είχε δουλειά, ούτε έπαιρνε από πουθενά βοήθεια, ούτε από το κράτος, μας έδωσε και τα οκτώ παιδιά της στη Παιδική Στέγη. Εκεί πέρασα μια από τις χειρότερες εποχές της ζωής μου. Όχι μόνο εξαιτίας των στερήσεων, αλλά κυρίως λόγω της έλλειψης μιας φίλης, ή κάποιου που θα ενδιαφερόταν πραγματικά.

- Μεταξύ σας τα παιδιά δεν γίνετε φίλοι;

- Όχι, διότι οι υπεύθυνοι προωθούσαν τα "καρφικά". Κάθε παιδί ήξερε ότι όταν πάει και πει στους υπεύθυνους για τις αταξίες που έκαναν άλλα παιδιά, θα περνούσε καλύτερα. Γι' αυτό φοβόμαστε να ξανοιχτούμε σ' άλλα παιδιά.

- Πως και έπιασες δουλειά σε μπαρ;

- Με πήραν γνωστοί μου, και μ' άρεσε, διότι εξαρτιώταν από μένα πόσα θα κερδίσω. Δεν μπορούσα να δουλεύω με μισθό σαν υπάλληλος, γιατί όσο κι αν δουλεύα θα έβγαζα τα ίδια λεφτά. Μ' άρεσε αυτή η δουλειά διότι ήμουν ανεξάρτητη. Όταν άρχισα, οι δουλειές ήταν πολλές και βγάζαμε πολλά. Ενώ σήμερα είναι πολύ πεσμένες.

- Δεν σε στεναχωρεί που υποκρίνεσαι για να κρατήσεις τους πελάτες και να σε κεράσουν πιο πολλά ποτά;

- Δεν μπορούμε να δουλέψουμε χωρίς υποσχέσεις. Είναι αναγκαίες. Στεναχωριόμουν όταν τις πρωτόλεγα χωρίς να τις εννοώ. Με τον καιρό συνήθισα. Υπόσχομαι στον πελάτη ότι θα πλαγιάσω μαζί του μετά τη δουλειά, για να

συνεχίσει να με κερνά.

- Καλά κι όταν τελικά αντιληφθεί ο πελάτης ότι δεν θα τηρήσεις τις υποσχέσεις σου δεν κάνει φασαρία και δεν τον χάνεις από πελάτη;

- Φωνάζουν λίγο, και τους περνά. Και την άλλη μέρα ξανάρχονται, διότι δεν θέλουν μόνο κρεβάτι από μας, αλλά και την παρέα μας, ένα χάδι, λίγη κουβέντα, να μας αγγίξουν λίγο...

Η Μαρία τελειώνοντας μας είπε ότι όνειρο της είναι να βρει έναν άντρα που να τον αγαπήσει και να κάνει μαζί του ένα παιδάκι. Έστω κι αν δεν παντρευτούν, διότι ο γάμος δεν έχει σημασία γι' αυτή.

Οι περισσότερες κοπέλλες που δουλεύουν στα μπαρ έχουν μια παρόμοια θλιβερή παιδική ζωή, όπως εκείνη της Μαριάννας και της Μαρίας. Διαφέρουν μόνο οι λεπτομέρειες. Τουλάχιστο αυτό το συμπέρασμα βγάλαμε μετά από συζητήσεις που είχαμε με αρκετές. Και η Μαρία Κουρέα δεν αποτελεί εξαίρεση. Είναι σήμερα 40 χρόνων και νοιώθει πολύ πιο μεγάλη κάτω από το βάρος της οικογενειακής μίζερίας που σημάδεψε τα πρώτα χρόνια της ζωής της, και της υπογάς διαδρομής που ακολούθησε. Στοιχεία και της δικής της ζωής επιβεβαιώνουν την άρατη μούχλα που μας περιβάλλει.

Μαρία

Το '72 βρήκα τον... με τον οποίο εχαρτώθηκαμεν. Με επουλούσε κι αυτός όχι μόνο σε πελάτες του μπαρ του. Εχωρίσαμε όμως σε έξη μήνες διότι έμαθα μίαν ανωμαλία που είχε. Μαζί του επέρασα πολλά βάσανα. Επειδή ήμουν νέα και ωραία με επουλούσε συνέχεια. Και για να είναι σίγουρος ότι δεν θα του φύγω, όταν δεν ήμουν στο μπαρ, με εκλειδώνει στο σπίτι. Και για να σου πω ακριβώς, με αλυσόδενε... Εβαλε αλυσίδες στις πόρτες και τα παράθυρα και με τσακροκλείθκια εκλειδώνει με μέσα για να μην του φύγω. Κι ερχόταν κάποια στιγμή και μου πετούσε λίγο φαγητό κι έφευγε. Σαν ζωο με είχε. Επούλαν με έστω κι αν δεν εδεχόμουν. Είχε μανία με τα λεφτά. Αφού να φανταστείς μου είπε ότι αν δεν ήταν η αστυνομία θα με επουλούσαν για 5-6 σελίνια. Άχρηστη μ' έκαμνε. Εφάκκαμε στον τοίχο όποτε του αντιμιλούσα ή αρνιόμουν να πάω με πελάτη. Τελικά εκατάφερα και του έφυγα, και δούλεψα σε άλλα μπαρ. Πήγα και στην αστυνομία, αλλά όταν ήλθαν για να δουν τις αλυσίδες δεν είδαν τίποτα διότι επρόλαβε και τις έβγαλε.

Άφου δούλεψα σε διάφορα μπαρ, ξαναστράφηκα σ' αυτόν το '82, διότι τον λυπήθηκα επειδή είχε ένα ατύχημα. Και πάλι μου έκανε τα ίδια βάσανα. Εκρατούσε με φυλακισμένη πάλι ως τον Μάρτη του '84. Οπότε μια φορά που ήταν άρρωστος και μ' έστειλε να του φέρω χάπια, εκόπηκα του βούρου μέσα στη νύχτα. Τελικά ετρύπωσα σ' ένα γουμά κι έμεινα ως το πρωί για να μη με βρει... Το πρωί με σχισμένα ρούχα γύριζα στους δρόμους και ένας γνωστός μου με βοήθησε να πάω στην αστυνομία πάλι. Αλλά χωρίς μάρτυρες δεν μπορούσε να κάνει τίποτε. Κι εγώ δεν σκέφτηκα ποτέ ότι θα χρειαστώ τα ονόματα όσων "πήγαίναν" μαζί μου και γι' αυτό συγκρατούσα μόνο τα μικρά τους, ποτέ δεν ρώτησα τα επώνυμα τους. Έτσι δεν μπορούσα να βρώ κανένα για μάρτυρα. ● γ.θ.

3 μικρές συνεντεύξεις στα μπαρ

γ. θεοδούλου

Μαριάννα

Τα βάσανα μου άρχισαν πριν γεννηθώ. Ενώ ήμουν στη κοιλιά της μάνας μου, ο πατέρας μου προσπάθησε να σφάξει τον πάππού μου. Γι' αυτό κατέληξε στην φυλακή κι εγώ στην παιδική Στέγη. Όταν αποφυλακίστηκε με πήραν από τη Στέγη. Καλύτερα όμως να με άφηναν εκεί, διότι όποτε δεν δούλευε ήταν νευρικός και με κτυπούσε με το παραμικρό. Και συνήθως δεν δούλευε. Και δεν κτυπούσε μόνο εμένα, αλλά και τις τέσσερεις αδελφές μου, και την μάνα μου. Μια φορά μάλιστα παρολίγο να με σφάξει...

- Να σε σφάξει;

- Ναί. Επειδή δεν δέχτηκα να με βιάσει.

- Μα ο πατέρας σου;

- Ναί! Τότε ήμουν 14. Είχε προσπαθήσει να με βιάσει πολλές φορές. Από 10 χρόνων προσπαθούσε. Και την φορά που παρ' ολίγο να με σφάξει ήθελε δήθεν να δει αν ήμουν παρθένα. Κι επειδή αντέδρασα, έπιασε ένα μαχαίρι και με μαχαίρωσε βαθιά στο λαιμό...

Μου δείχνει το σημάδι η Μαριάννα και συνεχίζει.

- Έκανα ένα μήνα στο νοσοκομείο διότι μου έκοψε και αρτηρίες στο λαιμό. Μετά απ' αυτό το περιστατικό φοβήθηκα πολύ και βγαίνοντας από το νοσοκομείο δεν πήγα

σπίτι, αλλά στη γιαγιά μου που ήταν ο μόνος άνθρωπος που μ' αγαπούσε πραγματικά! Βαρέθηκα όμως το σχολείο κι επειδή έπρεπε να δουλεύω τ' απογεύματα για να ζήσω, το σταμάτησα. Πήγαίνα τότε στη πέμπτη. Στην αρχή γυρνούσα με φίλες μου κι έμενα στα σπίτια τους, ή σε ξενοδοχεία. Αυτό κράτησε ένα χρόνο, τότε είναι που γνώρισα και την πρώτη μου αγάπη η οποία κράτησε δυο μήνες.

- Δεν σε αναζήτησαν οι δικοί σου;

- Δεν τους ενδιέφερε. Πέρασαν σχεδόν τέσσερα χρόνια κι ακόμα να τους δώ.

- Δεν τους πεθύμησες;

- Όχι. Είναι κάτι μέσα μου πολύ απαίσιο, που

ΕΣΤΙΑΔΕΣ

Το πρώτο
φεμινιστικό
έντυπο στην
Κύπρο

Λευτέρης Παπαλεοντίου

Η Αμμόχωστος, η οποία στην απογραφή του 1911 αριθμούσε πληθυσμό 5327 κατοίκους, εξελίσσεται σταθερά σε αστικό κέντρο, το τέταρτο της Κύπρου, μετά τη Λευκωσία, Λεμεσό και Λάρνακα.

Σταθμό στην πολιτιστική ζωή της πόλης αποτελεί η ίδρυση, το 1911, του Συλλόγου "Αναγνωστήριον Ανόρθωσις". Όπως σημειώνει ο Θ. Νικολάου, "εδώ θα αρχίσουν να γίνονται διαλέξεις, δημιουργείται η πρώτη μαντολινάτα της πόλεως, η πρώτη βιβλιοθήκη. Από την Αθήνα και τα άλλα κέντρα του ελληνισμού καταφθάνουν εφημερίδες και περιοδικά που διαβάζονται με πραγματική δίψα από τα μέλη του Συλλόγου (...)" (βλ. Θ. Νικολάου, *Η πνευματική φυσιογνωμία της Αμμοχώστου*, 1983, σ.3).

Αποτελεί αληθινό τόλμημα για τη νεαρή δασκάλα η έκδοση εντύπου εκείνη την εποχή. Γιατί, πέρα από τις μεγάλες δυσκολίες που είχε να αντιμετωπίσει ο οποιοσδήποτε εκδότης περιοδικού τύπου (πρωτόγονα εκδοτικά μέσα, αργός ρυθμός στοιχειοθεσίας, βραδύτητα στα μέσα επικοινωνίας, πενιχρά έσοδα, κι αυτά από τους ελάχιστους συνδρομητές κλπ.), το φεμινιστικό φύλλο είχε επιπλέον να αντικρούσει την προκατάληψη εξαιτίας των ισχυρών πατριαρχικών δομών της κυπριακής κοινωνίας. Απόδειξη, η επίθεση που δέχτηκε, από το πρώτο του κιόλας φύλλο, μέσα από την εφημερίδα "Κυπριακός Φύλαξ" (Δεκέμβριος 1913).

Η εφημερίδα "Εστιάδες" βγήκε σε 36 φύλλα με δεκαπενθήμερο ρυθμό έκδοσης, από τις 28 Νοεμβρίου 1913, ως την 1η Μαΐου 1915. Δεν είναι περιοδικό, δε σταματά το 1914, ούτε μετατρέπεται αργότερα σε μηνιαίο, όπως αναφέρει ο Κ. Κύρρης (βλ. *Οι πνευματικές αναζητήσεις της εποχής της Αγγλοκρατίας μέσα από τον ημερήσιον και περιοδικόν τύπον* ανάτυπο από "τα Κυπριακά: 1878-1955", Λευκωσία 1986, σ.213).

Φέρει ως προμετωπίδα τη ρήση: "Γυνή Ευπαιδευτος και γυνή βάνουσος

είναι δια την οικίαν η μεν ευλογία, η δε κατάρα ίσης σπουδαιότητος" μορφώσατε και ανυψώσατε την γυναίκαν και θα ίδητε μετά θαυμασμού ολοκληρον αναγέννησιν της ανθρωπότητος". Η ετήσια συνδρομή εσωτερικού είναι 8 σελίνια.

Ξεπερνώντας τις "φιλολογικές" προδιαγραφές του υπότιτλου της, φιλοξενεί στις σελίδες της κείμενα που καλύπτουν μια ευρεία γκάμμα θεμάτων: λογοτεχνικά κείμενα, φιλολογικές, λαογραφικές, παιδαγωγικές και φιλοσοφικές μελέτες, σημειώματα για το "γυναικείο πρόβλημα", σχόλια για την πολιτική κίνηση κ.ά.

Από τα πρώτα της φύλλα η γυναίκα εφημερίδα ξεπερνά τον τοπικό καθώς και τον "φεμινιστικό" της χαρακτήρα και παρουσιάζει μέσα από τις στήλες της συνεργασίες και συγγραφείς από τον ευρύτερο χώρο του ελληνισμού, ενώ δείχνει ενδιαφέρον για έργα (κυρίως παιδαγωγικά-φιλοσοφικά) ευρωπαϊών διανοουμένων.

3. Εξετάζοντας τις λογοτεχνικές συνεργασίες κατά ειδολογική σειρά, παρατηρούμε ότι περνούν μέσα από τις στήλες των Εστιάδων αρκετά αξιόλογα όνοματα:

α) Ποιήματα, εκτός από την Περσεφώνη Παπαδοπούλου, υπογράφουν οι Δημ. Βικέλας (3), Γ. Δροσίνης (2), Πολυξένη Λοιζιάς (4), Μ. Μαλακάσης, Σ. Μενάρδος, Κ. Ουράνης, Κ. Παλαμάς (2), Ι. Πολέμης (2), Ελένη Σβορώνου, Μαρίνος Σιγούρος κ.ά. (ο αριθμός στη παρένθεση δηλώνει τον αριθμό των ποιημάτων).

Τα περισσότερα από τα δεκαοκτώ ποιητικά κείμενα που υπογράφει η Περσεφώνη Παπαδοπούλου κινούνται σε μέτρια επίπεδα με χαλαρό, ατημέλητο συχνά στίχο. Καταπιάνονται σπάνια με θέματα από την καθημερινή ζωή και χαρακτηρίζονται από ένα μελαγχολικό, χαμηλόφωνο τόνο. Παρατίθεται ενδεικτικά ένα απόσπασμα από το ποίημα "Η Δύσις" (αρ. 34, 14 Απριλίου 1915), που είναι ίσως, από τα καλύτερα της:

"Ήλιε, εσύ, που αγνόφωτος
επρόβαλες σ' την Δύση

-φεγγαροπρόσωπος Θεός
σε νοτισμένο θρόνο-
ποιά σου αχτίδα εστέρεψε
και σκυθρωπός στην φύσι
πλανάς σ' απομεσήμερο
τον ραγισμένο πόνο; (...)"

β) Από τα πεζογραφήματα των Εστιάδων ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα διηγήματα: Έντεκα ονόματα (εννέα από τα οποία γυναίκες), που προέρχονται κυρίως από τον ευρύτερο χώρο του ελληνισμού, υπογράφουν δεκατέσσερα διηγήματα, ως εξής:

Ευγενία Ζωγράφου, "Ιων", Λ. Κανελλοπούλου, Ελένη Κομνηνού, Χαριτίνη Κουππά (3), Σουλτάνα Μιχαλάδου (2), Αλεξάνδρα Παπαδοπούλου (2), Περσεφώνη Παπαδοπούλου, Αντ. Θ. Σπηλιωτοπούλου, Γ. Τσοκόπουλος.

Αξίζει να μνημονευθούν ιδιαίτερα τα διηγήματα της Χαριτίνης Κουππά ("Απροσδόκητος Επάνοδος", "Η Φτωχούλα Εργάτις", "Η Γενναία Φρόσω") και της Αλεξάνδρας Παπαδοπούλου ("Μεγάλη Αντίζηλος", "Υιός και Κόρη"), στα περισσότερα από τα οποία δεσπόζει ο κοινωνικός προβληματισμός: Ξεπερνούν τα ηθογραφικά πλαίσια και διεκδικούν σε προβλήματα της καθημερινής πραγματικότητας, τίθουν θέματα όπως: ταξική διαστρωμάτωση, υποβάθμιση της γυναικείας προσωπικό-

Στις 28 Νοεμβρίου 1913, έκανε την εμφάνισή του στην Αμμοχώστη, ένα εξαιρετικό έντυπο, η Εστιάς, υπό τη μορφή φιλολογικού δεκαπενθήμερου.

τητας, θεσμός της προίκας κτλ.

γ) Ξεχωριστή σημασία παρουσιάζουν οι μελέτες της Περσεφώνης Παπαδοπούλου, γύρω από μια ποικιλία θεμάτων: γράφει για τη ζωή και το έργο του Αντρέα Κάλβου (αρ. 1, 28 Νοεμβρίου 1913) και του Διονυσίου Σολωμού (αρ. 35, 18 Απριλίου 1915). Σε μελέτη της με τίτλο "Κριτική και Λογοτεχνία" (αρ. 7, 28 Φεβρουαρίου 1914), αναπτύσσει αξιολογες σκέψεις γύρω από το ρόλο της λογοτεχνικής κριτικής, σε μια εποχή που στην Κύπρο δεν είχε κάμει καλά-καλά την εμφάνισή της. Ανάμεσα σε άλλα σημειώνονται και τα παρακάτω:

«(...) Ούτως αυστηρά και υψηλά πρέπει να αίρηται η αληθής λογοτεχνία και ούτως αυστηρά και υψηλά πρέπει να κρίνηται. Ωραίον έργον κρινόμενο παρ' ανικάνων ομοιάζει προς ηλιόλουστον ημέραν διανοιγομένην εις τους οφθαλμούς τυφλού» πτωχή κριτική καλαισθησία θα ηδύνάτο να ανταποκριθεί εις αξιώσεις μετρίως εντέχνου αλληγορίας. Η υψηλή λογοτεχνία και η υψηλή κριτική έπρεπε να βαδίζουν παράλληλως. Υπάρχουσιν άνθρωποι γράφοντες εξ αγάπης και άνθρωποι γράφοντες εξ ανάγκης· οι πρώτοι δημιουργούν, οι δεύτεροι ρολοσουλλέγουσιν· ομοίως υπάρχουν κριτικοί κρίνοντες και κριτικοί ερανιστάι. Μεταξύ των μεν και των δε υπάρχει βέβαιως ο συσχετισμός αιτίας

και αποτελέσματος, αλλ' ερανιστοί κριτικοί κρίνοντες συγγραφείς δημιουργούς είναι η μάλιστα της δικαιοσύνης του πνεύματος(...)."

Τα παραπάνω γραφόμενα της Π. Παπαδοπούλου θα μπορούσαν κάλλιστα να ανταποκριθούν στην κατάσταση που βρίσκεται η λογοτεχνική κριτική (και όχι μόνο αυτή) στην Κύπρο σήμερα. Ένα θέμα ανοικτό για έρευνα.

Σε άλλα κείμενα της η Π. Παπαδοπούλου εξετάζει συγκριτικά τη φιλοσοφία των Νίτσε και Σοπενχάουερ, αλλού κάνει λόγο για τις γυναικείες μορφές στο έργο των αρχαίων Ελλήνων Τραγικών, σημειώνει προοδευτικές σκέψεις για την παιδική ψυχολογία, για παιδαγωγικά και άλλα θέματα.

Η Πολυξένη Λοιζιάς δημοσιεύει σε συνέχειες "Συλλογή Κυπριακών Ειδήσεων", με πληροφορίες από την ιστορική-λαογραφική παράδοση του τόπου.

και αποτελέσματος, αλλ' ερανιστοί κριτικοί κρίνοντες συγγραφείς δημιουργούς είναι η μάλιστα της δικαιοσύνης του πνεύματος(...)."

Τα παραπάνω γραφόμενα της Π. Παπαδοπούλου θα μπορούσαν κάλλιστα να ανταποκριθούν στην κατάσταση που βρίσκεται η λογοτεχνική κριτική (και όχι μόνο αυτή) στην Κύπρο σήμερα. Ένα θέμα ανοικτό για έρευνα.

Σε άλλα κείμενα της η Π. Παπαδοπούλου εξετάζει συγκριτικά τη φιλοσοφία των Νίτσε και Σοπενχάουερ, αλλού κάνει λόγο για τις γυναικείες μορφές στο έργο των αρχαίων Ελλήνων Τραγικών, σημειώνει προοδευτικές σκέψεις για την παιδική ψυχολογία, για παιδαγωγικά και άλλα θέματα.

Η Πολυξένη Λοιζιάς δημοσιεύει σε συνέχειες "Συλλογή Κυπριακών Ειδήσεων", με πληροφορίες από την ιστορική-λαογραφική παράδοση του τόπου.

Από τα "φεμινιστικά" κείμενα αξίζει να μνημονευθεί μια ομιλία της Καλλιρόης Παρρέν, η οποία εξέδωσε το πρώτο φεμινιστικό έντυπο στον ελληνικό χώρο (στα τέλη του περασμένου αιώνα).

4) Γενικά, η εφ. Εστιάδες αποτελεί σταθμό στην ιστορία του Κυπριακού (φεμινιστικού) εντύπου. Περιέκλεισε στις σελίδες της αξιολογες συνεργασίες από τον ευρύτερο χώρο του ελληνισμού και κατά το χρονικό διάστημα της κυκλοφορίας της υπήρξε ένα κανάλι που διοχέτευσε στην περιορισμένη πολιτιστική κίνηση του τόπου ευρωπαϊκή διάνοηση.

Η φωτισμένη εκπαιδευτικός Περσεφώνη Παπαδοπούλου -κινητήριος μοχλός της όλης προσπάθειας- θα συνεχίσει αργότερα τις σπουδές της στην Γαλλία και από το 1935 θα αναλάβει τη διεύθυνση της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Πατρών, θέση που διατήρησε ως το θάνατο της (1949).●

το ψεμα

Απόσπασμα
από το ομώνυμο
θεατρικό έργο του
Κυριάκου Ευθυμίου

Σκηνή Γ'

Άνδρας: Πάμεν εκδρομήν; Αύριον;
Πάμεν...; Να περπατήσουμε τζιόλας.....

Γυναίκα: .....Κάμνει καλόν. Παλιά, ξέ-
ρεις πόσον επερπατούσα; Εξεκινούσα-
μεν, πριν αρραβωνιαστεί η Πωλίνα...
Εξεκινούσαμεν που το σπίντιν της περ-
πατητές τζιαι φτάναμεν ως το αερο-
δρόμιον.

Άνδρας: Να ξυπνήσουμεν πρωί.....

Γυναίκα: Η ίδια. Προσέχει τον εαυτόν
της... επέρασεν που την δουλειά. Θκυό
λεπτά, ξέρεις την.

Άνδρας: Να φύουμεν πρωί. Πρωίν-
πρωίν.....

Γυναίκα: Αλλά μιλά, ασταμάτητα....
Είπεν μου τα ούλλα, σε τρία λεπτά,
μέσα σε τρία λεπτά είπεν μου τα
ούλλα...

Άνδρας: ..... Η ώρα εννιά, να φύου-
μεν.....

Γυναίκα: ..... Αύριον να μεν ξεχάσου-
με τα παλτά τζιαι παγώσουμεν τους! ...
Βέχει η Άννα.

Άνδρας: Να τους ντύσουμεν.....

Γυναίκα: .....Καλά!
(Παύση)
Άκου! Αν συνεχίσει έτσι, θα χαλάσει
τον κόσμο.... Μπορεί να μεν γινεί ούτε
η παρέλαση.... Τζιαι εκδρομήν; Ούτε
εκδρομήν. Άμα βρέσει θα πάμεν εκδρο-
μήν; .....Τι ώρα είναι;

Άνδρας: Παρά δέκα.

Γυναίκα: Έντεκα;..... Είντα λος περνά
η ώρα ..... Που είμαστεν πέρου, έτσι
μέρα; Θυμάσαι;..... Στο
πάρτυ της Αθηνάς.

Άνδρας: Ναι.

Γυναίκα: Η πρώτη φορά που χορέ-
ψαμεν μαζί. Εμέθυσεν η Μαρία, ο Κώ-
στας, θυμάσαι; Γέλια; ..... Μόλις
ήρταμεν σπίντιν, έφυες..... Εστράφηκες
το πρωίν ..... Ερώτησα που ήσουν τζι
έβαλες τες φωνές.
(Μικρή παύση)

Τρεις εφτομάδες που κλείσαν..... Θα
περίμενεν η μάνα σου. Επιασεν εψές
τηλέφωνο..... "Ελάτε, εχαθήκετε....."

Άνδρας: Να πάμεν.

Γυναίκα: Αγαπάς την αγαπάς την.....

Άνδρας: .....Να περάσουμεν αύριο.....

Γυναίκα: .....Πάντα έτσι λαλείς...
.....Τι ώραν θα έρτει τού-
τος.....; Εν έντεκα. Αλλά κόφτει
τον, πε μου; .....

Άνδρας: Αύριον να πάμεν.... στην
μάνα μου. Εν κρίμα.....
(Παύση)
Όταν ήμουν..... εφορούσαν μας έναν,
έναν παράξενον μανδύα, που έμοιαζεν
με ράσο τζι εκρατούσαμεν τα εξαπτέ-
ρυγα, τέσσερα-πέντε μωρά, σε παράτα-
ξη, μπροστά στην ιερή Πύλη. Πάντα
εμαλλώναμεν ποιός θα κρατά τον
σταυρό.....

Γυναίκα: ..... Στην εκκλησίαν, επήλιν-
να πάντα με την γιαγιά μου....

Άνδρας: ..... Τες μεγάλες γιορτές,
εμεταλαμβάναν μας.....

Γυναίκα: .... Εγώ εσυγχάινουμεν.
Τόσα στόματα με το ίδιον κουταλάκι.....

Άνδρας: Μια φοράν.... ακούεις; .....
Εξομολογήθηκα. Δώδεκα χρονών. "Εμε-
γάλωσες," λαλεί μου η μάνα μου.....
"Να πεις τες αμαρτίες σου στον πνευ-
ματικό πριν μεταλάβεις...." Ήταν έναν
καμαρούϊν μικρό, κάτω που το καμπα-
ναρκόν... Εκρέμμασε γυρόν που τον
λαιμόν του έναν ρούχο τζι έψαλλεν κάτι
που εν εκαταλάβαινα..... Εσιυψα την
τζεφαλήν μου τζι εθώρουν τα παπούτ-
σια μου..... "Άνοιξε την καρδιά σου, ο
Θεός αγαπά τα μωρά τζιαι συγχώρα
τα....." Επροσπάθαν ναν καλός, εκατα-
λάβαινα το..... Εστειλεν με η μάμα
μου, λαλώ του..... Είπεν μου να έρτω.....
"Λοιπόν; ..... Μίλα μου μεν φοόσαι....."
..... Τζιείνες τις μέρες αυνανίστηκα για
πρώτη φοράν. Ξέρεις..... "Αλείς ψέμ-
ματα; Άσκημα λόγια," Επέμενεν ο
παπάς .... "Πάτερ" ..... λαλώ του, μια
φοράν..... είπα ψέματα στην δασκάλα
μου..... Εσυγχώρεσεν με. Εφίλησα του
το σιέριν, που εμύριζεν τσιγάρα τζιαι λι-
βάνιν, θυμούμαι..... Τζι έφκηκα έξω. Αρ-

κεψα να βουρώ, ενύχτωσε.... Εφοού-
μουν την νύχτα.... Εβούρουν τζι είχα
τύψεις.... Θεέ μου συγχώρα με, Θεέ
μου συγχώρα με.... Πριν να φτάσω σπί-
τιν, επιάσαν τα νερά. Εγίνηκα μούσιε-
μα.....

Γυναίκα: Μια στιγμή!..... Ενόμισα
πως έκλαψεν το μωρόν..... Έκλαψεν;

(Μικρή παύση)

Άνδρας: Τζιείνην την..... Ξυπνώ,
που..... τζιείνην τη νύχτα ξυπνώ που
φωνές.... Κάτι εζήταν ο πατέρας μου,
που ήρτεν μεσάνυχτα σπίντιν.... Εν θα
ξεχάσω την επιμονήν του. "Θέλω....
Άφησε, άφησε!....." Η μάνα μου άρκε-
ψεν να κλαίει.... εβόγγαν. Ξέρεις τι
έκαμα; Εγονάπισα στο κρεβάτι τζιαι
προσευχήθηκα..... να την αφήσει....
ήσυχη..... Την άλλην ημέραν το πρωί,
επτή στην εκκλησίαν να μεταλάβω....
Των αχράντων μυστηρίων.....

Γυναίκα: ..... Εγώ.... ήμουν αθώα με
τούντα πράματα.... Δεκατεσσάρων χρο-
νών, έπαιζ' ακόμα σαν το μωρό.... Τζι
εσκαρφάλωνα πα στα δέντρα.... Εν
ηξέρω... άρκησα.... Άρκησα έτσι
να.....

Άνδρας: ... Η τελευταία φορά, που
θυμούμαι τον εαυτό μου μωρό, ήμουν
πέντε χρονών.... Εκαθούμασταν πάνω
σε κάτι... στο χωρκόν, πάνω σε κάτι
σακκούλες που βάλλαν το σιτάρι. Ο
παππούς μου, έξω στην αυλή... η για-
γιά μου, γειτόνισσες.... Εμιλούσαν για
πράματα απλά... εμιλούσαν γιγά για
πράματα απλά, καθημερινά... Ήταν
πανσέληνος εφάινετον μου μεγάλο, τε-
ράστιον το φεγγάρι....

Γυναίκα: ..... Άμαν είσαι μωρόν, έτσι
ένει.... Ούλλα φαίνονται σου μεγάλα...
τζι οι αποστάσεις, ούλλα.... θυμούμαι....
Ναι, εδιέκοψά σε....

Άνδρας: .....Οί, εντάξει.....

Γυναίκα: ..... Λοιπόν, τερά-
στιον.....

Άνδρας: Έλαμπεν τόσο.... Έτσι, πε-
ρίεργα.... Εθώρουν το συνέχεια.....
κρυφά, μέσα μου, επαράκαλουν να μεν
με στείλουν να τζιοιμηθώ.... Ξαφνικά, ξέ-
ρεις θυμούμαι το τζαι.... Ξαφνικά ένοιω-

σα μιαν επαφή.... σαν κάτι.... κάτι να
μου ελάλεν τζι έν εκαταλάβαινα. Το
φεγγάρι, σαν κάτι να μου ελάλεν τζιαι
δεν εκαταλάβαινα..... Η τελευ-
ταία φορά πουθυμούμαι τον εαυτό μου
μωρό.

Γυναίκα: Ωραίο χωρκόν.... Με την
αποβάθρα, τις βάρκες, τους ψαρά-
δες.... Πώς το λαλούν τωρά; Ξέρε-
ις.....
(Ακούγονται για λίγο πυροβολισμοί)
(Παύση)

Τι σε φοβίζει παραπάνω;..... Εμέναν ο
θάνατος.... "Οί ο δικός μου θάνατος,
αλλά των μωρών μου.... Το να πάθουν
να υπάρχουν. Νοιώθω πανικό όταν το
σκέφτομαι. Παγώνω.

Άνδρας: Τζι εγώ.

Γυναίκα: Σκοτώνουμε!.....

Άνδρας: Έσιεις δίκαιον... Να βρούμεν
έναν τρόπον, κάτι να κάμουμεν.....

Γυναίκα: ..... Εν γίνεται να ξυπνήσω,
θέλω να ξυπνήσω έναν πρωί, χωρίς να
νυστάζω.... Ούλλη νύχτα ξυπνά με....
Έν ακούεις εσύ, τίποτε.... Το μωρόν
ούλλη νύχτα ξυπνά, εσύ τζιοιμά-
σαι..... Σπίντιν. Πιάτα. Δου-
λειά. Μωρά.

(Παύση)

Άνδρας: Είμαστεν όμως υγιείς.... Του-
λάχιστον, είμαστεν.... Ξέρεις τι θα πει,
σοβαρομιλώ.... Ξέρεις τι θα πει αρρώ-
στιες; Ακούεις κάτι περιπτώσεις....
Εμείς.... Εμείς έχουμεν.... Είμαστεν.....

Γυναίκα: Κτύπα ξύλον.

Άνδρας: Σιγά-σιγά.... Ένα θκυό χρό-
νια, θα μεγαλώσουν τζιαι τα μωρά.....

Γυναίκα: ..... Μάνα μου, τα μωρά
μου!.....

Άνδρας: ..... Κούρασην τζιαι προβλή-
ματα ούλλος ο κόσμος έσειε.

Γυναίκα: ..... Ξέρω το.

(Μικρή παύση)

Άνδρας: Ούλλα θα..... θ' αλλάξουν.
Ούλλα θ' αλλάξουν.... Χρειάζεται!....
Ένα-θκυό χρόνια.... ένα-θκυό χρόνια,
τζιαι.....

(Παύση)
Θα είμαι τζι εγώ... θα είμαι... σπίντιν, θα
είμαι σπίντιν. Μαζί. Ούλλοι. Εσύ.... εγώ,
τα μωρά... θα παίζω με τα μωρά... θα
βοηθώ... τα πάτα....

Γυναίκα: Έν μπορώ ν' αντέξω τούντον
φόβο.

(Παύση)
Ελάλουν πως.... Επίστευκα... ότι ούλλα,

σκηνη γ'

ούλλα εν' να τελειώσουν.... Ο γυιός μας
εν θα.... εν θα χρειάζεται να πάει στο
στρατόν.... στο στρατόν.... Μια μάνα....
Κάμνεις, κάμνεις ένα γυιόν.... Άκου!...
Επαράκαμαν το!

Άνδρας: Νηπιαγωγείον, φασαρίες....
Δημοτικόν-Γυμνάσιον, φασαρίες.... συνέ-
χεια φασαρίες. Πάντα έτσι ήταν....

(Μικρή παύση)

Άνδρας: Μεσάνυχτα, σχεδόν μεσάνυ-
χτα, ήρτασιν να τον φωνάξουν. Παρα-
μονές Χριστουγέννων, το εξηντατρία....
Η μάνα μου έκλαιεν δυνατά. Δυνατά....
"Χρειάζεσαι τίποτε; Πρόσεχε!.... Εξέχα-
σες τίποτε; Να προσέχεις!....
Εστράφηκεν πίσω την πρωτοχρονιά.
Έφερεν του μιαν Τούρτζηκηγν σημαίαν
τζι έναν κουτί γεμάτον κραγιόν.... Εφί-
λησε την μάνα μου τζι εμπήκε στο μπά-
νιο.... Έβρώμισα.... Είπεν.

(Παύση)

Γυναίκα: Ξέρεις τι εσκέφτομουν;.....
Τούτοι που αυτοχτονήσαν, που ανατι-
ναχτήκαν.... εν φοβερόν!.... Μεγάλος
έρωτας.... Τζιείνος παντρεμένος, απελπι-
στήκαν!.... Ήταν ανάγκη να σκοτωθούν;
(Μικρή παύση)
Όπως εγίνηκεν η ζωή, τα τελευταία
χρόνια.... Οι άνθρωποι, ελάλεν το τζιαι
στην "Ωρα της Γυναίκας", ένας ψυχο-
λόγος.... θα ήταν την.... στο ράδιο, θα
ήταν την.... Παρασκευή.

Άνδρας: ..... Τσιγάρο;

Γυναίκα: Ήταν την Παρασκευή.... γιατί
θυμούμαι, τέλος πάντων.

Άνδρας: ..... Εκούρασεν με.... εκατά-
ντησεν πρόβλημα.... Πρέπει να το....
να το κόψω, έφαν με....

(Παύση)

Γυναίκα: Τελευταία..... Εν ηξέρω....
εσύ, αλλά οι ήχοι.... κουράζουν με, το
ράδιον.... Τους θορύβους!.... Η τηλεό-
ραση, οτιδήποτε.... τα μωρά.... ούλλα
θέλω να τ' ακούω σιγά. Σιγά.....
Έτσι να..... κάτω, θέλω να.... κάτω
σε μιαν καρέκλαν τζιαι να μεν κάμνω τί-
ποτε. Να μεν ακούω, να μεν μιλώ.... να
μεν θωρώ κανέναν..... Τίποτε.... Απλώς
να κάθουμε σε μιαν καρέκλαν. Βουβή.

Άνδρας: Κουράζεσαι, εκουράστηκες,
είσαι κουρασμένη.....

Γυναίκα: ..... Χρόνον, θέλω χρόνον,
δικό μου χρόνο..... Να βάλω τα πρά-
ματα σε μιαν σειρά. Ούλλα..... Πρέπει
να δω..... να σκεφτώ. Έν προλαβαίνω,
να σκεφτώ!.....

Άνδρας: ..... Εντάξει. Πήαιννε!...
Να προσέχω τα μωρά. Σκέφτου!...
Κάμε όπι.... Τι θέλεις;..... Να φκαίννεις
έξω!.....

Γυναίκα: Νομίζω εν μπορώ άλλο.... εν
αντέχω. Εκουράστηκα!....!

Άνδρας: .....Να κανονίσουμε! ...μια,
θκυό φορές!.... χρειάζεται!..... Μαζί.
Μόνοι μας. Να πηαίννουμεν έξω, μόνοι
μας.... Να φκαίννουμεν λλίον.... Μαζί!...
Πρέπει να έρτουμεν πιο κοντά.... Όσον
πιο κοντάς, ο ένας.....

Γυναίκα: .....Εις τον άλλον.... Να
προστατέψουμεν την.... την σχέσην
μας.... να την.... κάμουμεν... να την....

Άνδρας: .....Προχωρήσουμε.

Γυναίκα: Μαζί. Οι θκυό μας. Να το
σώσουμεν τούτον που....

Άνδρας: .....Που έχουμεν....

Γυναίκα: ....Που το εκερδίσσαμεν! Με
τόσα βάσανα!.... Είμαστεν καλά. Περ-
νούμεν καλά. Μεν τα χαλάς.....

(Ακούγεται χτύπημα στην πόρτα)

Ηρτεν.... Ρωτώ σε... Έν ώρα; τούτη!...
Έν ώρα τούτη για επισκέψεις; Έν ώρα;
Θα του το πω.... μιαν ημέραν θα του
το πω. Εγώ, που ξέρω τζιαι μιλώ....
(Νέο χτύπημα στην πόρτα. Μοιάζει
σαν συνθηματικό)

Άνοιξε... Τζιαιβιάζεται.

(Βγαίνει. Ενώ ο άνδρας ετοιμάζεται ν'
ανοίξει, η γυναίκα ξαναπροβάλλει από
την πόρτα του διαδρόμου)
..... Μεν αρκήσεις.....

(Σκοτάδι. Φως.)

γκαμπριέλ γκαρσία μαρκέζ ΤΟ ΕΥΣΥΧΙΣΜΕΝΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ

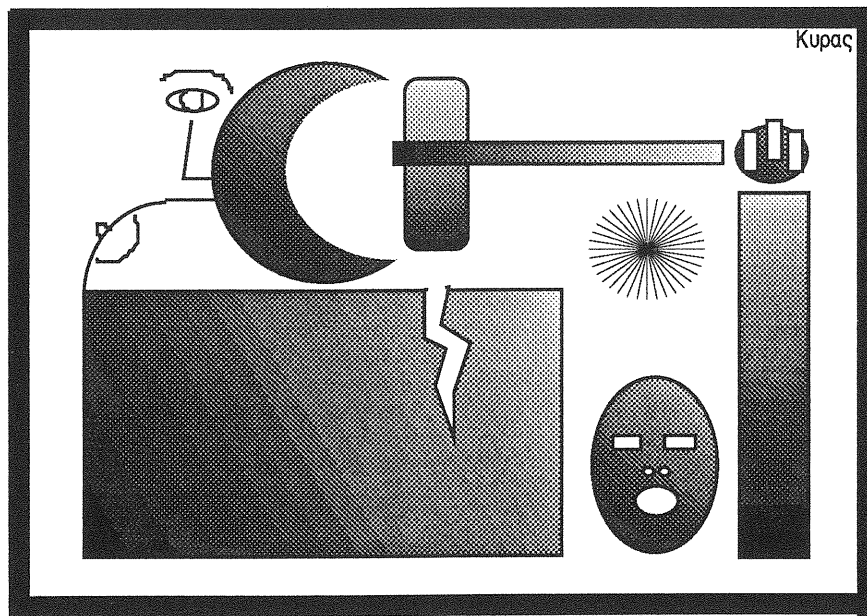
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ:
ΡΙΚΑΡΝΤΟ ΛΟΠΕΖ ΚΑΙ
ΜΕΡΩΠΗ ΜΙΧΑΗΛ

Το δείλι, σαν γυρίσαμε στο σπίτι, βρήκαμε ένα τεράστιο θαλασσινό φίδι καρφωμένο απ' το λαιμό στη μαρκίζα της πόρτας' ήταν μαύρο και φωσφόριζε και με τα ακόμα ζωντανά μάτια του και τα σουβλερά του δόντια στα ανοιχτά σαγόνια έμοιαζε με κατάρρα τσιγγάνων. Ήμουν τότε σχεδόν εννιά χρονών και η φρίκη που ένοιωσα μπροστά σ' αυτή την εφιαλτική εικόνα ήταν τόσο έντονη που έκλεισε ο λαιμός μου. Ο αδερφός μου, όμως, που ήταν δυό χρόνια πιο μικρός από μένα, παράτησε τις φιάλες οξυγόνου, τις μάσκες και τα πέλδια, και με μια τρομακτική κραυγή, έφυγε. Η κυρία Φόρμπες τον άκουσε απ' την στριφτή πέτρινη σκάλα που σκαρφάλωνε τους βράχους απ' το λιμανάκι μέχρι το σπίτι, και κατέφθασε χωρίς ανάσα και χλωμή. Μόλις είδε, όμως, το σταυρωμένο ζώο στην πόρτα κατάλαβε την αιτία του τρόμου μας. Η ίδια έλεγε πως όταν δυο παιδιά είναι μαζί, και τα δυο είναι ένοχα για τις πράξεις του καθενός, και έτσι θύμωσε και στους δυο μας για την κραυγή του αδερφού μου και συνέχισε να μας κατηγορεί για έλλειψη αυτοκυριαρχίας. Μίλησε γερμανικά, και όχι αγγλικά, όπως το προνοούσε το συμβόλαιο της σαν κυβερνάντα, ίσως επειδή και η ίδια είχε φοβηθεί και δεν ήθελε να το παραδεχτεί. Αλλά έτσι όπως ξαναβρήκε την ανάσα της γύρισε ξανά στα χαλικοστρωμένα αγγλικά της και στην παιδαγωγική εμμονή της.

- Είναι ένα murena helena, μας είπε, και λέγεται έτσι γιατί ήταν ιερό ζώο για τους αρχαίους Έλληνες.

Ο Ορέστης, το παιδί που μας μάθαινε κολύμπι σε βαθιά νερά, ξεπρόβαλε ξαφνικά πίσω απ' τους θάμνους της κάππαρης. Στο μέτωπο του είχε τη μάσκα, φορούσε ένα μικροσκοπικό μαγιώ και μια δερμάτινη ζώνη με έξι μαχαίρια διάφορων ειδών και μεγεθών γιατί δεν μπορούσε να διανοηθεί πως αλλιώςτικα να κυνηγά κάτω απ' το νερό παρά μόνο παλεύοντας σώμα με σώμα με τα ζώα. Ήταν κάπου είκοσι χρονών, ζούσε περισσότερο στα θαλασσινά βάθη παρά στη ξηρά και έμοιαζε και ο ίδιος θαλασσινό ζώο με το κορμί του πάντα τριμμένο με γράσα της μηχανής.

Όταν η κυρία Φόρμπες τον είδε για πρώτη φορά, είπε στους γονείς μου πως ήταν αδύνατο να φανταστεί κα-

νείς πιά όμορφο άνθρωπο. Και όμως, η ομορφιά του δεν κατάφερε να τον εξαιρέσει απ' την αυστηρότητα της' κι αυτός αναγκάστηκε να δεχτεί μια αυστηρή παρατήρηση στα ιταλικά γιατί κρέμασε το murena στην πόρτα χωρίς καμιά άλλη πιθανή εξήγηση παρά για να φοβήσει τα παιδιά. Έπειτα η κυρία Φόρμπες τον διέταξε να το ξεκρεμάσει με τον σεβασμό που αρμόζει σε ένα μυθικό πλάσμα και μας έστειλε να ντυθούμε για το δείπνο.

Τό κάναμε αμέσως προσπαθώντας να μη διαπράξουμε κανένα λάθος γιατί μετά από δυο βδομάδες υπό το καθεστώς της κυρίας Φόρμπες, είχαμε μάθει πως τίποτε δεν ήταν τόσο δύσκολο όσο το να ζήσεις. Ενώ κάναμε ντους μέσα στο μισοσκόταδο του μπάνιου κατάλαβα πως ο αδερφός μου εξακολουθούσε να σκέφτεται το murena. 'Είχε ανθρώπινα μάτια' μου είπε. Εγώ συμφώνησα αλλά τον έκανα να πιστέψει το αντίθετο και κατάφερα να αλλάξω θέμα μέχρι που τέλειωσα το μπάνιο. Όμως όταν βγήκα απ' το ντους με παρακάλεσε να μείνω για παρέα.

- Ακόμα είναι μέρα, του είπα.

Άνοιξα τις κουρτίνες. Ήταν Αύγουστος και απ' το παράθυρο φαινόταν η φλογερή σεληνιακή πεδιάδα μέχρι την άλλη ακρη του νησιού και ο ήλιος όρθιος στον ουρανό.

- Δεν είναι γι' αυτό, είπε ο αδερφός μου, είναι γιατί φοβάμαι να φοβάμαι.

Και όμως, όταν φτάσαμε στο τραπέζι φαινόταν ήρεμος και είχε κάνει το κάθε τι με τόσο ζήλο που η κυρία Φόρμπες τον συγχαίρηκε ιδιαίτερα και κέρδισε ακόμα δυο βαθμούς στον καλό λογαριασμό της βδομάδας.

Εμένα, αντίθετα, μου αφαίρεσε δύο απ' τους πέντε που ήδη είχα κερδίσει, γιατί την τελευταία στιγμή άφησα να με κυριαρχήσει η βιασύνη και έφτασα στην σαλοτραπεζαρία χωρίς ανάσα. Κάθε πενήντα βαθμούς μας έδινε το δικαίωμα για διπλή μερίδα επιδόρπιων, αλλά κανένας απ' τους δυο μας δεν είχε καταφέρει να ξεπεράσει τους δεκαπέντε. Ήταν πράγματι κρίμα, γιατί ποτέ δεν ξαναβρήκαμε πιο υπέροχες πουτίγκες απ' αυτές της κυρίας Φόρμπες.

Πρίν απ' το δείπνο κάναμε προσευχή όρθιοι μπροστά στα άδεια πιάτα. Η κυρία Φόρμπες δεν ήταν καθολική αλλά μια και το συμβόλαιο της προνοούσε πως όφειλε να μας βάζει να προσευχόμαστε έξι φορές την ημέρα, είχε μάθει τις προσευχές μας για να το εκπληρώνει. Μετά καθόμασταν και οι τρεις, ενώ εμείς κρατούσαμε την αναπνοή μας, εκείνη έλεγχε μέχρι και την παραμικρή λεπτομέρεια τη συμπεριφορά μας και μόνο όταν όλα φαινόταν τέλεια κτυπούσε το καμπανάκι. Τότε έμπαινε η Φούλβια Φλαμίνια, η μαγείρισσα, με την αιώνια σούπα από φιδέ εκείνου του μισητού καλοκαιριού.

Στην αρχή, όταν είμαστε μόνοι μας με τους γονείς μας το φαγητό ήταν μια γιορτή. Η Φούλβια Φλαμίνια μας σερβί-

ΣΗΞ ΚΥΡΙΑΣ ΦΟΡΜΠΕΣ

ριζε κακαρίζοντας γύρω απ' το τραπέζι με μια διάθεση για αταξία που έκανε ευτυχισμένη τη ζωή, και στο τέλος καθόταν μαζί μας και έτρωγε λίγο από τα πιάτα όλων μας. Μα από τότε που η κυρία Φόρμπες πήρε στα χέρια της τη μοίρα μας, μας σερβίριζε μέσα σε μια τόσο σκοτεινή σιωπή που μπορούσαμε να ακούουμε ακόμα και το κόχλασμα της σούπας που έβραζε στη μαρμίτα. Δειπνούσαμε με την σπονδυλική στήλη κολλημένη στην πλάτη της καρέκλας, μασώντας δέκα φορές απ' την μια πλευρά της μασέλας και δέκα φορές απ' την άλλη, χωρίς να απομακρύνουμε το βλέμμα από τη σιδερένια και μαραμένη φθινοπωρινή γυναίκα που απάγγελε απέξω ένα μάθημα ευγένειας. Ήταν όπως σε κυριακάτικη λειτουργία, μα δίχως την παρηγοριά των ανθρώπων που τραγουδούν.

Την ημέρα που βρήκαμε το murena κρεμασμένο στη πόρτα η κυρία Φόρμπες μας μίλησε για τις υποχρεώσεις μας προς την πατρίδα. Η Φούλβια Φλαμίνια μοιάζοντας να πλέει πάνω απ' τον αέρα τον μολυσμένο απ' τη φωνή, μας σέρβιρε μετά από την σούπα ένα φιλέτο στα κάρβουνα από κάτασπρο κρέας με ένα άρωμα εξαιρετικό. Σ' εμένα, που πάντα προτιμούσα το ψάρι από κάθε άλλο φαγώσιμο της γης ή τ' ουρανού, η θύμηση του σπιτιού μας στο Γκουκαμαγιάλ έφερε ξαλάφρωμα στη καρδιά. Αλλά ο αδερφός μου απέρριψε το πιάτο χωρίς καν να το δοκιμάσει.

- Δεν μ' αρέσει, είπε.

Η κυρία Φόρμπες διέκοψε το μάθημα.

- Δεν μπορείς να το ξέρεις, του είπε, αφού ούτε καν το δοκίμασες.

Απεύθυνε στη μαγείρισσα ένα προειδοποιητικό βλέμμα, αλλά ήταν ήδη πολύ αργά.

- Το murena είναι το πιο ντελικάτο ψάρι του κόσμου, figlio mio, του είπε η Φούλβια Φλαμίνια. Δοκίμασε το και θα δεις.

Η κυρία Φόρμπες δεν αναστατώθηκε. Μας διηγήθηκε με την άτεγκτη μέθοδο της πως το murena ήταν φαγητό βασιλιάδων στην αρχαιότητα και πως οι πολεμιστές διεκδικούσαν τη χολή του γιατί τους προσέδινε μια υπερφυσική τόλμη. Μετά επανέλαβε, όπως τόσες φορές σ' ένα τόσο μικρό χρονικό διάστημα, πως το καλό γούστο ούτε κληρονομικό χάρισμα είναι ούτε και μαθαίνεται, αλλά επιβάλλεται από την παιδική

ηλικία. Επομένως δεν υπήρχε κανένας ισχυρός λόγος για να μην φάει. Εγώ, που είχα δοκιμάσει το murena πριν να μάθω τι ήταν, έμεινα για πάντα με την αντίφαση' είχε μια λεία, αν και λίγο μελαγχολική γεύση, αλλά η εικόνα του φιδιού καρφωμένου στη μαρκίζα της πόρτας στάθηκε τελικά πιο επίμονη απ' την όρεξη μου. Ο αδερφός μου έκανε μια υπέρτατη προσπάθεια με το πρώτο κομμάτι αλλά δεν μπόρεσε να το αντέξει, έκανε εμετό.

- Πήγαινε στο μπάνιο, του είπε η κυρία Φόρμπες χωρίς να αναστατωθεί, να πληθείς καλά και να επιστρέψεις να φάς.

Ένοιωσα μια μεγάλη αγωνία για τον αδερφό μου γιατί ήξερα πόσο του στοίχιζε να διασχίσει ολόκληρο σπίτι με το πρώτο σούρουπο και να μείνει μόνος του στον μπάνιο την ώρα που χρειαζόταν για να πλυθεί. Αλλά επέστρεψε γρήγορα μ' ένα άλλο καθαρό πουκάμισο, χλωμός και λίγο ταραγμένος με μια κρυφή τρεμούλα και άντεξε πολύ καλά την αυστηρή εξέταση της καθαριότητας του. Τότε η κυρία Φόρμπες έκοψε ένα κομμάτι του murena και έδωσε εντολή να συνεχίσουμε. Εγώ μόλις που κατάφερα να φάω ένα δεύτερο κομμάτι. Ο αδερφός μου αντίθετα, ούτε που άγγιξε τα μαχαιροπήρουνα.

- Δεν θα το φάω, είπε.

Η αποφασιστικότητα του ήταν τόσο φανερή που η κυρία Φόρμπες την παραέκαμψε.

- Εντάξει, είπε, αλλά δεν θα φας επιδόρπιο.

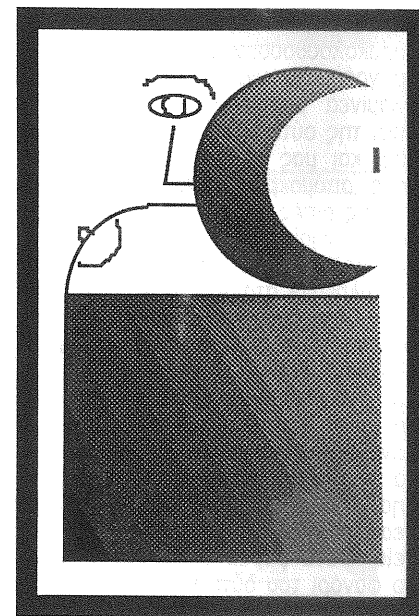
Η ανακούφιση του αδερφού μου μού μετέδωσε το θάρρος του. Σταύρωσα τα μαχαιροπήρουνα στο πιάτο, όπως μας είχε μάθει η κυρία Φόρμπες πως πρέπει να κάνουμε στο τέλος του φαγητού και είπα:

- Ούτε εγώ θα φάω επιδόρπιο.

- Ούτε θα δείτε τηλεόραση, απάντησε.

- Ούτε θα δούμε τηλεόραση, είπα.

Η κυρία Φόρμπες τοποθέτησε την πετσέτα στο τραπέζι και οι τρεις σηκώθηκαν για την προσευχή. Έπειτα μας έστειλε στο δωμάτιο με την εντολή πως θα έπρεπε να έχουμε κοιμηθεί μέχρι που να τελειώσει το φαί της. Όλοι οι βαθμοί μας ακυρώθηκαν και

μόνο πέρα από το είκοσι θα ξαναχαιρόμαστε τις σαρλότες, τις τάρτες βανίλιας και τα υπέροχα μπισκότα της, τέτοια που δεν θα γνωρίζαμε ξανά στην υπόλοιπη ζωή μας.

Αργά ή γρήγορα θα φτάναμε σ' αυτή την σύγκρουση. Για ένα ολόκληρο χρόνο περιμέναμε με ανυπομονησία εκείνο το ελεύθερο καλοκαίρι στο νησί της Παντελαρίας, στο νότιο άκρο της Σικελίας και πράγματι τέτοια υπήρξε τον πρώτο μήνα όταν οι γονείς μας ήταν μαζί μας. Ακόμα θυμάμαι σαν όνειρο την ηλιόλουστη πεδιάδα με τους ηφαιστειογενείς βράχους, την αιώνια θάλασσα, το σπίτι αβεστωμένο μέχρι και το κατώφλι, που απ' τα παράθυρα του φαινότουσαν τις νήμεμες νύχτες οι λαμπρές φτερούγες των φάρων της Αφρικής. Εξερευνώντας με τον πατέρα μου τα κοιμισμένα βάθη γύρω απ' το νησί είχαμε ανακαλύψει ένα πλόκαμο από κίτρινες τορπίλες βυθισμένες απ' τον τελευταίο πόλεμο, είχαμε βγάλει ένα ελληνικό αμφορέα σχεδόν ένα μέτρο ύψος με απολιθωμένες γιρλάντες, που στα βάθη του βρισκόταν ακόμα η χόβολη από ένα κρασί λησμονημένο και φαρμακερό, και είχαμε κάνει μπάνιο σε μια γούβα με σταματημένα νερά που αχνίζανε και ήταν τόσο πυκνά που έμοιαζε πως μπορούσες να περπατήσεις πάνω τους. Μα η πιά λαμπρή αποκάλυψη για μας στάθηκε η Φούλβια Φλαμίνια. Ήταν σαν ένας ευτυχισμένος επίσκοπος και πάντα κυκλοφορούσε με ένα κοπάδι κοιμισμένων γάτων που την εμπόδιζαν στο περπάτημα, όμως, όπως η ίδια έλεγε, τους άντεχε όχι από αγάπη, αλλά για να μην την τρώνε οι

νυφίτσες. Τις νύχτες, ενώ οι γονείς μου παρακολουθούσαν στην τηλεόραση τα προγράμματα για ενήλικες, η Φούλβια Φλαμίνια μας έπαιρνε μαζί της στο σπίτι της ούτε εκατό μέτρα απ' το δικό μας, και μας μάθαινε να ξεχωρίζουμε τους απόμακρους ήχους, τα τραγούδια, τις ριπές απ' το κλάμα των ανέμων της Τυνησίας. Ο άντρας της ήταν υπερβολικά νέος για την ίδια, δούλευε το καλοκαίρι στα τουριστικά ξενοδοχεία στην άλλη άκρη του νησιού και γυρνούσε στο σπίτι μόνο για να κοιμηθεί. Ο Ορέστης ζούσε με τους γονείς του λίγο πιο μακριά και εμφανιζόταν πάντα τη νύχτα με αρμαθίες από ψάρια και λαγγούστες που μόλις είχε ψαρέψει και τα άφηνε στη κουζίνα, για να τα πουλήσει ο άντρας της Φούλβιας Φλαμίνιας την επομένη μέρα στα ξενοδοχεία. Μετά φορούσε ξανά στο μέτωπο το φανάρι του δύτε και μας έπαιρνε να κυνηγήσουμε τις νυφίτσες του βουνού, μεγάλες σαν λαγούς, που καρτέραγαν τα άχρηστα της κουζίνας. Κάποια ώρα επιστρέψαμε στο σπίτι όταν οι γονείς μας είχαν πια ξαπλώσει και μόλις που μπορούσαμε να κοιμηθούμε από το θόρυβο των νυφίτσων που διεκδικούσαν τα σκουπίδια της αυλής. Όμως, ακόμα και εκείνο το εμπόδιο αποτελούσε μαγικό στοιχείο του ευτυχισμένου μας καλοκαιριού.

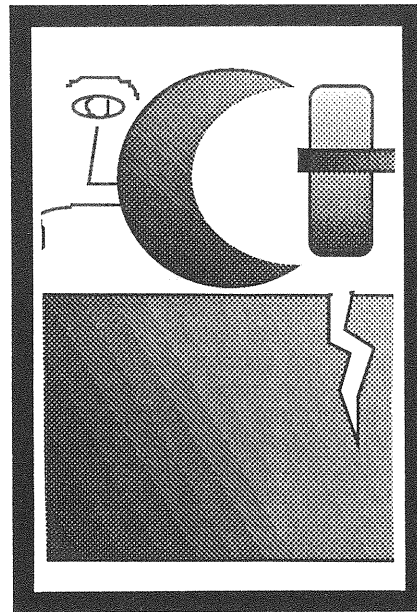
Την απόφαση να προσλάβουν γερμανίδα γκουβερνάντα θα μπορούσε να την έχει μόνο ο πατέρας μου, που ήταν ένας συγγραφέας της Καραϊβικής με περισσότερο αέρα στα μυαλά του παρά ταλέντο. Εκθαμβος μπροστά στις στάχτες της δόξας της Ευρώπης, πάντα φάνηκε υπερβολικά ανυπόμονος να πάρει συγχωροχάρτι για την καταγωγή του, τόσο στα βιβλία του όπως και στην ίδια την ζωή του, και είχε επιβάλει στον εαυτό του την αυταπάτη πως δεν έπρεπε να απομείνει ούτε ίχνος του παρελθόντος του στα παιδιά του. Η μητέρα μου παρέμεινε τόσο απλή όπως όταν ήταν μια περιπλανώμενη δασκάλα στη φυλή Γκουαχίρα και ποτέ δεν φαντάστηκε πως ο άντρας της θα μπορούσε να έχει μια μη θεόσταλη ιδέα. Και έτσι κανένας από τους δυο δεν διερωτήθηκε από καρδιάς πως επρόκειτο να είναι η ζωή μας με μια λοχία απ' το Ντόρτμουντ, πεισμένη να επιβάλει με το ζόρι τις πιο γερασμένες συνήθειες της ευρωπαϊκής κοινωνίας, ενώ οι ίδιοι, μαζί με σαράντα συγγραφείς της μόδας, έπαιρναν μέρος σε μια πολιτιστική κρουαζιέρα πέντε βδομάδων στα νησιά του Αιγαίου.

Η κυρία Φόρμπες έφτασε το τελευταίο 34

Σάββατο του Ιούλη με το καράβι της γραμμής απ' το Παλέρμο και απ' την πρώτη στιγμή που την είδαμε το νιώσαμε πως η γιορτή είχε τελειώσει. Έφτασε με κάτι στρατιωτικές μπότες και μ' ένα φόρεμα σταυρωτό μέσα σ' εκείνη τη μεσημβρινή ζέση και με τα μαλλιά κομμένα σαν άντρας κάτω απ' το βελούδινο καπέλο. Βρωμούσε σαν κατουρημένος πίθηκος. «Έτσι μυρίζουν όλοι οι Ευρωπαίοι, προπάντων το καλοκαίρι», μας είπε ο πατέρας μου. «Είναι η μυρωδιά του πολιτισμού». Παρά τη στρατιωτική της περιβολή η κυρία Φόρμπες ήταν ένα μικροκαμωμένο πλάσμα, που ίσως θα μας είχε προκαλέσει κάποια συμπόνια αν εμείς είμαστε πιο μεγάλοι ή αν αυτή έδειχνε έστω και κάποιο ίχνος τρυφερότητας. Ο κόσμος έγινε διαφορετικός. Οι έξι ώρες στη θάλασσα που απ' την αρχή του καλοκαιριού ήταν για μας διαρκής άσκηση της φαντασίας, κατόντησαν επανάλυση μιας και μόνο ώρας. Όταν είμαστε με τους γονείς μας είχαμε όλο το χρόνο στη διάθεση μας για κολύμπι με τον Ορέστη, πάντα θαυμάζοντας την τέχνη και την τόλμη του να αντιμετωπίζει τα χταπόδια στο δικό τους περιβάλλον, θολωμένο από μελάνι και αίμα, με μοναδικό όπλο τα μαχαίρια του. Μετά εξακολουθούσε να έρχεται στις έντεκα με την βάρκα του, όπως πάντα, αλλά η κυρία Φόρμπες δεν του επέτρεπε να μένει ούτε λεπτό παραπάνω απ' ότι χρειαζόταν για το μάθημα υποβρύχιας κολύμβησης. Μας απαγόρευσε να πηγαίνουμε στο σπίτι της Φούλβιας Φλαμίνιας, γιατί το θεωρούσε μια υπερβολική εγκαρδιότητα με το υπηρετικό προσωπικό, και αναγκαστήκαμε να αφοσιωθούμε στην αναλυτική ανάλυση του Σαίξπηρ αντί να απολαμβάνουμε το κυνήγι των νυφίτσων. Συνηθισμένοι να κλέβουμε μάγκος στις αυλές ή να σκοτώνουμε σκύλους με τα τούβλα στους φλογερούς δρόμους του Γκουακαμαγιάλ, ήταν αδύνατο να φανταστούμε για μας πιο σκληρά βάσανα από εκείνη την πριγκιπική ζωή.

Και όμως πολύ γρήγορα αντιληφθήκαμε πως η κυρία Φόρμπες δεν ήταν τόσο αυστηρή με τον εαυτό της όπως ήταν μαζί μας, και αυτό στάθηκε η πρώτη ρωγμή στο κύρος της. Στην αρχή παρόλα αυτά παραλία κάτω από την πολύχρωμη ομπρέλα, ντυμένη πολεμικά, διαβάζοντας μπαλάντες του Σίλλερ ενώ ο Ορέστης μας μάθαινε να βουτάμε, και μετά μας έδινε θεωρητικά μαθήματα καλής συμπεριφοράς, ώρα με την ώρα, μέχρι το διάλειμμα για γεύμα.

Μια μέρα ζήτησε από τον Ορέστη να

την πάρει με την βάρκα του στα τουριστικά μαγαζιά των ξενοδοχείων και επέστρεψε με ένα μαγιά, μονοκόμματο, μαύρο και γυαλιστερό σαν πέτσα φώκιας, αλλά ποτέ δεν μπήκε στο νερό. Λιαζόταν ενώ εμείς κολυπούσαμε και στέγνωνε τον ιδρώτα με την πετσέτα χωρίς να περάσει από το ντους και έτσι μετά από τρεις μέρες έμοιαζε με βρασμένο αστακό και η μυρωδιά του πολιτισμού της είχε γίνει ανυπόφορη.

Οι νύχτες της ήταν για ξέσπασμα. Απ' την αρχή της θητείας της ακούγαμε κάποιον να περπατά χειρονομώντας στο σκοτάδι του σπιτιού, και ο αδερφός μου ανησυχούσε με την ιδέα πως ήταν οι περιπλανώμενοι πνιγμένοι για τους οποίους μας είχε μιλήσει η Φούλβια Φλαμίνια. Σύντομα ανακαλύψαμε πως ήταν η κυρία Φόρμπες που περνούσε τη νύχτα ζώντας την πραγματική ζωή μοναχικής γυναίκας που η ίδια θα καταδίκασε την ημέρα. Μια αυγή την βρήκαμε στην κουζίνα με το παιδικό της νυχτικό, να κατασκευάζει τα θαυμάσια γλυκά της, με το κορμί της γεμάτο αλεύρι μέχρι το πρόσωπο, πίνοντας ένα ποτήρι πορτό με μια ψυχική αταξία που θα είχε προκαλέσει σκάνδαλο στην άλλη κυρία Φόρμπες. Τότε ξέραμε πια πως μετά που θα ξαπλώναμε δε θα πήγαμε στην κρεβατοκάμαρα της, αλλά θα κατέβαινε να κολυμπήσει κρυφά ή θα παρέμενε μέχρι πολύ αργά στην σάλα παρακολουθώντας χωρίς ήχο στην τηλεόραση τις ταινίες που ήταν απαγορευμένες για τα παιδιά, τρώγοντας ολόκληρες τάρτες και πίνοντας μέχρι και μια μπουκάλια του ειδικού κρασιού που ο πατέρας

μου φύλαγε με τόσο ζήλο για εξαιρετικές περιπτώσεις. Αντίθετα με τα δικά της κηρύγματα για λιτότητα και καλή συμπεριφορά πνιγόταν ασταμάτητα κυριευμένη από ένα είδος ασυγκράτητου πάθους. Μετά την ακούγαμε να μιλά μόνη της στο δωμάτιο της, την ακούγαμε να απαγγέλει στα μελωδικά της γερμανικά ολόκληρα αποσπάσματα από Die Jungfrau von Orleans την ακούγαμε να τραγουδάει, την ακούγαμε να οδύρεται μέχρι την αυγή, και μετά εμφανιζόταν για το πρόγευμα με τα μάτια φουσκωμένα από τα δάκρια, κάθε φορά πιο σκοτεινή και αυταρχική. Ούτε ο αδερφός μου, ούτε εγώ είχαμε γνώρισει τότε δυστυχία όπως τότε, αλλά εγώ ήμουν διατεθειμένος να την ανεχτώ μέχρι το τέλος, γιατί ήξερα πως έτσι και αλλιώς η λογική της θα επικρατούσε κόντρα στην δική μας. Απεναντίας, ο αδερφός μου την αντιμετώπιζε με όλη την ορμή του χαρακτήρα του, και το ευτυχισμένο καλοκαίρι έγινε μια κόλαση. Το επεισόδιο με το πιεζογόνα ήταν το τελευταίο κτύπημα. Εκείνη τη νύχτα, ενώ ακούγαμε από το κρεβάτι μας το ασταμάτητο πηγαινέλα της κυρίας Φόρμπες στο κοιμισμένο σπίτι, ο αδερφός μου άφησε ξαφνικά όλο το βάρος του μίσους που σάπιζε στην καρδιά του.

- Θα την σκοτώσω, είπε.

Εμείνα έκπληκτος όχι τόσο από την αποφασιστικότητα του, αλλά από το γεγονός πως τυχαία και εγώ από την ώρα του δείπνου το ίδιο σκεφτόμουν. Παρόλα αυτά προσπάθησα να τον μεταπειλώ.

- Θα σου κόψουν το κεφάλι, του είπα.

- Στην Σικελία δεν έχει γκιλλοτίνα, είπε. Εξάλλου, κανένας δεν θα μάθει ποιός το έκανε.

Σκεφτόμουν τον αμφορέα που βγάλαμε από τα νερά, όπου υπήρχαν ακόμα τα κατακάθια του θανατηφόρου κρασιού. Ο πατέρας μου το κρατούσε γιατί ήθελε να το στείλει για μια πιο λεπτομερή ανάλυση για να μάθει τη φύση του δηλητηριού, που δεν μπορούσε να ήταν απλά αποτέλεσμα του χρόνου. Το να το χρησιμοποιήσουμε εναντίον της κυρίας Φόρμπες θα ήταν τόσο εύκολο που κανένας δε θα σκεφτόταν πως δεν ήταν ατύχημα ή αυτοκτονία. Έτσι την αυγή, όταν την ακούσαμε να πέφτει εξαντλημένη από την βίαιη αγρυνία, βάλαμε το κρασί του αμφορέα στην μπουκάλια του ειδικού κρασιού του πατέρα μου. Σύμφωνα μ' αυτό που εί-

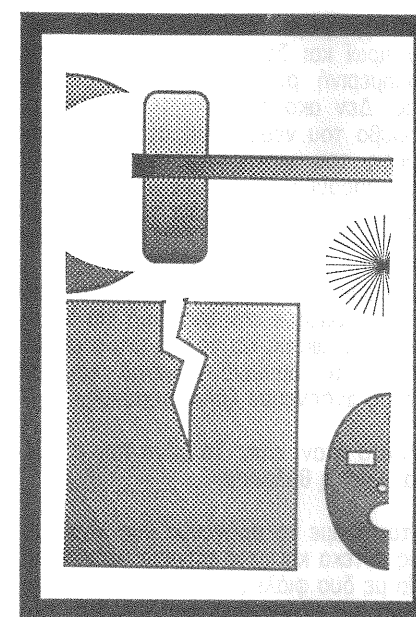
χαμε ακούσει η δόση αυτή ήταν αρκετή για να σκοτώσεις άλογο.

Το πρόγευμα το παίρναμε στις εννιά ακριβώς απ' την ίδια την κυρία Φόρμπες με τα γλυκά ψωμάκια που η Φούλβια Φλαμίνια άφηνε πρωί πρωί πάνω στο φουρνάκι. Δυο μέρες μετά που βάλαμε το κρασί, ενώ παίρναμε το πρόγευμα, ο αδερφός μου μού έκανε νόημα με ένα βλέμμα απογοήτευσης πως η δηλητηριασμένη μπουκάλια ήταν σχεδόν απείρακτη στο μπουφέ. Αυτό έγινε μια Παρασκευή και η μπουκάλια παρέμεινε απείρακτη ολόκληρη το Σάββατοκυριακό. Όμως τη νύχτα της Τρίτης η κυρία Φόρμπες ήπιε τη μισή ενώ έβλεπε τις άσεμνες ταινίες της τηλεόρασης.

Παρόλα αυτά, έφτασε όπως πάντα στην ώρα της για το πρόγευμα της Τετάρτης. Είχε το συνηθισμένο πρόσωπο μιας άσχημης νύκτας και τα μάτια της ήταν το ίδιο ανήσυχά όταν βρήκε στο καλάθι του ψωμιού ένα γράμμα από την Γερμανία. Το διάβασε ενώ έπινε τον καφέ, όπως τόσες φορές μας είχε πει πως δεν πρέπει να το κάνουμε, και ενώ διάβαζε περνούσαν από το πρόσωπο της οι λαμπροφόρες στιγμές που ακτινοβολούσαν τα γραμμένα λόγια. Μετά έβγαλε τα γραμματόσημα από το φάκελλο και τα έβαλε στο καλάθι με τα υπόλοιπα ψωμάκια, για τη συλλογή του άντρα της Φούλβιας Φλαμίνιας. Παρά την αρχική άσχημη εμπειρία, εκείνη την ημέρα μας συνόδεψε στην εξερεύνηση των θαλασσινών βυθών και περιπλανηθήκαμε σε μια θάλασσα με διάφανα νερά μέχρι που άρχισε να τελειώνει το οξυγόνο απ' τις φιάλες και ξαναγυρίσαμε στο σπίτι την ώρα που δείπνου χωρίς να πάρουμε το μάθημα καλής συμπεριφοράς. Η κυρία Φόρμπες όχι μόνο ήταν σε εξαιρετική διάθεση κατά την διάρκεια της ημέρας αλλά την ώρα του δείπνου φαινόταν τόσο ζωντανή όσο ποτέ. Ο αδερφός μου, από τη δική του πλευρά, δεν μπορούσε να αντέξει την απογοήτευση. Μόλις πήραμε την εντολή να αρχίσουμε απομάκρυνε το πιάτο με την σούπα από φιδέ με μια προκλητική χερονομία.

- Πρίστηκαν τα αρχίδια μου μ' αυτό το ζουμί από σκουλήκια, είπε.

Ήταν σαν να είχαν ρίξει στο τραπέζι μια χειροβομβίδα. Η κυρία Φόρμπες χλώμιασε, τα χείλη της σκλήρυναν μέχρι που άρχισε να διαλύεται ο καπνός της έκρηξης και τα γυαλιά της άρχισαν να θολώνουν απ' τα δάκρια.

Μετά τα έβγαλε, τα στέγνωσε με την πετσέτα και πριν να σηκωθεί την έβαλε πάνω στο τραπέζι με την πικρία μιας άδοξης ήττας.

- Κάνετε ότι θέλετε, είπε, εγώ δεν υπάρχω.

Κλείστηκε στο δωμάτιο της από τις εφτά. Αλλά πριν από τα μεσάνυχτα όταν νόμιζε πως είχαμε κοιμηθεί, την είδαμε να περνά με το παιδικό της νυχτικό και να παίρνει στη κρεβατοκάμαρα μισή τάρτα σοκολάτας καθώς και την μπουκάλια με περισσότερο από τέσσερα δάκτυλα του φαρμακερού κρασιού. Ένοιωσα μια τρεμούλα από λύπη.

- Καημένη κυρία Φόρμπες, είπα.

Ο αδερφός μου ανάπνεε ανήσυχος.

- Καημένοι εμείς αν δεν πεθάνει απόψε, είπε.

Εκείνη την αυγή ξανάρχισε να μονολογεί για ένα μεγάλο διάστημα, να απαγγέλλει Σίλλερ μεγαλόφωνα, κυριευμένη από μια βίαιη τρέλλα που κορυφώθηκε σε μια τελική κραυγή που κάλυψε όλη την έκταση του σπιτιού. Μετά αναστέναξε πολλές φορές ως το βάθος της ψυχής, μέχρι που οι αναστεναγμοί έσβησαν με ένα θλιμμένο και παρατεταμένο σφύριγμα όπως εκείνο ενός ακυβέρνητου πλοίου. Όταν ξυπνήσαμε, εξαντλημένοι ακόμα απ' την ένταση της αγρυπνίας, ο ήλιος έμπαινε σαν μαχαίριες απ' τα παράθυρα, όμως το σπίτι έμοιαζε βυθισμένο σε λίμνη. Τότε

αντιληφθήκαμε πως ήταν σχεδόν δέκα το πρωί και δεν μας είχε ξυπνήσει η καθημερινή ρουτίνα της κυρίας Φόρμπες. Δεν ακούσαμε στην τουαλέτα το θόρυβο του νερού στις οχτώ ούτε την βρύση του νιπτήρα ούτε το θόρυβο των παραθύρων ούτε τα πεταλάκια απ' τις μπότες και ούτε τα τρία θανάσιμα κτυπήματα στην πόρτα με την παλάμη του δουλεμπορικού χεριού της. Ο αδερφός μου έβαλε το αυτί του στον τοίχο, κράτησε την αναπνοή για να αισθάνεται ακόμα και το πιο μικρό σημάδι ζωής στο διπλανό δωμάτιο και στο τέλος ανάπνευσε ξαλαφρωμένος.

- Αυτό ήταν, είπε. Το μόνο που ακούεται είναι η θάλασσα.

Ετοιμάσαμε το πρόγευμα μας λίγο πριν τις έντεκα και μετά πήγαμε στην παραλία με δυο φιάλες οξυγόνου για τον καθένα και ακόμα δυό για ρεζέρβα, πριν να έρθει η Φούλβια Φλαμίνεα με το κοπάδι των γάτων της για να καθαρίσει το σπίτι.

Ο Ορέστης ήταν ήδη στην αποβάθρα και καθάριζε ένα ξιφία έξι οκάδων που μόλις είχε ψαρέψει. Του είπαμε πως περιμέναμε την κυρία Φόρμπες μέχρι της έντεκα και επειδή κοιμότανε ακόμα αποφασίσαμε να κατεβούμε μόνοι μας στη θάλασσα. Του εξηγήσαμε, εξάλλου, πως την προηγούμενη νύχτα είχε πάθει μια κρίση λυγμών στο τραπέζι και ίσως δεν είχε κοιμηθεί καλά και γι' αυτό προτίμησε να μείνει στο κρεβάτι. Ο Ορέστης δεν ενδιαφέρθηκε και πολύ για την εξήγηση όπως το περιμέναμε κι' εμείς, και μας ακολούθησε στην περιπλάνηση μας στα θαλασσινά βάθη. Μετά μας είπε να πάμε να γευματίσουμε και έφυγε με τη βάρκα να πουλήσει τον ξιφία στα τουριστικά ξενοδοχεία. Στην πέτρινη σκάλα τον αποχαιρέτισαμε με το χέρι, κάνοντας τον να πιστέψει πως επρόκειτο να πάμε στο σπίτι, μέχρι που εξαφανίστηκε πίσω από τους βράχους. Τότε φορέσαμε τις φιάλες γεμάτες οξυγόνο και συνεχίσαμε το κολύμπι χωρίς την άδεια κανενός. Η μέρα ήταν συννεφιασμένη και υπήρχε στο ορίζοντα ένα βούισμα από σκοτεινές βροντές, αλλά η θάλασσα ήταν λεία και διάφανη και της ήταν αρκετό το ίδιο το δικό της φως. Κολυμπήσαμε στην επιφάνεια μέχρι τη γραμμή του φάρου της Παντελαρίας, στρίψαμε μετά περίπου εκατό μέτρα στα δεξιά και βουτήξαμε εκεί που υπολογίσαμε πως είχαμε δει τις τορπίλες του πολέμου στην αρχή του καλοκαιριού. Πράγματι ήταν εκεί: έξι βαμμένες σε χρώμα κίτρινο σαν τον ήλιο και με τους αριθ-

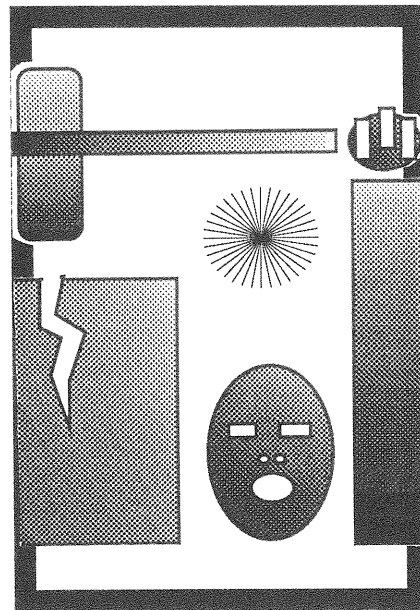
μούς της σειράς τους απείρακτους και ξαπλωμένους στον ηφαιστειακό βυθό σε μια τόσο τέλεια τάξη που δεν φαινόταν τυχαία. Μετά εξακολουθήσαμε να γυρίσουμε κοντά στο φάρο, ψάχνοντας για τη βυθισμένη πόλη για την οποία μας είχε μιλήσει με τόσο θαυμασμό η Φούλβια Φλαμίνεα, αλλά δεν μπορέσαμε να τη βρούμε. Ύστερα από δυο ώρες, πεπεισμένοι πως δεν υπήρχαν καινούργια μυστήρια να ανακαλύψουμε, βγήκαμε στην επιφάνεια με το τελευταίο ρούφηγμα οξυγόνου.

Ενώ κολυπούσαμε είχε ξεσηκωθεί μια καλοκαιριάτικη θύελλα, η θάλασσα ήταν ταραγμένη και ένας σωρός από σαρκοβόρα πουλιά πετούσαν με άγρια κραξίματα πάνω στην ακαταστασία των ψαριών που χαροπάλευαν στην παραλία. Αλλά το φως του απογεύματος ήταν σαν καινούργιο και η ζωή ήταν καλή χωρίς την κυρία Φόρμπες. Παρόλα αυτά, όταν με δυσκολίες φτάσαμε στην κορυφή της σκάλας του γκρεμού, είδαμε πολύ κόσμο στο σπίτι και δυό αυτοκίνητα της αστυνομίας μπροστά από την πόρτα και τότε συνειδητοποιήσαμε για πρώτη φορά αυτό που είχαμε κάνει. Ο αδερφός μου χλώμιασε και πισωπάτησε.

- Δεν πάω μέσα, είπε.

Εγώ, αντίθετα, είχα τη συγχισμένη εμπνευση πως μόνο αν κοιτούσαμε το πτώμα θα είμαστε υπεράνω κάθε υποψίας.

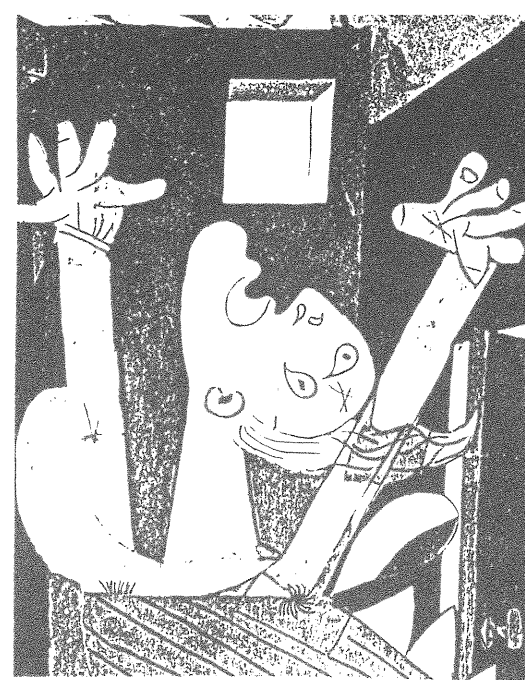
- Μείνε ήσυχος, του είπα. Ανάπνεε βαθιά και σκέψου μόνο: Εμείς δεν ξέρουμε τίποτε. Κανείς δεν μας πρόσεξε. Αφήσαμε στην πύλη τις φιάλες οξυγόνου, τις μάσκες και τα πέδιλα και μπήκαμε από την πλαϊνή γαλαρία, όπου βρισκόνησαν δυο άντρες που κάπνιζαν καθισμένοι στο πάτωμα δίπλα σ' ένα κρεβάτι. Τότε είδαμε πως υπήρχε ένα ασθενοφόρο στην πισινή πόρτα, και διάφοροι στρατιώτες οπλισμένοι με ντουφέκια. Στην σάλα, οι γυναίκες της γειτονιάς προσεύχονταν στην διάλεκτο καθισμένες στις καρέκλες που είχαν ακουμπήσει στο τοίχο, και οι άντρες τους ήταν μαζεμένοι στην αυλή μιλώντας για πράγματα που τίποτε δεν είχαν να κάνουν με το θάνατο. Πίεζα με δύναμη το χέρι του αδερφού μου που ήταν σκληρό και παγωμένο και μπήκαμε στο σπίτι απ' την πισινή πόρτα. Το υπνοδωμάτιο μας ήταν ανοιχτό και στην ίδια κατάσταση όπως το είχαμε αφήσει το πρωί. Σ' εκείνο της κυρίας Φόρμπες, που ήταν το επόμενο, βρισκόταν ένας

οπλισμένος καραμπινιέρος που φρουρούσε την είσοδο, όμως η πόρτα ήταν ανοιχτή. Μπήκαμε πεταχτά στο δωμάτιο με σφιχτή καρδιά και μόλις που προφτάσαμε να το κάνουμε όταν η Φούλβια Φλαμίνεα βγήκε ορμητική απ' την κουζίνα και έκλεισε την πόρτα με μια κραυγή τρόμου:

- Για όνομα του θεού, figlioli, μην την δείτε!

Αλλά ήταν ήδη αργά. Ποτέ, στην υπόλοιπη μας ζωή δεν θα μπορούσαμε πια να ξεχάσουμε αυτά που είδαμε σ' εκείνη τη φευγαλέα στιγμή. Δυο άντρες ντυμένοι πολιτικά μετρούσαν την απόσταση απ' το κρεβάτι μέχρι τον τοίχο μ' ένα μέτρο, ενώ άλλοι φωτογραφούσαν με μια κάμερα με μαύρο ρούχο σαν εκείνες των φωτογράφων των πάρκων. Η κυρία Φόρμπες δεν ήταν πάνω στο αναστατωμένο κρεβάτι. Ήταν ξαπλωμένη στο πλευρό της στο πάτωμα, γυμνή σε μια λίμνη ξεραμένου αίματος που είχε βάψει ολόκληρο το πάτωμα του δωματίου, και το κορμί της τρυπημένο με μαχαριές. Ήταν εικοσιεφτά θανατηφόρα τραύματα και από την ποσότητα και το μίσος φαίνονταν πως τα είχαν κάνει με την οργή ενός ακούραστου έρωτα και πως η κυρία Φόρμπες τα είχε δεχτεί με το ίδιο πάθος, χωρίς να φωνάζει, ούτε καν να κλάψει, απαγγέλοντας τον Σίλλερ με την όμορφη της φωνή τους στραπώτη, γνωρίζοντας πως αυτή ήταν το ανήλεο τίμημα του ευτυχισμένου της καλοκαιριού. ●

Τό τέλος του παιγνιδιού
(αφορμή το ομώνυμο έργο του Σ. Μπέκετ)

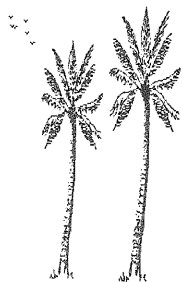
Το παιγνίδι έχει από καιρό τελειώσει. Τι σε ξεγελά; το ότι σου λένε πως ακόμα μπορείς να παίζεις και λοιπόν τι το όφελος. Παίζεις μονάχος, μ' αντίπαλο -εκεί είναι το κακό- τον εαυτό σου. Σε μία πόλη άδεια μια πόλη χωρίς καρδιά ψάχνεις τις κινήσεις από τα πόνια. Μα ναι, τα πόνια σκακιά κι' αυτή για παιγνίδια χαμένα πόσα χάθηκαν μέχρι τώρα τρία, τέσσερα; χάσαμε τον λογαριασμό. Με συγχωρείς που τα έχω (κι' εγώ) χαμένα κουράστηκα από τις λέξεις που αγκυλώνουν τα όνειρα του μεσημεριού ένας συρφετός από λέξεις ανακατεμένες με συναίσθημα το ξέρεις και συ το συναίσθημα πιάνει σε τούτο τον τόπο πουλάει, μετράμε το κέρδος με τα δάκρυα της συγκίνησης. Έλα λοιπόν, κοίταξε ξανά γύρω σου δες τα πρόσωπα τους τα φανταχτερά τους φορέματα τη μασκα, που κρύβει το τίποτα άνοιξε τ' αυτιά σου αφουγκράσου την ανάσα τους μόλις π' ακούγεται δεν είναι τυχαίο δεν θέλουν να ενοχλήσουν φοβούνται να δηλώσουν Παρών. Ακόμα λοιπόν το πιστεύεις πως το παιγνίδι δεν κρίθηκε;

Μικρέ μου Δον Κιχώτη

Μικρέ μου Δον Κιχώτη το ξέρω είναι νωρίς όμως αν τα βαστάξω στο τέλος θα τα χάσω στής καρδιάς τ' απύθμενα πηγάδια. Μικρέ μου Δον Κιχώτη, τρελλέ μου εραστή δεν είναι τυχαίο που ανταμώσαμε καταμεσής στην έρημο στο έμπα της άνοιξης με μια αγκαλιά λουλούδια του αγρού. Δεν είναι σύμπτωση που το ίδιο κιόλας βράδυ είδαμε κείνο τ' αστέρι του βορρά να πέφτει στην αγκαλιά της χελιδόνας. Μικρέ μου Δον Κιχώτη κλαμένη μου παλιάτσε το χέρι σου κρυνώνει έξω από το τζάμι, μη περιμένεις την ανάσα της άνοιξης θα ήγνε βρεις σε τούτο το δωμάτιο. Δικαιώμα στή νύχτα της Κίρκης. Μην πίνεις άλλο μικρέ μου Δον Κιχώτη μεθύσαμε από τις σταξιές του φεγγαριού στά παραθύρια και στή μικρή αυλή μας. Μην κλαις το χθες δές, εγώ δεν κλαίω το χθές ήταν σκληρό μα απαραίτητο. Μικρέ μου Δον Κιχώτη βγάλε τα ρούχα σου έτσι γυμνό σε θέλω στήν άκρια του κήπου με τις ανεμώνες. Άφησε κάτω το κοντάρι μη φοβάσαι θα σε κρατήσω αγκαλιά όλο το βράδυ θα σου χαϊδεύω τα όνειρα. Οι κτύποι έξω μη σ' ανησυχούν συνηθισμένα, τα γουρούνια γυρνάνε πίσω στο χοιροστάσιο. Μην κλαις, μικρέ μου κράτα το χέρι μου στή θάλασσα θα κολυμπήσουμε μαζί με τα δελφίνια τις νηρηίδες και τους ξεχασμένους ναυαγούς. Μη ξυπνάς, μικρέ μου Δον Κιχώτη άσε τα μάτια ασφαλιχτά, άσε το όνειρο να φτάσει ως το τέρμα όποιο και νάναι, άσε μικρέ μου να μας τυλίξει ο άνεμος και η βροχή. Τό ξέρεις δεν φοβάμαι.

η πολιτεία και η γλώσσα

α'

Κάστρο της Λάρνακας, κραβγή χτισμένη πάνω στην αδιαπέραστη σιωπή της θάλασσας, σε σένα μιλώ, σε σένα που όλα τα ξέρεις και όλα τα έχεις σημαδέψει με πυρωμένο σίδερο -

πάρε τα κλειδιά του ήλιου, άνοιξε τις πόρτες-σου στις αμήχανες ψυχές, στο βάραθρο σκύψε των παραστρατημένων, τους πένητες της αίγλης-σου μην τους παρατάς -

Να θυμάσαι τις αποφράδες μέρες που μάτωσαν την όψη σου, τις πλατείες βουλιάζοντας στα άναθρα πλήθη, σημαίες μετα βαίων και κλάδων στα τέσσερα σημεία των χαμένων εφκαιριών, και προπαντός να θυμάσαι την ηλίθια εξουσία, σκαρφαλωμένη στους εξώστες του γραιγολεβάντη, να τάζει λαγούς με πετραχήλια - μην το ξεχνάς - δαρεικούς και τραγουδιστές από τη Βακτηριανή

Στόμα μπουκωμένο χαλίκια, κι όλοι νέβανε πως καταλάβαν -

Πόσες ζωές και πόσες ελπίδες μες στην υπομονη-σου βρήκαν καταφυγή; Θέλω να μιλήσω τη γλώσσα-μου' τη βρίσκω στο πεδίο των διαπραγματέψεων, περδικλωμένη στα επαρμένα βάρβαρα. Τρομάζω να την αναγνωρίσω ως μουτζαλώνει το πρόσωπο τής πολιτείας-μου τρέχοντας αναμαλλιάρα στις δαιδάλειες φλέβες, κι εκεί γύρω στα στενά του Αη-Λάζαρου μού ξεφέβγει, από τη σκάλα της υπηρεσίας μ' ένα γαρύφαλο bay bay στ' αφτί -

Από πίσω-της πέφτουν οι δημοσιογράφοι κράτος του παραμιλητου: πριν τα Επιδόματα ή μετά από τις εκλογές, και μετά μέχρι την Αμμόχωστο, για να καταλάβεις την προβοκάτσια και των συμμάχων και εκείνη των δικών-μας κλπ. κλπ. - οκέυ -

Κάστρο της βουβής υποταγής, πλεούμενο με το τσούρμιο δεμένο χεροπόδαρα στους σκαρμούς, πού νά'χουν κρυφτεί οι τύψεις-τους; Εκεί που οι φοινικούδες κυμάτιζαν ευφρόσυνες συμφωνίες από φως,

σήμερα οι ολβιοδαίμονες δένουν την Ιστορία με δορυφορικά φαντάσματα -Ένα ούισκυ; - Θενκ γιου βέρυ ματς, - ενώ οι φυτείες των ανέμων καίγονται κι η έρημος προχωρά καταπάνω στα όσα όθρια δέντρα απόμειναν. Ω γίες, οι μαρτυρίες καταθεμένες στο εξωτερικό, κι εδώ η αστυνομία καρφώνει πόρτες και παράθυρα στο μέγαρο των εθνικών συμφερόντων -

Όλα με τάξη και ασφάλεια. No problem -

β'

Θα με βρεις στο Hotel Athene Apts φλατ 202. Ο εξώστης φεβγάτος στα πατρογονικά αμπέλια, γαϊδουράκια φορτωμένα κοφίνια με σταφύλια, χαρούμενοι τρυγητάδες όμως κάτω η γλώσσα σπασμένη φωνάζει βοήθεια καθώς η κυκλοφορία των μηρυκαστικών ογκώνεται κι η σύγχυση πιάνει από το σβέρκο τις αρχές -

Όχι, αυτή δεν είναι λυρική κατάθεση, το αναγνωρίζω, ποίηση καθαρή δε γράφω, δεν μπορώ να γράψω, όταν στο Black Ships pub συνωστίζονται τα βελάσματα για μια μερίδα φαρμακωμένο χόρτο, όταν το Souvenir Shop σε νοθέβει με κάθε yes sir και η Boutique Francaise πουλά με έκπτώσεις φανταστικές ζακέτες και άλλα ναρκωτικά - Όχι, αυτή δεν είναι καθαρή ποίηση, το ξέρω και τ' ομολογώ -

Τραβηγμένοι σε μια γωνιά μιλούσαμε για καινούργιες business, για τις τιμές των κάψιμων, για την pollution (τη ρύπανση της ατμοσφαιρας εννοώ), δουλειές με φούντες. Στο διπλανό τραπέζι η θάλασσα ανέβαινε, όμως ο Δήμαρχος δεν έβλεπε καθώς εξηγούσε στον Κίμωνα τον Αθηναίο τι εστιν πρόοδος. Χαμένος κόπος. Στο τέλος σηκώθηκε με πρόσωπο αναμένο, έριξε μερικές μούντζες από το παράθυρο και «Εσύ εδώ, φτωχέ πρόγονε, παλουκωμένος στην ξεφτισμένη δόξα-σου, ακόμα να πάρεις είδηση αί χάσου» -

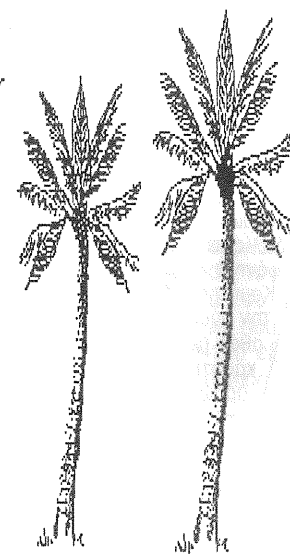
Αφτά ήταν γνωστά και στα παιδιά του σχολειού, ενώ οι απόρρητες ενοχές απογειώνονταν incognito από το αεροδρόμιο των Αχαιμενίδων' κι εγώ μόνος κι ανήμπορος στην υγρή αποβάθρα, δέντρο διψασμένο στην καρδιά της απελπισίας, μην το ξεχάσεις -

Πολιτεία πολιορκημένη από τις παραδομένες στρατιές, άκουσέ-με- Η υπόθεση είναι στημένη, και το ξέρεις παράσταση του παράλογου, τραβλοί θεατρίνοι, κομπάρσοι αποβλακωμένοι, αλλοπρόσαλλη λαλιά, οι караγκιόζηδες ανεβαίνουν στην ταρατσα της νύχτας, ενώ ο άγγελος, προστάτης όλο και πιο βαθιά την κακοφορμισμένη πληγή ανιχνέβει, την πληγή που όλοι-τους καμώνονται πως δε βλέπουν -

Το έδαφος γλιστρά - δεν το νοιώθεις; Από τις πολεμίστρες γκρεμίζονται οι αετοί, στις αποθήκες βουλιάζουν τα όστρακα της μνήμης - Ω, δε γλυτώνεις, άκουσέ-με -

Εξόν πια κι αν η παραίσθηση είναι το αίμα-σου. Τότε σου δίνω τούτη την εφκαιρία: βούλωσε το στόμα-μου το αμαρτωλό, να ησυχάσεις κι εσύ, να ησυχάσω κι εγώ. Όμως ο ήλιος της ειμαρμένης-σου, τρομερός και ματωμένος, κάθε αβγή θα ξυπνά με σπαθιές τις τύψεις-σου -

Κι εγώ, όχι, δεν παραδίνουμαι..

μεσεβρινος
(1987)

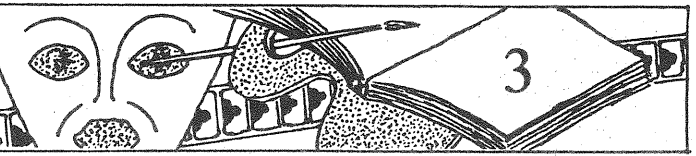
Την ίδια μέρα, στα καλά καθούμενα, τον πήραν τα μάτια-της. Εξω απ' το περίπτερο «Το Σθένος», εκεί που έβγαζε μια φωτοτυπία για το Τμήμα Αποδήμων, η Ελπίδα πρωτοείδε τον ωραίο Ηλία. Μα το δειλός θα κόντευε να φτάσει, κι ο ήλιος φαίνεται λογάριζε να κόψει τον κόσμο στη μέση. Πήρε κιόλας το γεφύρι της οδού Αρχιμήδη κι εγίνει καπνός. Σαν αθάνατος, σαν φλεγόμενα πτερουγίσματα σε δρόμους υγρούς ψηλά στον αέρα. Ύστερα πέρασαν φαίνεται κάτι βδομάδες. Τον είδε ξανά κοντά σε μια λιμνούλα κάπου στην Κεντρική Αφρική, μια Κυριακή με βροχή. Σαν και νάταν γραφτό σε μύθο ή σε παλιό παραμύθι, πρωτοβρήκαν ξανά την αφετηρία του Ερώτα. Ο Ηλίας ήταν τότε οδηγός σε κάποιο λεωφορείο. Έκανε τη διαδρομή πιστός στη δουλειά-του, τότε μετρώντας την άφιξη κάθε απόστασης με το άνοιγμα των χειλιών του ορίζοντα, τότε σημειώνοντας πρόχειρα το χρόνο σ' ένα δεφτέρι τυλιγμένο σε μάλλινο ρούχο. Μπήκαν λοιπόν στο λεωφορείο, κι ωσάν σε ταχτικό δρομολόγιο ουράνιας διεύθυνσης πήραν το δρόμο της επιστροφής. Η Ελπίδα συχνά καθόταν μόλις δυο θέσεις μακριά απ' τον Ηλία, μα ήταν φορέας που το τραγούδι στα χείλη-της σταύρωνε το δρόμο και μετρούσε τους ψιθύρους γύρω απ' τα κύτταρα της χλωροφύλλης. Το λεωφορείο δεν άργησε να φτάσει, τόσο κανονικά στη ώρα και στην όψη-του όσο κάθε κανονικό αυτοκίνητο μπορεί νάναι τη μια ή την άλλη φορά. «Δώδεκα παρά κάρτο», ψιθύρισε, και σημείωσε πρόχειρα στο δεφτέρι πως φτάσαν μεσημέρι. Κείνα τα δεκαπέντε λεπτά που ο Ηλίας κατάργησε έτσι τυχαία, καρφωθήκαν στον τοίχο και φτιάξαν ένα ξύλινο κάδρο, τέσσερα επί τέσσερα. Στο τετραγωνάκι που έλειπε, μια αυτοσχέδια στιγμή δηλώθηκε κλεισίμα. Ήταν την ώρα που η Ελπίδα πρόβαλε στ' ανοιχτό παραθύρι, λουσμένη στο φως σαν μεσημέρι. Ένα κομματάκι χαρτί, δηλαδή, γλίστρησε απ' την τζέπη της μπλούζας-της κι αρπάχτηκε απ' τους μεσοφύρατους μηχανισμούς μιας απόμακρης τύχης. «Για δες πώς κοιτά κείνος ο άνθρωπος!» θα είχε η κοπέλλα, αφήνοντας πίσω μια λέξη. Ο Ηλίας θα κρυφοκοίταξε σε κάποιο γυαλί κι αμέσως θα είχε «Πες πως δεν με γνωρίζεις.» Η ίδια, λοιπόν, είδε τον κύριο. Κι ο άγνωστος άνθρωπος - που ίσως και νάναι το ίδιο πράμα - κρυφά την ερωτεύει ξανά. Κανείς δεν γνώριζε τίποτα. Εκεί στο οδόφραγμα της οδού Αρχιμήδη οι μικροί στρατιώτες τους προδύσαν. Την άλλη μέρα κάποιοι είπαν πως τους πιάσαν, γιατί η Ελπίδα κι ο Ηλίας κυκλοφορούσαν ντυμένοι στα πράσινα. Σηκώσαν τα χέρια ψηλά, σαν να κέβαν ανεμόπτερα φρούτα, μα κάποιοι άλλοι υποστήριξαν πως αυτό που είχε σημασία ήταν τα ίδια-τους τα χέρια, βαμμένα στην άκρη με το χρώμα του ήλιου. Τον Ηλία τον πήραν με τ' ασθενοφόρο του δήμου, ενώ κάποια σκυλιά κυνηγούσαν το αγνώριστο ενός αιχμάλωτου ποιητή. Ο αγνώστος άνθρωπος με το ύπιο μούτρο, έσυρε απ' τα μαλλιά την Ελπίδα και την βίασε στο τέλος του δρόμου. Ύστερα τράβηξε το μαχαίρι και της πήρε τη γλώσσα, μην τυχόν μαρτυρήσει. Ύστερα ο ίδιος χάθηκε, ενώ την Ελπίδα την έκρυψε σε κάποιο κρησφύγετο μακριά απ' τον κόσμο. Ύστερα πέρασαν φαίνεται μέρες πολλές. Ύστερα πάλι, ο χρόνος σταμάτησε. Το βρέφος που γέννησε, η Ελπίδα το βάφτισε Ιτυ, λούνοντάς-το στο ανάμα κάποιου ωραίου θεού εραστή-της. Απ' το λίκνισμα της κούνιας του Ιτυλου, μάζεψε σαν την Αράχνη κλωστές απ' το Άπειρο κι ύφανε τη μοίρα-της για μαντάτο. Άπλωσε την καρδιά-της στη βούφα και με τις λέξεις που έκλεψε απ' τα ίχνη του κήπου μήνυσε του ανέμου να υφάνει μια ιστορία αφημένη στη μέση. Το δροσερό αεράκι φύσηξε σαν σπείρα από είκοσι δραπέτες φιλιά, σαν το τραγούδι, που της χάρισε εικόνα της φούστας-της. Σαν εκείνος. «Στο βλέμμα ενός παιδιού που θα σε προσπεράσει...» Μα στον ύπνο του Ιτυλου το σφυμογράφημα φάνηκε σαν καλά τυλιγμένο κατακόκκινο κασκόλ.

Ύστερα από κείνο το δημιουργικό ότι η αδελφή-της μετανάστευσε σαν τα πουλιά, η ζωή της Ελπίδας πήρε νέα μορφή. Με ευκαιρία που ζήτησε μπλέκοντας τις μικρές σταγόνες του ιδρώτα μες τα σκέλια της Πούλιας. Μα ύστερα κάτι θα του συνέβει, κι έχουν να πουν πως κάποια λαθραία χαράματα τον βρήκαν μπλεγμένο αγκαλιά μες τα δίχτυα μιας γοργόνας με ωραίο κορμί. Μια χρυσή πεταλούδα βρήκε τότε τη πτήση αγγίζοντας το λαμό-του. Σαν λαμοδέτης ουράνιος μάζεψε τα θρύψαλα της ψυχής-του κι έφτιαξε πλεξίδα νιογέννητη, να θρέψει το ταίρι-της. Την Ελπίδα την είδανε ύστερα ντυμένη στα μαύρα. Φορούσε μαντίλι από καραβόπανο νιο, ναυάγιο ενός φεγγίτη στον πάτο του σήμερα. Άπλωνε το χέρι στο μέλλον, κλητήρας του Άπειρου, κι είχε γι' αποτυπώματα τη θητεία του ανέμου σ' ένα παράθυρο.

Τα μυθικά χελιδονία του απείρου

λ.π.
Ιούνης '88

κλωστες στην ανεμνη

3

Ο Σταυρός.

Μοχλός προς το Απόλυτο. Ο αθάνατος σκάνει το βάρος του σύμπαντος. Απαρνιέται κάθε αντίβαρο. Κάθε παρηγοριά. Η ψυχή-του αγγίζει όλο το σύμπαν. Κι ο Θεός τον εγκαταλείπει απάνω στον Σταυρό. Απάνω στο χώρο και τον χρόνο του σύμπαντος.

***

Πάυσεις μέσα στην κάθε κίνηση.

Ο άντρας στα δεξιά έχει τα χέρια απλωμένα, συγκρατά την ορμή κάποιας 'δύναμης'. Με το στήθος τεταμένο μπροστά, σαν ν' αντιστέκεται. Στο κέντρο, πηγή της 'δύναμης' αυτής ο Χριστός. Έτσι το βλέπει ο άντρας, σαν μιά 'δύναμη' στην οποία μπορεί να βάλει το σώμα-του για εμπόδιο. Στην κεντρούμενη αυτή 'δύναμη' του Χριστού, ο άντρας αντιστέκεται με μιά κεντρομόλο αντίσταση. Και κάθετα μ' αυτή την κατεύθυνση, το άπλωμα των χεριών-του σχηματίζει μ' αυτήν ένα σταυρό, μιά αναπαράσταση του Σταυρού. Ένας σταυρός, τέσσερις κατευθύνσεις που ορίζουν μιά άποψη του χώρου.

Η αριστερή-του απαλάμη αγγίζει τη

δεξιά άκρη του πίνακα, το δεξί όριο. Κι η γραμμή που ενώνει τις δύο απαλάμες-του, συναντά στην ευθεία προέκτασή-της το δεξί χέρι του Χριστού. Σημεία σαν καρδιά. Ωσάν αιωρούμενος απ' το χέρι του Χριστού, ο άντρας κρεμιζόμενος, σταυρωμένος, με τα χέρια απλωμένα. Αν και καθημένος, το κάθετο του κορμιού-του δίνει τις άλλες δυο κατευθύνσεις. Οι έξι λοιπόν κατευθύνσεις, που ορίζουν μιά άποψη του τρισδιάστατου χώρου.

Ο άντρας στα αριστερά, σπρώχνοντας την καρέκλα προς τα πίσω και κάτω, πάει ν' ανασκηωθεί. Μιά κίνηση προς τον Χριστό, κεντρομόλος και προς το όριο. Τέσσερις κατευθύνσεις. Ένας σταυρός, μιά αναπαράσταση του Σταυρού.

Τα χέρια-του, σπρώχνοντας την καρέκλα, αποτελούν το υπομόχλιο. Κάποιου είδους κέντρο. Ένας μικρόκοσμος, εικόνα του κόσμου. Τ' αριστερό-του χέρι δεν φαίνεται. Κι η ευθεία γραμμή που ενώνει την δεξιά απαλάμη-του με την δεξιά απαλάμη του άντρα στα δεξιά, περνά μέσα απ' την αριστε-

ρή απαλάμη του Χριστού.

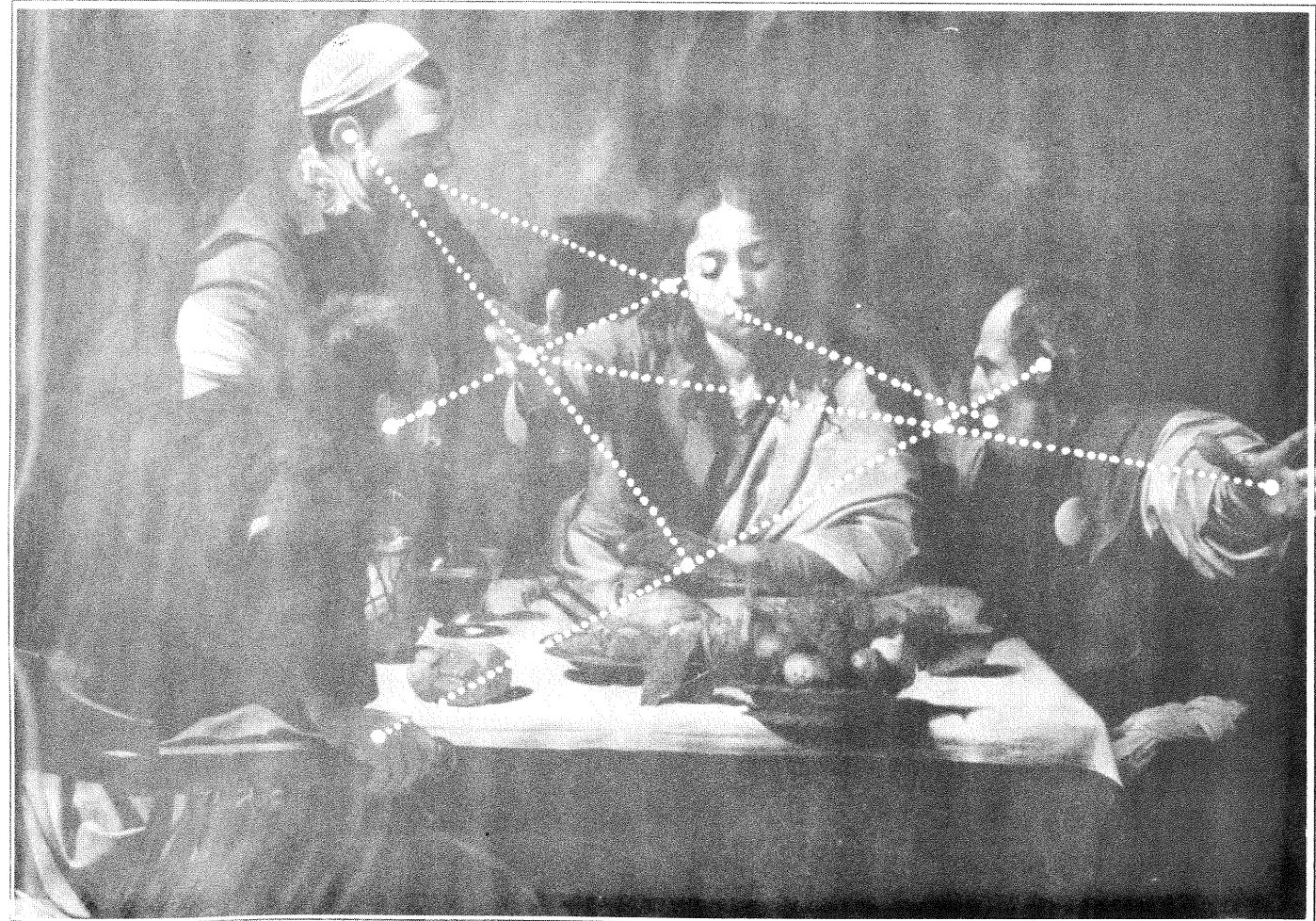
Ο όρθιος άντρας, σε συλλογισμό. Μια 'δύναμη' τον τραβά προς τον Χριστό. Μέσα στον συλλογισμό-του όμως είναι μια κετρώφους δύναμη που δείχνει αντίσταση. Το πνεύμα-του εξηψώνεται. Κι όμως μένει σκεπτικός. (Μα ίσως να μην μένει σκεπτικός. Ίσως να εξηψώνεται ακριβώς επειδή μένει ριζωμένος σ' αυτό το δωμάτιο, μαζί με τον Χριστό). Τέσσερις κατευθύνσεις. Ένας σταυρός που ορίζει μια άποψη κάποιου είδους χώρου πνευματικού.

Τα χέρια-του δεν φαίνονται.

Η γραμμή που ενώνει τις δυο απαλάμες του Χριστού, φτάνει στην ευθεία προέκτασή-της στο αυτί του όρθιου άντρα.

Η ευθεία γραμμή που ενώνει το δεξί αυτί (και το μάτι) του άντρα στ' αριστερά με το δεξί αυτί (και το μάτι) του Χριστού, περνά μέσα από την δεξιά απαλάμη του Χριστού. Μεσολάβση.

Η ευθεία γραμμή που ενώνει το στόμα του όρθιου άντρα με το στόμα του άντρα στα δεξιά, περνά απ' το στόμα του Χριστού. ● λ.π.

Caravaggio: Δείπνο στην Εμμαούς. c.1597

απο το χειρόγραφο στην εκδοση
και του
ΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΤΕΙΧΩΝ

PRINTED
MATTERS
DESKTOP
PUBLISHING
SERVICES

δ.σεβερη 29
453831

Τι θα λέγατε
για μια
συνδρομη
«Εντός»;

ΓΚΑΛΕΡΥ·
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

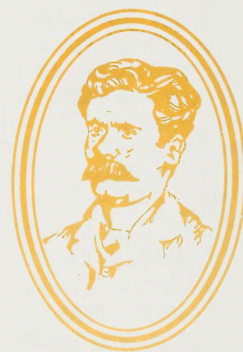
ΧΑΡΤΟΠΩΛΕΙΟ
ΒΙΝΤΕΟΘΗΚΗ

ΚΑΝΑΡΗ 13, ΛΕΜΕΣΟΣ, ΤΗΛ. 051-52667

ΤΩΡΑ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΟ

**ΒΑΣΙΛΗΣ
ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ**

**1. Η ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΟ
ΕΡΓΟ ΤΟΥ
2. ΑΠΑΝΤΑ**

εκδόσεις Χρ. Ανδρέου

ΔΕΛΤΙΟ ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΑΣ

Προς
Εκδόσεις Χρ. Ανδρέου
Ρηγαίνης 64Α
Λευκωσία Τ.Κ. 2298
Τηλ. 476105 - 466648-9

Παρακαλώ όπως μου αποστείλετε το δίτομο έργο για τον εθνικό μας ποιητή Βασίλη Μιχαηλίδη ολοκληρωμένο και σε πολυτελή βιβλιοδεσία. Μαζί με τα βιβλία να μου παραδοθούν ΔΩΡΕΑΝ τα πέντε τεύχη της εφημερίδας «ΔΙΑΒΟΛΟΣ» που εξέδιδε ο ποιητής το 1888.

Συμφωνώ να πληρώσω £25 για όλα τα πιο πάνω. Η πληρωμή μπορεί να γίνει τοις μετρητοίς ή με 2 μηνιαίες δόσεις.

Ενδιαφερομαι για 1, 2, 3, 4, 5, σειρές (βάλτε σε κύκλο ότι σας ενδιαφέρει).

Ον/μον .....

Οδός .....

αρ. ....

Περιοχή .....

πόλις/χωριό .....

Τηλ. οικίας .....

τηλ. εργασίας .....

Υπογραφή .....

**Ζητούνται συνεργάτες
πρωίνοι ή απογευματινοί
ή μερικής απασχόλησης
για προώθηση των
εκδόσεων
μας**